

**ПРИВАТНА УСТАНОВА
«НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА»**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

НІКОЛАЄНКО ІГОР ОЛЕГОВИЧ

УДК 342.92

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ
У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Подається на здобуття наукового ступеня **кандидата юридичних наук**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І.О. Ніколаєнко

Науковий керівник – **Дубинський Олег Юрійович**,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Ужгород – 2026

АНОТАЦІЯ

Ніколаєнко І.О. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2026.

У роботі встановлено зміст поняття та сутність публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання.

Зазначається, що актуальність дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності зумовлена трансформацією ролі держави в сучасних соціально-економічних процесах, переходом від переважно контролюючої до сервісної моделі публічного управління. Розвиток підприємництва як ключового чинника економічного зростання, інновацій та зайнятості населення безпосередньо залежить від якості, доступності та ефективності публічних сервісів, що надаються суб'єктам господарювання органами публічної влади. У цьому контексті адміністративно-правове регулювання виступає визначальним інструментом упорядкування відповідних суспільних відносин, забезпечення балансу публічних і приватних інтересів, а також гарантування прав і законних інтересів підприємців.

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується фрагментарністю, наявністю колізій та надмірною зарегульованістю окремих процедур. Це негативно впливає на діловий клімат, ускладнює започаткування та ведення бізнесу, сприяє виникненню корупційних ризиків. Водночас активне впровадження електронних сервісів, адміністративних

послуг за принципами «єдиного вікна» та «життєвих ситуацій» потребує належного теоретико-правового осмислення та систематизації адміністративно-правових засад їх функціонування. У зв'язку з цим наукове дослідження зазначеної проблематики є необхідним для формування цілісного підходу до правового регулювання публічних сервісів у підприємницькій сфері.

Встановлено, що становлення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні пройшло складний шлях трансформації від жорстко централізованої дозвільної моделі радянського зразка до сучасної сервісно орієнтованої концепції державного управління.

Проаналізовано вплив на становлення та розвиток публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, який здійснило прийняття законів «Про Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів», «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» тощо.

Проаналізовано наукові праці, присвячені загальнотеоретичним засадам адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, у межах яких простежується еволюція наукових підходів до розуміння ролі держави у взаємодії з бізнесом. У розвитку наукових поглядів на необхідність такого регулювання виокремлено три періоди. Перший період (початок 1990-х – кінець 1990-х років) характеризується переосмисленням адміністративно-командної моделі управління та обґрунтуванням необхідності правового забезпечення свободи підприємництва, водночас із збереженням значної ролі державного контролю. Другий період (2000 – 2013 роки) пов'язаний із формуванням концепції сервісної держави, активізацією досліджень адміністративних послуг, процедурної регламентації діяльності органів виконавчої влади, а

також обґрунтуванням дерегуляційних механізмів і спрощення дозвільних процедур. Третій період (з 2014 року до сьогодні) відзначається посиленням євроінтеграційного вектора, дослідженням актуальних питань цифровізації публічних сервісів, розвитку електронного урядування та поглибленням досліджень стандартів якості, прозорості й підзвітності адміністративно-правового регулювання у сфері підприємницької діяльності відповідно до європейських стандартів.

Серед методів дослідження публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання провідне місце відведено законам та прийомам діалектики, структурно-функціональному методу, методології порівняльного правознавства, а також методу юридичного моделювання. Акцентовано увагу на необхідності застосування інструментального, синергетичного, цивілізаційного та антропологічного наукових підходів для аналізу проблемних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Сформульовано авторське визначення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, під якими пропонується розуміти системно впорядкований комплекс адміністративно-правових засобів, способів і механізмів правового впливу, закріплених у нормах публічного права та реалізованих уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації, за допомогою яких забезпечується реалізація сервісної функції держави шляхом організації, надання, стандартизації, цифровізації, моніторингу та контролю якості публічних сервісів, у тому числі в електронній (цифровій) формі, спрямованих на спрощення доступу суб'єктів підприємницької діяльності до адміністративних послуг, а також на реалізацію, охорону та балансування публічних і приватних інтересів у процесі здійснення підприємницької діяльності.

Встановлено, що сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в

Україні характеризується поєднанням дерегуляційних процесів із посиленням інституційної спроможності держави забезпечувати публічні та приватні інтереси. Нормативну основу формують акти, що визначають правовий статус органів публічної адміністрації та суб'єктів господарювання, порядок державної реєстрації, ліцензування, надання адміністративних послуг та здійснення контролю (нагляду). Сучасна модель регулювання орієнтована на зменшення адміністративного тиску, впровадження ризик-орієнтованого підходу до контролю та удосконалення процедур взаємодії бізнесу з органами публічної адміністрації.

Водночас ключовою тенденцією останніх років є цифровізація публічних сервісів і розвиток електронного урядування, що суттєво трансформує адміністративно-правові механізми. Значний внесок у цю сферу здійснює Міністерство цифрової трансформації України, зокрема через запровадження електронних сервісів для реєстрації бізнесу, подання звітності та отримання дозвільних документів. Адміністративно-правове регулювання дедалі більше ґрунтується на принципах відкритості, прозорості, доступності та підзвітності, а також на адаптації до європейських стандартів, зокрема принципу належного урядування. Попри позитивну динаміку, актуальними залишаються питання уніфікації процедур, усунення колізій у законодавстві та забезпечення балансу між свободою підприємницької діяльності й належним захистом публічних інтересів.

Проведено класифікацію публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності та виокремлено актуальні питання їх адміністративно-правового регулювання.

У межах дослідження актуалізовано проблемні питання адміністративно-правового регулювання зазначених сервісів, серед яких: фрагментарність нормативного забезпечення та наявність колізій у правових актах; недостатня уніфікація адміністративних процедур; складність і надмірна тривалість окремих дозвільних процесів; а також потреба в удосконаленні механізмів електронної взаємодії між суб'єктами

господарювання та органами публічної адміністрації. Наголошено на необхідності впровадження чітких стандартів якості публічних сервісів, посилення процедурних гарантій захисту прав підприємців і подальшої гармонізації національного законодавства з європейськими підходами до належного урядування.

Проаналізовано та узагальнено досвід адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності у Французькій Республіці, Італійській Республіці, Федеративній Республіці Німеччина, Королівстві Бельгія, Великому Герцогстві Люксембург, Королівстві Нідерландів, Республіці Польща, Республіці Болгарія та Румунії.

Зазначається, що для перелічених держав характерною є орієнтація адміністративно-правового регулювання на забезпечення сервісної функції публічної адміністрації, чітку процедурну регламентацію взаємодії з бізнесом та мінімізацію адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання. В більшості країн – членів ЄС простежується системний підхід до кодифікації адміністративних процедур, запровадження принципу «єдиного вікна», розвитку електронних сервісів і законодавчого закріплення гарантій прав підприємців у відносинах із публічною владою. Важливою ознакою є домінування принципу пропорційності, правової визначеності та належного урядування, що забезпечує передбачуваність адміністративних рішень і стабільність регуляторного середовища.

Підкреслено, що перспективні напрями удосконалення адміністративно-правових засад публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності передусім пов'язані з подальшою систематизацією та кодифікацією адміністративного законодавства. Наявність фрагментарних норм і численних підзаконних актів ускладнює правозастосування та створює ризики правової невизначеності для суб'єктів господарювання. Тому доцільним є впорядкування процедурних правил надання публічних сервісів, уніфікація вимог до строків, переліків документів і підстав для відмови, а також чітке нормативне закріплення стандартів якості адміністративних

послуг у сфері підприємництва.

Другим важливим напрямом є поглиблення цифровізації та інтеграції електронних сервісів. Йдеться не лише про переведення процедур у електронну форму, а про створення повноцінної цифрової екосистеми взаємодії бізнесу з публічною адміністрацією на основі взаємоузгоджених реєстрів, автоматизованого обміну даними та мінімізації людського фактору. Запровадження принципів «мовчазної згоди», автоматичного надання окремих сервісів та проактивного інформування суб'єктів господарювання здатне суттєво зменшити адміністративні бар'єри й підвищити довіру до держави.

Третій напрям стосується посилення гарантій захисту прав підприємців у процедурних відносинах. Необхідним є вдосконалення механізмів адміністративного оскарження, забезпечення реальної змагальності процедур, розширення можливостей досудового врегулювання спорів та впровадження чітких критеріїв пропорційності адміністративних рішень. Це сприятиме формуванню передбачуваного регуляторного середовища та зменшенню конфліктності у відносинах між бізнесом і державою.

Звернуто увагу на потребу імплементації європейських стандартів належного урядування, зокрема принципів прозорості, підзвітності, правової визначеності та недискримінації. Гармонізація національного законодавства з правом Європейського Союзу має відбуватися не формально, а з урахуванням реальної практики функціонування публічних сервісів. Лише комплексне поєднання нормативних змін, інституційного розвитку та цифрових інновацій здатне забезпечити ефективне й сучасне адміністративно-правове регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

За результатами проведеного дослідження запропоновано затвердити на законодавчому рівні єдині стандарти якості публічних сервісів, механізми цифрового моніторингу та відповідальність суб'єктів публічної адміністрації за неналежне сервісне обслуговування бізнесу, шляхом внесення змін до

Закону України «Про адміністративні послуги», Закону України «Про електронні довірчі послуги», Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині запровадження спеціальних складів адміністративної відповідальності за порушення стандартів якості та строків надання публічних сервісів суб'єктам підприємницької діяльності;

Також запропоновано нормативно закріпити сервісну модель публічної адміністрації шляхом доповнення Закону України «Про адміністративні послуги» положеннями про пріоритет електронної форми надання публічних сервісів (закріплення принципу «цифровий за замовчуванням»), а також внесення змін до Закону України «Про електронні довірчі послуги» в частині розширення можливостей дистанційної ідентифікації та впровадження автоматизованих процедур підготовки й прийняття адміністративних рішень з використанням технологій штучного інтелекту;

Крім того, запропоновано внести зміни до Закону України «Про адміністративну процедуру» в частині нормативного закріплення сервісної спрямованості адміністративної процедури, посилення пріоритету електронної форми взаємодії суб'єктів публічної адміністрації із суб'єктами підприємницької діяльності, визначення процесуальних гарантій у разі використання автоматизованих та цифрових інструментів прийняття адміністративних рішень, а також забезпечення процесуальної економії й недопущення дублювання інформації, що вже перебуває у розпорядженні органів публічної влади.

Ключові слова: адаптація, адміністративні послуги, адміністрування, дозвільні процедури, євроінтеграція, зарубіжний досвід, ліцензування, підприємницька діяльність, правове регулювання, публічні сервіси, реєстрація, цифровізація.

ANNOTATION

Nikolaienko I.O. Administrative and Legal Foundations of the Regulation of Public Services in the Field of Entrepreneurial Activity. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for obtaining a candidate degree in law sciences in specialty 12.00.07 – administrative law and process; financial law; information law. – Uzhhorod National University, Uzhhorod, 2026.

The study establishes the content and essence of the concept of public services in the field of entrepreneurial activity as an object of administrative and legal regulation.

It is noted that the relevance of researching the administrative and legal foundations for regulating public services in the field of entrepreneurial activity is determined by the transformation of the role of the state in modern socio-economic processes, namely the transition from a predominantly supervisory model to a service-oriented model of public administration.

The development of entrepreneurship as a key factor of economic growth, innovation, and employment directly depends on the quality, accessibility, and efficiency of public services provided to business entities by public authorities. In this context, administrative and legal regulation acts as a decisive instrument for organizing relevant social relations, ensuring a balance between public and private interests, and guaranteeing the rights and legitimate interests of entrepreneurs.

The current state of regulatory and legal support for public services in the field of entrepreneurial activity in Ukraine is characterized by fragmentation, the presence of legal conflicts, and excessive regulation of certain procedures. This negatively affects the business climate, complicates the establishment and operation of businesses, and contributes to corruption risks. At the same time, the active implementation of electronic services and administrative services based on the «single window» and «life events» principles requires proper theoretical and legal comprehension and systematization of the administrative and legal

foundations of their functioning. In this regard, scientific research on this issue is necessary to form a comprehensive approach to the legal regulation of public services in the entrepreneurial sphere.

It has been established that the formation of administrative and legal foundations for regulating public services in the field of entrepreneurial activity in Ukraine has undergone a complex transformation from a rigidly centralized, permit-based Soviet model to a modern service-oriented concept of public administration.

The influence of the adoption of the Laws of Ukraine «On the State Register of Individuals – Taxpayers and Other Mandatory Payments», «On Patenting of Certain Types of Entrepreneurial Activity», «On Licensing of Certain Types of Economic Activity», «On State Registration of Legal Entities and Individual Entrepreneurs», «On the Permit System in the Sphere of Economic Activity» and others on the formation and development of public services in the field of entrepreneurship has been analyzed.

Scholarly works devoted to the general theoretical foundations of administrative and legal regulation of public services in the field of entrepreneurial activity have been analyzed, within which the evolution of scientific approaches to understanding the role of the state in interaction with business can be traced. Three periods in the development of scientific views on the necessity of such regulation have been identified. The first period (early 1990s – late 1990s) is characterized by a rethinking of the administrative-command model of governance and substantiation of the need for legal support of entrepreneurial freedom, while preserving a significant role of state control. The second period (2000–2013) is associated with the formation of the service state concept, intensification of research on administrative services, procedural regulation of executive authorities' activities, and justification of deregulation mechanisms and simplification of permit procedures. The third period (from 2014 to the present) is marked by strengthening of the European integration vector, research on digitalization of public services, development of e-governance, and deepening studies of standards

of quality, transparency, and accountability in administrative and legal regulation in the field of entrepreneurial activity in accordance with European standards.

Among the research methods used to study public services in the field of entrepreneurial activity as an object of administrative and legal regulation, a leading role is assigned to the laws and techniques of dialectics, the structural-functional method, comparative legal methodology, and the method of legal modeling. Attention is focused on the necessity of applying instrumental, synergistic, civilizational, and anthropological scientific approaches to analyze problematic issues of administrative and legal regulation of public services in the field of entrepreneurship.

The author formulates a definition of the administrative and legal foundations for regulating public services in the field of entrepreneurial activity as a systemically organized complex of administrative and legal means, methods, and mechanisms of legal influence, enshrined in public law norms and implemented by authorized subjects of public administration, through which the service function of the state is ensured by organizing, providing, standardizing, digitalizing, monitoring, and controlling the quality of public services, including in electronic (digital) form, aimed at simplifying access of business entities to administrative services, as well as ensuring the realization, protection, and balancing of public and private interests in the course of entrepreneurial activity.

It has been established that the current state of administrative and legal regulation of public services in the field of entrepreneurial activity in Ukraine is characterized by a combination of deregulation processes with strengthening of the institutional capacity of the state to ensure public and private interests. The regulatory framework is formed by acts defining the legal status of public administration bodies and business entities, procedures for state registration, licensing, provision of administrative services, and control (supervision). The modern regulatory model is focused on reducing administrative pressure, introducing a risk-oriented approach to control, and improving procedures of interaction between business and public administration bodies.

At the same time, a key trend in recent years has been the digitalization of public services and the development of e-governance, which significantly transforms administrative and legal mechanisms. A significant contribution in this area is made by the Ministry of Digital Transformation of Ukraine, particularly through the introduction of electronic services for business registration, reporting submission, and obtaining permit documents. Administrative and legal regulation is increasingly based on the principles of openness, transparency, accessibility, accountability, and adaptation to European standards, including the principle of good governance. Despite positive dynamics, issues of procedural unification, elimination of legislative conflicts, and ensuring a balance between freedom of entrepreneurial activity and proper protection of public interests remain relevant.

A classification of public services in the field of entrepreneurial activity has been conducted and current issues of their administrative and legal regulation have been identified.

Within the framework of the study, problematic issues of administrative and legal regulation of these services have been actualized, including: fragmentation of regulatory support and legal conflicts; insufficient unification of administrative procedures; complexity and excessive duration of certain permit processes; and the need to improve mechanisms of electronic interaction between business entities and public administration bodies. Emphasis is placed on the necessity of introducing clear quality standards for public services, strengthening procedural guarantees for the protection of entrepreneurs' rights, and further harmonization of national legislation with European approaches to good governance.

The experience of administrative and legal regulation of public services in the field of entrepreneurial activity in the French Republic, the Italian Republic, the Federal Republic of Germany, the Kingdom of Belgium, the Grand Duchy of Luxembourg, the Kingdom of the Netherlands, the Republic of Poland, the Republic of Bulgaria, and Romania has been analyzed and generalized.

It is noted that these states are characterized by an orientation of administrative and legal regulation toward ensuring the service function of public

administration, clear procedural regulation of interaction with business, and minimization of administrative burden on business entities. In most EU member states, a systematic approach to codification of administrative procedures, implementation of the «single window» principle, development of electronic services, and legislative consolidation of guarantees of entrepreneurs' rights in relations with public authorities can be observed. An important feature is the dominance of the principles of proportionality, legal certainty, and good governance, which ensure predictability of administrative decisions and stability of the regulatory environment.

It is emphasized that promising directions for improving the administrative and legal foundations of public services in the field of entrepreneurial activity are primarily related to further systematization and codification of administrative legislation. The presence of fragmented norms and numerous subordinate acts complicates law enforcement and creates risks of legal uncertainty for business entities. Therefore, it is advisable to streamline procedural rules for the provision of public services, unify requirements regarding deadlines, lists of documents, and grounds for refusal, as well as clearly enshrine quality standards for administrative services in the field of entrepreneurship at the legislative level.

The second important direction is deepening digitalization and integration of electronic services. This concerns not only transferring procedures into electronic form, but creating a full-fledged digital ecosystem of interaction between business and public administration based on interoperable registers, automated data exchange, and minimization of the human factor. Implementation of the “tacit consent” principle, automatic provision of certain services, and proactive informing of business entities can significantly reduce administrative barriers and increase trust in the state.

The third direction concerns strengthening guarantees for the protection of entrepreneurs' rights in procedural relations. It is necessary to improve mechanisms of administrative appeal, ensure genuine adversarial procedures, expand possibilities for pre-trial dispute resolution, and introduce clear criteria for

proportionality of administrative decisions. This will contribute to the formation of a predictable regulatory environment and reduction of conflicts in relations between business and the state.

Attention is drawn to the need to implement European standards of good governance, including the principles of transparency, accountability, legal certainty, and non-discrimination. Harmonization of national legislation with European Union law should not be formal but should take into account the actual practice of functioning of public services. Only a comprehensive combination of regulatory changes, institutional development, and digital innovations can ensure effective and modern administrative and legal regulation of public services in the field of entrepreneurial activity.

Based on the results of the study, it is proposed to approve at the legislative level unified quality standards for public services, digital monitoring mechanisms, and liability of public administration entities for improper service provision to business, by introducing amendments to the Law of Ukraine «On Administrative Services», the Law of Ukraine «On Electronic Trust Services», the Law of Ukraine «On Central Executive Authorities», and to the Code of Ukraine on Administrative Offenses regarding the introduction of special administrative liability for violation of quality standards and deadlines for providing public services to business entities.

It is also proposed to normatively consolidate the service model of public administration by supplementing the Law of Ukraine «On Administrative Services» with provisions on the priority of electronic provision of public services (enshrining the «digital by default» principle), as well as introducing amendments to the Law of Ukraine «On Electronic Trust Services» regarding expansion of remote identification capabilities and implementation of automated procedures for preparation and adoption of administrative decisions using artificial intelligence technologies.

In addition, it is proposed to amend the Law of Ukraine «On Administrative Procedure» to normatively enshrine the service orientation of administrative

procedure, strengthen the priority of electronic interaction between public administration entities and business entities, define procedural guarantees in the use of automated and digital decision-making tools, and ensure procedural economy and prevention of duplication of information already held by public authorities.

Key words: adaptation, administration, administrative services, digitalization, entrepreneurial activity, European integration, foreign experience, legal regulation, licensing, permit procedures, public services, registration.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ніколаєнко І. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності у Румунії, Республіці Польща та Республіці Болгарія. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 7(67). Р. 470–477. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.71>.

2. Ніколаєнко І.О. Класифікація публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності: адміністративно-правовий аспект. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 4(82). С. 490–496. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.78>.

3. Ніколаєнко І.О. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в країнах Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 11. С. 409–412. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-11/87>.

4. Ніколаєнко І.О. Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 514–521. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.71>.

5. Ніколаєнко І.О. Функції та принципи діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 762–769. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.109>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Ніколаєнко І.О. Актуальні питання адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Proceedings of the International scientific conference “Advances in law: the view of domestic and foreign scholars”*, Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 437–440. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-115>.

2. Ніколаєнко І.О. Принципи адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Proceedings of the International scientific conference “Theoretical foundations of law, public management and practice of their application”*, Riga, the Republic of Latvia, December 25–26, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 411–414. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-100>.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	19
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ	
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	
29	
1.1 Історія становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.....	29
1.2 Історіографія та методологія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.....	43
Висновки до розділу 1.....	62
РОЗДІЛ 2 ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ	
ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ.....	
66	
2.1 Сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні: аналіз національного законодавства, судової та адміністративної практики.....	66
2.2 Актуальні питання адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.....	103
Висновки до розділу 2.....	124
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕГУЛЮВАННЯ	
ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ.....	
129	

3.1 Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності та перспективи його імплементації в національне законодавство та юридичну практику.....	129
3.2 Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.....	147
Висновки до розділу 3.....	173
ВИСНОВКИ.....	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183
ДОДАТКИ.....	205

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності зумовлена трансформацією ролі держави у сучасних соціально-економічних процесах, переходом від переважно контролюючої до сервісної моделі публічного управління. Розвиток підприємництва як ключового чинника економічного зростання, інновацій та зайнятості населення безпосередньо залежить від якості, доступності та ефективності публічних сервісів, що надаються суб'єктам господарювання органами публічної влади. У цьому контексті адміністративно-правове регулювання виступає визначальним інструментом упорядкування відповідних суспільних відносин, забезпечення балансу публічних і приватних інтересів, а також гарантування прав і законних інтересів підприємців.

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується фрагментарністю, наявністю колізій та надмірною зарегульованістю окремих процедур. Це негативно впливає на діловий клімат, ускладнює започаткування та ведення бізнесу, сприяє виникненню корупційних ризиків. Водночас активне впровадження електронних сервісів, адміністративних послуг за принципами «єдиного вікна» та «життєвих ситуацій» потребує належного теоретико-правового осмислення та систематизації адміністративно-правових засад їх функціонування. У зв'язку з цим наукове дослідження зазначеної проблематики є необхідним для формування цілісного підходу до правового регулювання публічних сервісів у підприємницькій сфері.

Особливої актуальності дослідження набуває у зв'язку з євроінтеграційним курсом України та необхідністю адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу. Європейські стандарти

публічного адміністрування ґрунтуються на принципах належного врядування, прозорості, правової визначеності, пропорційності та орієнтації на потреби користувачів публічних сервісів. Узгодження адміністративно-правових механізмів регулювання підприємницької діяльності з *acquis* ЄС є важливою передумовою інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, підвищення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності національної економіки. Це зумовлює потребу у ґрунтовному науковому аналізі та розробленні пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного адміністративного законодавства.

Таким чином, дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності має як теоретичне, так і практичне значення, адже метою такого дослідження є формулювання конкретних пропозицій щодо внесення змін до чинного національного законодавства та юридичної практики у цій сфері суспільних відносин з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн та національних правових традицій і звичаїв.

Адміністративно-правові засади здійснення підприємницької діяльності та взаємодії бізнесу з органами публічної адміністрації досліджували такі відомі вчені, як: О. Агапова, Д. Бабенко, Д. Белов, Ю. Бисага, О. Болгар, А. Боровик, С. Віннік, М. Віхляєв, О. Головач, Т. Гончарук, Н. Деревянко, О. Деренько, О. Дубинський, Л. Дудник, Н. Заярна, О. Камушков, О. Клим, М. Ковальова, А. Ковач, Т. Коломоєць, А. Красовська, Х. Кульгавець, А. Ластовецький, С. Лисенко, І. Орлова, Д. Парамонов, В. Рибчак, О. Рябцев, Ю. Сагайдак, Н. Саніахметова, В. Селіванов, В. Тильчик, Л. Хомко, К. Чаплигін, А. Чорна, І. Шайдюк, О. Юшкевич.

Проте адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності ще не були предметом окремого дослідження, що зумовлює необхідність підготовки цієї роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки; Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 року № 2807-IX; Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722 «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Національної економічної стратегії на період до 2030 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179; Зasad реалізації органами виконавчої влади принципів державної політики цифрового розвитку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 року № 56; Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 року № 526-р; Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556-р.

Мета дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних напрацювань, положень національного законодавства та практики його реалізації, а також відповідного зарубіжного досвіду, визначити сутність, зміст та особливості адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Для досягнення зазначеної мети в дисертаційній роботі необхідно виконати такі *задачі*:

– узагальнити історію адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності з метою виокремлення позитивного історичного досвіду;

– систематизувати історіографію та методологічні підходи до дослідження публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання;

– здійснити аналіз чинного та перспективного національного законодавства, судової та адміністративної практики у сфері адміністративно-правового регулювання та адміністрування публічних сервісів для підприємницької діяльності;

– виокремити та проаналізувати актуальні питання адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні;

– охарактеризувати зарубіжний (зокрема, європейський) досвід адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності та визначити перспективи його імплементації в національне законодавство та юридичну практику;

– визначити перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані з адміністративно-правовим регулюванням та адмініструванням підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Методологія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності спирається на розуміння необхідності поєднання традиційних методів наукового пошуку (філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних), а також основних наукових підходів до дослідження правових явищ та процесів.

Так, для узагальнення історії становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності з метою виокремлення позитивного історичного досвіду застосовуються закони та прийоми діалектики (зокрема, закони єдності та боротьби протилежностей та переходу кількісних змін у якісні, а також прийом «заперечення

заперечення»), системний та структурно-функціональний методи, а також цивілізаційний та історико-правовий наукові підходи (підрозділ 1.1).

З метою систематизації історіографії та методології дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності використовуються вищезазвані закони діалектики, прийоми логіки (аналіз, синтез, дедукція та індукція), системний та структурно-функціональний методи, а також телеологічний та інструментальний наукові підходи (підрозділ 1.2).

Для аналізу національного законодавства, судової та адміністративної практики у сфері адміністративно-правового регулювання та адміністрування публічних сервісів для підприємницької діяльності застосовуються прийоми логіки, системний та структурно-функціональний методи, формально-юридичний метод, а також інструментальний та синергетичний наукові підходи (підрозділ 2.1).

З метою виокремлення та аналізу актуальних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності використовуються закони та прийоми діалектики (єдності та боротьби протилежностей, «заперечення заперечення»), прийоми логіки, прийоми соціологічного методу, а також антропологічний та синергетичний наукові підходи (підрозділ 2.2).

У процесі аналізу зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності та визначення можливості його імплементації в національне законодавство та юридичну практику використовуються прийоми логіки, системний метод, методологія порівняльного правознавства, а також цивілізаційний, інструментальний та синергетичний наукові підходи (підрозділ 3.1).

З метою визначення актуальних та перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності застосовуються прийоми логіки,

системний метод, метод юридичного моделювання, а також інструментальний та синергетичний наукові підходи (підрозділ 3.2).

Нормативну основу роботи становлять Конституція та закони України, рішення Конституційного Суду України, міжнародні нормативно-правові акти, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази міністерств та інші відомчі нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані, акумульовані Державною службою статистики України, Національним банком України, судова та адміністративна практика, а також результати репрезентативних соціологічних досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. За результатами проведеної наукової роботи сформульовано низку положень, рекомендацій та висновків теоретичного і практичного спрямування, запропонованих особисто здобувачем, зокрема:

вперше:

– сформульовано авторське визначення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, під якими пропонується розуміти системно впорядкований комплекс адміністративно-правових засобів, способів і механізмів правового впливу, закріплених у нормах публічного права та реалізованих уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації, за допомогою яких забезпечується реалізація сервісної функції держави шляхом організації, надання, стандартизації, цифровізації, моніторингу та контролю якості публічних сервісів, у тому числі в електронній (цифровій) формі, спрямованих на спрощення доступу суб'єктів підприємницької діяльності до адміністративних послуг, а також на реалізацію, охорону та балансування

публічних і приватних інтересів у процесі здійснення підприємницької діяльності;

– запропоновано затвердити на законодавчому рівні єдині стандарти якості публічних сервісів, механізми цифрового моніторингу та відповідальність суб'єктів публічної адміністрації за неналежне сервісне обслуговування бізнесу шляхом внесення змін до Закону України «Про адміністративні послуги», Закону України «Про електронні довірчі послуги», Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині запровадження спеціальних складів адміністративної відповідальності за порушення стандартів якості та строків надання публічних сервісів суб'єктам підприємницької діяльності;

– запропоновано нормативно закріпити сервісну модель публічної адміністрації шляхом доповнення Закону України «Про адміністративні послуги» положеннями про пріоритет електронної форми надання публічних сервісів (закріплення принципу «цифровий за замовчуванням»), а також внесення змін до Закону України «Про електронні довірчі послуги» в частині розширення можливостей дистанційної ідентифікації та впровадження автоматизованих процедур підготовки й прийняття адміністративних рішень з використанням технологій штучного інтелекту;

– запропоновано внести зміни до Закону України «Про адміністративну процедуру» в частині нормативного закріплення сервісної спрямованості адміністративної процедури, посилення пріоритету електронної форми взаємодії суб'єктів публічної адміністрації із суб'єктами підприємницької діяльності, визначення процесуальних гарантій у разі використання автоматизованих та цифрових інструментів прийняття адміністративних рішень, а також забезпечення процесуальної економії й недопущення дублювання інформації, що вже перебуває у розпорядженні органів публічної влади;

удосконалено:

– методологічні засади дослідження актуальних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності шляхом обґрунтування особливостей застосування інструментального, синергетичного, цивілізаційного та антропологічного наукових підходів, які дозволяють по-новому осмислити природу публічних сервісів у сфері підприємництва як комплексу взаємопов'язаних адміністративно-правових інструментів, до яких належать адміністративні процедури, індивідуальні адміністративні акти, реєстраційні дії, дозвільні та ліцензійні механізми, а також інструменти адміністративного контролю;

– наукові підходи до розуміння можливостей і обмежень використання технологій штучного інтелекту в процесі організації та надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності шляхом визначення меж автоматизації адміністративних процедур, умов допустимості використання алгоритмічних рішень та необхідності збереження людського контролю;

– класифікацію публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності за такими критеріями, як: функціональне призначення, юридична природа та характер правового результату, суб'єкт ініціативи й характер взаємодії між підприємцем і публічною адміністрацією, суб'єкт надання, рівень процедурної складності, ознака оплатності, форма надання та рівень цифровізації;

дістало подальший розвиток:

– узагальнення зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в умовах євроінтеграційних процесів (на прикладі країн-членів ЄС), а також визначення можливості та доцільності імплементації відповідного позитивного досвіду в національне законодавство та юридичну практику шляхом імплементації європейських підходів, зокрема: законодавчого закріплення принципу одноразового подання даних як процесуальної гарантії

для бізнесу; створення єдиного цифрового шлюзу доступу до публічних сервісів; розвитку комплексних сервісів, орієнтованих на життєвий цикл підприємницької діяльності; забезпечення повної міжреєстрової взаємодії та підвищення рівня автоматизації адміністративних процедур;

– узагальнення судової та адміністративної практики, зокрема, правових позицій Верховного Суду щодо вирішення спорів суб'єктів підприємницької діяльності з органами публічної адміністрації.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані в таких напрямках:

– *законотворчій діяльності* – під час підготовки законопроектів про внесення змін до чинних законів України, а також під час підготовки змін та доповнень до відомчих нормативно-правових актів, якими регламентовано порядок організації та надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні;

– *правозастосовній діяльності* – в діяльності органів публічної адміністрації, що здійснюють публічне адміністрування надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності;

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право» та «Адміністративний процес», а також для підготовки навчальних та навчально-методичних посібників, підручників, курсів лекцій і проведення подальших наукових досліджень відповідного спрямування.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження, його основні висновки та рекомендації оприлюднені на 2 науково-практичних конференціях, а саме: «Advances in law: the view of domestic and foreign scholars» (м. Рига, Латвійська Республіка, 3–4 жовтня 2024 року); «Theoretical foundations of law, public management and practice of their application» (м. Рига, Латвійська Республіка, 25–26 грудня 2024 року).

Публікації. Основні положення роботи знайшли відображення в 5 наукових статтях, з них 4 статті опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, та 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок, у тому числі основного тексту – 164 сторінки. Список використаних джерел налічує 195 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ
У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК ОБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1.1 Історія становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності

Історія становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні є складним і багаторівневим процесом, що відображає трансформацію державної моделі управління від адміністративно-командної системи до сервісно орієнтованої правової держави. Цей процес зумовлений як внутрішніми соціально-економічними змінами, так і зовнішніми інтеграційними чинниками, зокрема європейським вектором розвитку та впровадженням принципів належного врядування. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємництва формувалися поступово, еволюціонуючи від механізмів суворого контролю й дозволу до моделі, що ґрунтується на принципах відкритості, прозорості, доступності та партнерства між державою і бізнесом.

У радянський період, до 1991 року, господарська діяльність функціонувала в межах централізованої планової економіки, де підприємництво як самостійна економічна ініціатива фактично не визнавалося. Державне управління здійснювалося через систему директивного планування, жорсткого нормування та контролю. Адміністративне право в цій системі виступало інструментом забезпечення виконання державних планів і підтримання дисципліни. Дозвільні механізми, погодження, інструктивні акти мали імперативний характер, а взаємодія між органами влади та суб'єктами господарювання будувалася на засадах підпорядкованості. Публічні сервіси в сучасному розумінні не існували;

натомість функціонували адміністративні процедури, спрямовані на реалізацію державної монополії у сфері виробництва та розподілу ресурсів. Відсутність конкуренції, обмеження приватної ініціативи та централізоване управління обумовлювали формування правового середовища, у якому адміністративно-правове регулювання мало виключно контролюючий та примусовий характер.

З проголошенням незалежності України у 1991 році розпочався якісно новий етап розвитку правової системи. Перехід до ринкової економіки вимагав створення нормативної бази, яка б забезпечила свободу підприємницької діяльності та правову визначеність для суб'єктів господарювання. У цей період були закладені основи правового статусу підприємців, запроваджено інститути державної реєстрації, ліцензування та патентування окремих видів діяльності [44, с. 332-334]. Водночас адміністративно-правове регулювання залишалося значною мірою інерційним, оскільки зберігалися риси командно-адміністративного підходу: надмірна кількість дозволів, складні погоджувальні процедури, відсутність чітких строків та процедурних гарантій.

Важливим кроком у формуванні системи публічних сервісів у сфері підприємництва стало прийняття Закону України «Про Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів». Цей нормативний акт започаткував створення єдиної інформаційної бази платників податків, що сприяло впорядкуванню податкового адміністрування та підвищенню прозорості фінансових відносин між державою і підприємцями. Формування реєстру стало одним із перших кроків до цифровізації адміністративних процедур і запровадження елементів інформаційного забезпечення публічних сервісів.

Не менш значущим було прийняття Закону України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності», який унормував порядок здійснення окремих видів господарської діяльності шляхом запровадження спеціальних торгових патентів. Хоча цей інструмент мав фіскальну

спрямованість, він водночас створив більш чіткі правила доступу до певних сегментів ринку. Однак патентування нерідко супроводжувалося бюрократичними ускладненнями та додатковими витратами для бізнесу, що свідчило про збереження регуляторної надмірності.

Аналізуючи історію становлення та розвитку інституту публічних послуг В. Савіцька зазначає, що уперше про надання послуг із боку виконавчої влади йшлося в Указі Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» № 810/98 від 22 липня 1998 р., в якому термін «послуги» вживається в різних словосполученнях: «управлінські послуги», «державні послуги», «громадські послуги», «муніципальні послуги» [121, с. 201].

Суттєвий вплив на розвиток адміністративно-правового регулювання публічних послуг здійснив Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [103]. Його прийняття стало спробою систематизувати та обмежити перелік видів діяльності, що підлягали ліцензуванню, а також визначити процедури видачі, переоформлення та анулювання ліцензій. Законодавче закріплення єдиних правил ліцензування сприяло підвищенню правової визначеності, однак на практиці реалізація його положень тривалий час супроводжувалася дублюванням повноважень різних органів та корупційними ризиками.

Особливого значення набуло прийняття Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [82], який запровадив єдину процедуру державної реєстрації та створив Єдиний державний реєстр. Це стало важливим кроком до уніфікації адміністративних процедур і забезпечення відкритості інформації про суб'єктів господарювання. Уперше було встановлено чіткі строки реєстраційних дій, визначено перелік необхідних документів і передбачено можливість оскарження рішень реєстратора. Таким чином, реєстраційна процедура набула ознак адміністративної послуги, орієнтованої на задоволення потреб заявника.

Подальший розвиток відбувся з прийняттям Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [83], який закріпив принцип «єдиного вікна» та визначив правові та організаційні засади функціонування дозвільних центрів. Закон спрямовувався на зменшення кількості документів дозвільного характеру, скорочення строків їх видачі та запровадження прозорих процедур. Уперше на законодавчому рівні було визначено перелік документів дозвільного характеру, що сприяло обмеженню дискреційних повноважень органів влади.

Новий якісний етап розпочався у 2000-х роках із формуванням концепції дерегуляції та впровадження принципів належного врядування. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади від 15 лютого 2006 р. № 90-р започаткувала розвиток адміністративних послуг у державі. Надалі було здійснено аналіз надання адміністративних послуг, визначено правову обґрунтованість їх видів, розроблено їх стандарти, розміри й порядок справляння плати за їх надання, визначено кваліфікаційні вимоги до уповноважених осіб, які надають адміністративні послуги. Унаслідок чого було внесено зміни до нормативно-правових актів і прийнято ряд законодавчих актів із таких питань [121, с. 201].

Прийняття Закону України «Про адміністративні послуги» закріпило поняття адміністративної послуги як результату здійснення владних повноважень за зверненням фізичних або юридичних осіб [79]. Закон встановив вимоги до стандартів надання послуг, передбачив створення центрів надання адміністративних послуг та визначив засади інформаційної відкритості. Відтак взаємодія держави з бізнесом поступово трансформувалася з контролюючої моделі у сервісну.

Створення центрів надання адміністративних послуг стало практичним втіленням принципу орієнтації на потреби користувача. У цих центрах було зосереджено широкий спектр послуг – від державної реєстрації до видачі дозволів та ліцензій. Це сприяло зменшенню контактів із посадовими

особами різних органів і мінімізації корупційних ризиків. Запровадження електронних сервісів, можливості подання документів онлайн та отримання результатів у цифровій формі стало логічним продовженням реформ.

Європейська інтеграція України також відіграла важливу роль у трансформації адміністративно-правового регулювання. Імплементация стандартів Європейського Союзу у сфері державного управління передбачала запровадження принципів пропорційності, правової визначеності, недискримінації та ефективності. Гармонізація законодавства сприяла вдосконаленню процедур ліцензування, державного нагляду та контролю, а також запровадженню ризик-орієнтованого підходу до перевірок.

У сучасних умовах адміністративно-правове регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності характеризується прагненням до балансу між свободою підприємництва та захистом публічних інтересів. Держава виступає не лише регулятором, а й постачальником якісних сервісів, що забезпечують сприятливе бізнес-середовище. Цифровізація управління, розвиток порталу електронних послуг, інтеграція інформаційних систем та застосування принципу «без паперу» створюють передумови для підвищення ефективності адміністративних процедур.

Таким чином, історія становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні демонструє поступовий перехід від імперативно-контрольної моделі до сервісно орієнтованої системи, заснованої на принципах верховенства права, прозорості та партнерства. Прийняття ключових законів у сфері реєстрації, ліцензування, дозвільної системи та адміністративних послуг стало основою для формування сучасної моделі публічних сервісів, яка відповідає потребам ринкової економіки та європейським стандартам державного управління.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення України та завершення адаптації національного законодавства до права ЄС, на окрему увагу

заслуговує аналіз історії становлення та розвитку інституту публічних сервісів в Європейському Союзі.

Історія становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Європейському Союзі є результатом тривалої еволюції правової та інституційної архітектури внутрішнього ринку, у межах якої адміністративні процедури поступово перетворилися з «національного інструмента контролю» на ключовий механізм забезпечення свободи економічної ініціативи, транскордонної мобільності послуг і суб'єктів господарювання, а також гарантування належного адміністрування та правової визначеності.

На відміну від держав із унітарною адміністративно-процедурною кодифікацією, ЄС формував нормативні стандарти публічних сервісів для бізнесу переважно через поєднання установчих договірних засад, секторальних актів вторинного права, універсальних принципів права Союзу та поступового впровадження цифрових режимів, покликаних усунути адміністративні бар'єри, підвищити доступність процедур і створити інфраструктуру взаємодії між адміністраціями держав-членів. У цьому сенсі публічні сервіси у сфері підприємництва в ЄС слід розуміти як сукупність юридично унормованих адміністративних процедур і сервісних каналів (інформаційних, реєстраційних, дозвільних, ліцензійних, повідомних, контрольних у частині ризик-орієнтованого нагляду, а також цифрових), які забезпечують реалізацію економічних свобод і водночас підпорядковуються вимогам пропорційності, недискримінації, прозорості, процесуальної справедливості, захисту прав заявника та взаємної довіри в адміністративній співпраці.

Початковий етап європейського становлення адміністративно-правових засад у сфері сервісів для бізнесу був нерозривно пов'язаний з логікою економічної інтеграції, де пріоритетом виступало усунення перешкод для руху товарів, осіб, послуг і капіталу, а отже – поступове обмеження можливостей національних адміністрацій використовувати процедури як

непрямі бар'єри. На ранньому етапі інтеграції акцент робився не на «сервісності» адміністрації, а на її сумісності з внутрішнім ринком, тобто на тому, щоб національні формальності не створювали дискримінації та непропорційних обмежень економічним свободам. Водночас саме на цьому підґрунті формується ключовий для подальшого розвитку висновок: адміністративна процедура, навіть залишаючись у компетенції держави-члена, може бути предметом європейського правового контролю, якщо вона впливає на реалізацію свобод внутрішнього ринку; отже, критерії правомірності адміністративних вимог (легітимна мета, необхідність, пропорційність, передбачуваність) набувають інтеграційного значення.

Подальшим «прискорювачем» трансформації став Єдиний європейський акт 1986 року, який на рівні договірної архітектури закріпив програму завершення внутрішнього ринку та поставив завдання системно усунути бар'єри, в тому числі ті, що виникають із фрагментарності адміністративних правил та процедур [141]. Унаслідок цього в європейській політико-правовій логіці адміністративні формальності для підприємців перестали бути суто внутрішньою справою держав-членів і дедалі більше сприймалися як елемент «інфраструктури ринку», ефективність і передбачуваність якої визначає реальність свободи підприємництва.

Після формального оформлення внутрішнього ринку на початку 1990-х років відбувається зміщення акцентів від декларативного забезпечення свобод до інституційного та процедурного гарантування можливості ними користуватися. У цей період адміністративне право ЄС починає проявлятися не лише як сукупність обмежувальних принципів щодо національних бар'єрів, а як рамка, що стимулює держави-члени модернізувати власні адміністративні системи, зробити процедури прозорими, стандартизованими та орієнтованими на користувача, особливо в секторах, де підприємницька активність має транскордонний характер. Для підприємництва це означало потребу у впорядкуванні доступу до адміністративної інформації, спрощенні й уніфікації вимог до документів, скороченні строків ухвалення рішень,

забезпеченні ефективного оскарження адміністративних актів і розбудові форм адміністративної кооперації. Важливо, що ЄС у цей час не йшов шляхом універсального «адміністративно-процедурного кодексу» для всіх держав, а натомість формував наднаціональні стандарти через загальні принципи права Союзу та через закріплення вимог належного адміністрування.

Символічним і водночас нормативно значущим завершенням цієї тенденції стала Хартія основоположних прав Європейського Союзу, яка після набуття юридично обов'язкової сили у зв'язку з Лісабонським договором закріпила право на належне адміністрування (стаття 41) [141]. У контексті публічних сервісів для бізнесу це означає принципову зміну оптики: адміністративні послуги та процедури більше не є факультативною «управлінською практикою», а становлять сферу реалізації суб'єктивних прав, що вимагає неупередженості, справедливості, розумних строків, права бути вислуханим, доступу до матеріалів і мотивованості рішень, тобто процесуальних гарантій, які формують довіру до держави як до сервісного провайдера й водночас як до регулятора.

Концептуальне оформлення «Європи сервісів» як правової реальності для підприємців у найбільш виразній формі відбулося в 2000-х роках у межах переосмислення ролі послуг у внутрішньому ринку та необхідності спрощення адміністративного середовища. Ключовим нормативним актом цього етапу стала Директива 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку, яка вплинула не тільки на матеріально-правові умови доступу до ринку, але й на конструкцію адміністративних процедур як публічних сервісів [141]. Її значення полягає в тому, що вона прямо зобов'язала держави-члени здійснити перегляд і раціоналізацію дозвільних режимів, усунути необґрунтовані або непропорційні вимоги, спростити адміністративні формальності, забезпечити прозору інформацію про умови доступу до діяльності та створити організаційні механізми, що дозволяють постачальникам послуг виконувати необхідні процедури ефективно.

Особливо важливим стало запровадження «пунктів єдиного контакту» як сервісної інституції, через яку підприємець може отримати інформацію та пройти процедури, а також закріплення можливості здійснення формальностей дистанційно, що по суті стало першим масштабним нормативним імпульсом до цифровізації адміністративних послуг у сфері підприємництва на рівні ЄС. У правовій площині Директива 2006/123/ЄС консолідувала кілька базових вимог до адміністративного регулювання: вимогу процедурної економії (мінімізація зайвих формальностей), вимогу прозорості (зрозумілі правила та доступна інформація), вимогу недискримінації (однакові умови для учасників ринку без прихованого протекціонізму), вимогу пропорційності (обтяження лише настільки, наскільки це необхідно), а також вимогу адміністративної кооперації між державами-членами, без якої транскордонне надання послуг залишається юридично можливим, але фактично ускладненим [141].

Поглиблення сервісної компоненти та забезпечення транскордонної ефективності адміністративних процедур у 2010-х роках зумовило потребу інституціоналізувати адміністративну співпрацю між компетентними органами держав-членів. Якщо в попередні десятиліття кооперація часто здійснювалася через розрізнені канали й секторальні механізми, то подальший розвиток внутрішнього ринку вимагав сталого, уніфікованого й юридично захищеного інструменту обміну інформацією. Таким інструментом став Регламент (ЄС) № 1024/2012 про адміністративну співпрацю через Інформаційну систему внутрішнього ринку (ІМІ) [141]. Його роль для публічних сервісів у підприємницькій сфері полягає в тому, що він створив нормативно визначений, процедурно безпечний і технологічно організований канал взаємодії адміністрацій, завдяки якому компетентні органи можуть обмінюватися інформацією для застосування права внутрішнього ринку. Функціонально ІМІ зменшує транзакційні витрати бізнесу: держава може перевіряти й підтверджувати інформацію через взаємодію з іншою адміністрацією, а не перекладати цей тягар на

підприємця; одночасно він підвищує якість рішень, оскільки органи отримують більш надійні дані та мають стандартизовані процедури комунікації, що відповідають вимогам правомірності обробки інформації та процесуальної акуратності.

Найдинамічніший сучасний етап розвитку адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у ЄС пов'язаний із цифровою трансформацією державного управління та формуванням правового режиму «цифрової довіри», інтероперабельності й даних. Йдеться не про технічне «перенесення заяви в онлайн», а про зміну адміністративної моделі: від фрагментарних каналів взаємодії до цифрової екосистеми, де доступ до процедур є стандартизованим, ідентифікація – юридично надійною, обмін даними — правомірним і безпечним, а держава мінімізує дублювання інформації. Нормативним ядром цієї трансформації став Регламент (ЄС) № 910/2014 (eIDAS), який запровадив рамку для електронної ідентифікації та довірчих послуг у внутрішньому ринку [141]. Для підприємництва цей акт має ключове значення, оскільки без взаємного визнання електронної ідентифікації, електронного підпису й довірчих сервісів неможливе масове застосування транскордонних цифрових процедур, що, своєю чергою, є умовою реальної мобільності підприємницької активності в ЄС. Далі логіка «єдиного входу» до сервісів набула нормативного оформлення через Регламент (ЄС) 2018/1724 про Єдиний цифровий шлюз (Single Digital Gateway), який встановив обов'язок забезпечити уніфікований доступ до інформації, процедур і допоміжних сервісів для громадян і бізнесу в межах Союзу, переводячи значну частину взаємодії з державою в режим «digital-by-default» [141]. У регуляторному сенсі це означає, що публічні сервіси для бізнесу більше не розглядаються як набір відокремлених адміністративних продуктів різних органів, а як системний інтерфейс держави, в якому користувач має отримувати передбачуваний і порівнюваний досвід, а адміністративні вимоги повинні бути описані й реалізовані таким чином, щоб зменшити витрати часу й ресурсів.

Цифровізація публічних сервісів одночасно підсилила значення правових режимів даних, оскільки будь-яка електронна процедура передбачає збір, обробку, передачу та зберігання інформації. У цьому контексті визначальним став Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR), який сформував загальний стандарт захисту персональних даних і визначив рамки правомірності їх обробки, включно з діяльністю публічної адміністрації [141].

Для підприємницьких сервісів GDPR має подвійний ефект: по-перше, він створює єдині правила обігу персональних даних, що підвищує правову визначеність у цифрових взаємодіях; по-друге, він накладає на державні сервіси обов'язок «будувати процедури правильно» з погляду законності обробки, безпеки, мінімізації даних і прав суб'єктів. Паралельно розвиток «економіки даних» та повторного використання інформації державного сектору отримав нормативну підтримку у вигляді Директиви (ЄС) 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання інформації державного сектору, яка стимулює перетворення публічної інформації на ресурс для підприємницьких інновацій і створення додаткових сервісів на її основі, за умови дотримання правових обмежень і стандартів доступу [141].

Таким чином, у сучасній моделі ЄС публічні сервіси у сфері підприємництва існують у триєдиній правовій рамці: сервісно-процедурній (спрощення, «єдиний контакт», «єдиний цифровий доступ»), коопераційній (обмін між адміністраціями), та даних і довіри (eIDAS, GDPR, відкриті дані), що в сукупності забезпечує системність і незворотність реформ.

Вищезазначене дозволяє виокремити основні етапи формування адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів для підприємницької діяльності в ЄС:

- 1950–1980-ті – формування спільного ринку та становлення принципів, які обмежують можливість адміністративних бар'єрів;
- 1986–початок 1990-х – прискорення інтеграції та програмне усунення бар'єрів у зв'язку з Єдиним європейським актом;

- 1990-ті – розвиток процедурної компоненти внутрішнього ринку та кристалізація вимог до правової визначеності адміністративних рішень;
- 2000-ті – сервісний поворот у сфері послуг і спрощення процедур у зв'язку з Директивою 2006/123/ЄС;
- 2010-ті – інституціоналізація адміністративної співпраці через Регламент (ЄС) № 1024/2012 (IMI) та розгортання цифрової довіри через Регламент (ЄС) № 910/2014 (eIDAS);
- з 2018 року – системна цифрова архітектура доступу до процедур через Регламент (ЄС) 2018/1724 (Single Digital Gateway) у поєднанні з режимом захисту персональних даних (Регламент (ЄС) 2016/679, GDPR) і режимом відкритих даних (Директива (ЄС) 2019/1024).

Узагальнюючий аналіз основних етапів, періодів становлення та розвитку адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні та в ЄС, слід відзначити, що обидві траєкторії демонструють спільну мету – перехід від адміністративного домінування контролю до сервісно орієнтованого управління, але різняться вихідними умовами, темпом і логікою правотворення. ЄС еволюціонував від інтеграції ринку до стандартизації сервісів, тобто сервісність виникла як необхідна умова реалізації внутрішнього ринку, тоді як Україна після 1991 року змушена була одночасно конструювати ринкову економіку, інститути підприємництва та нову адміністративно-правову модель взаємодії держави й бізнесу, долаючи інерцію командно-адміністративного мислення.

Український шлях у загальному вигляді може бути поданий як послідовність стадій: до 1991 року – жорстко централізована дозвільно-контрольна система в умовах планової економіки; 1991–1990-ті – формування первинної нормативної бази підприємництва та інститутів державного адміністрування бізнесу, але з фрагментарністю й бюрократизацією; 2000-ті – дерегуляційні заходи, уточнення процедур і перші системні кроки до сервісності; 2010-ті – оформлення системи адміністративних послуг, розвиток інституцій надання сервісів і

цифровізація; сучасний етап – інтеграція до європейського правового простору та спроба побудови збалансованої моделі, що одночасно гарантує свободу підприємництва, захищає публічні інтереси та забезпечує доступність і якість сервісів. Нормативні акти, що структурно впливали на українську модель у контексті вашого попереднього матеріалу, становлять опорний каркас: Закон України «Про Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов’язкових платежів» – первинна інфраструктура обліку та адміністративного супроводу; Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» – фіскально-дозвільний інструмент доступу до окремих видів діяльності; Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» – систематизація ліцензійних режимів; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» – уніфікація реєстраційної процедури та створення реєстру; Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» – впорядкування дозвільних процедур і організаційне наближення до принципів «єдиного вікна»; законодавство про адміністративні послуги – оформлення сервісної парадигми, стандартів якості та інституційної мережі надання послуг.

Порівняльно-історичний досвід України та ЄС, який доцільно врахувати під час розбудови сучасної системи адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні, полягає насамперед у тому, що успішна сервісна держава не зводиться до зменшення кількості дозволів або до технічної цифровізації, а потребує одночасного забезпечення трьох взаємопов’язаних компонентів. По-перше, це процедурно-правовий компонент: чіткі, передбачувані та прозорі адміністративні процедури з процесуальними гарантіями заявника (строки, мотивованість, право бути вислуханим, ефективне оскарження), що формують довіру бізнесу і знижують корупційні ризики; у цьому контексті європейський стандарт належного адміністрування, закріплений у статті 41 Хартії, може слугувати орієнтиром для удосконалення українських

процедурних гарантій як у матеріальних законах, так і в адміністративній практиці. По-друге, це організаційно-сервісний компонент: модель «єдиного входу» до процедур, яка поєднує фізичні та цифрові канали, стандартизовані вимоги до інформації та сервісу, а також реальне зменшення адміністративних витрат для підприємця; досвід ЄС із пунктами єдиного контакту та Єдиним цифровим шлюзом підтверджує, що «єдине вікно» є не лише інституцією, а архітектурним принципом держави як сервісного провайдера. По-третє, це цифрово-даний компонент: цифрові сервіси мають бути підкріплені юридичною довірою (аналогічно до функції eIDAS у ЄС), правомірним обміном даними між органами, інтероперабельністю реєстрів і принципом мінімізації дублювання інформації, коли підприємець не перетворюється на «кур'єра довідок»; водночас цифровізація має бути збалансована режимом захисту даних (аналогічно до ролі GDPR) та політикою відкритих даних, яка перетворює державну інформацію на ресурс розвитку підприємництва (аналогічно до логіки Директиви (ЄС) 2019/1024) [141].

Отже, історичний досвід ЄС підказує Україні, що зрілість адміністративно-правового регулювання публічних сервісів для бізнесу визначається системністю: спрощенням процедур за принципом пропорційності (як у Директиві 2006/123/ЄС), інституціоналізованою кооперацією адміністрацій (як у Регламенті (ЄС) № 1024/2012), цифровою довірою і взаємним визнанням електронних інструментів (як у Регламенті (ЄС) № 910/2014), єдиною цифровою точкою доступу до процедур (як у Регламенті (ЄС) 2018/1724), правовим режимом даних (як у GDPR) та підтримкою економічного використання інформації державного сектору (як у Директиві (ЄС) 2019/1024). Український досвід, у свою чергу, показує, що перехід від радянської дозвільно-контрольної моделі до сервісної держави є можливим лише за умови одночасного оновлення правових інститутів (реєстрації, ліцензування, дозвільної системи, адміністративних послуг), інституційної реорганізації (мережа сервісних центрів і компетентних органів

із чіткими повноваженнями) та цифрової трансформації, яка повинна змінювати логіку взаємодії держави й бізнесу, а не лише форму подання документів. Саме поєднання цих трьох компонентів і врахування зазначених актів та етапів створює концептуальну основу для розбудови в Україні сучасної, стійкої та євроінтеграційно-сумісної системи адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

1.2 Історіографія та методологія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності

Історіографія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні відображає трансформацію наукового осмислення ролі держави у взаємодії з бізнесом – від домінування контрольної парадигми до формування сервісно орієнтованої моделі публічного адміністрування. Аналіз літературних джерел дозволяє умовно виокремити три періоди розвитку наукових підходів, кожен із яких має власні концептуальні домінанти, категоріальний апарат і бачення співвідношення свободи підприємництва та державного регулювання.

Перший період (початок 1990-х – кінець 1990-х років) характеризується переосмисленням адміністративно-командної моделі та формуванням теоретичних засад правового забезпечення підприємництва в умовах становлення ринкової економіки. У працях В. Селіванова обґрунтовувалася необхідність систематизації підприємницького законодавства та формування цілісної концепції правового регулювання економічної діяльності. Ним, зокрема, були запропоновані Концептуальні засади Кодексу про підприємництво України [125].

Значний внесок у розвиток господарсько-правової складової проблематики здійснила Н. Корчак [52], яка досліджувала антимонопольні

механізми захисту конкуренції як елемент державного впливу на бізнес. Питання законодавчого забезпечення підприємництва розкрито у роботі В. Костицького [54]. В адміністративно-правовому аспекті фундаментальне значення мало дисертаційне дослідження Н.О. Саніахметової «Регулювання підприємницької діяльності в Україні (організаційно-правові аспекти)» [123], у якому регулювання підприємницької діяльності розглядається як системний вплив державних органів із поєднанням дозволів, контролю та відповідальності. Категорія адміністративного примусу та його функції аналізувалися Т. Коломоєць [48], а питання адміністративної відповідальності – В. Колпаковим та О. Кузьменко [49]. Проблеми захисту прав суб'єктів господарювання у судовому процесі досліджувалися М. Амельченком [3]. Загалом для першого періоду характерне поєднання ідей свободи підприємництва з акцентом на необхідності збереження вагомій контрольної ролі держави.

Другий період (2000–2013 роки) пов'язаний із формуванням концепції сервісної держави, активізацією досліджень адміністративних процедур і послуг, а також обґрунтуванням дерегуляційних механізмів. Теоретичні засади методу правового регулювання достатньо детально розробила В. Юровська [138; 139]. Категорію повноважень та їх розмежування дослідив Д. Голосніченко [17]. Питання адміністративно-правових режимів підприємницької діяльності стали предметом дисертації М. Ковальнової [39], а проблеми державної реєстрації – О. Квасніцької [35] та О. Юшкевич [140]. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності системно дослідив О. Клим [37], а організаційно-правові засади регулювання – А. Ластовецький [63]. Проблематика захисту прав суб'єктів підприємництва від порушень органами державної влади розглядалася О. Аушевою [6] та І. Голованем [16]. У цей період з'являються праці, присвячені інвестиційному регулюванню (О. Кравчун [56]), міжнародному досвіду підтримки малого бізнесу (О. Деренько [21]), формуванню інституційного середовища підприємництва (Ю. Райта [118]). Таким чином, другий період

характеризується переходом до процедурно-сервісної парадигми та поступовим утвердженням ідеї держави як провайдера адміністративних послуг.

Третій період (з 2014 року до сьогодні) відзначається посиленням євроінтеграційного вектора, поглибленням досліджень стандартів якості та прозорості публічних сервісів, а також цифровізацією адміністративного регулювання. Так, категорія публічного інтересу як основи адміністративно-правового впливу широко розкрита Л. Золотухіною [32; 33]. Питання адміністративно-правового забезпечення іноземного інвестування досліджені Ю. Світличною [124] та Г. Федоровим [131]. Адміністративно-правові механізми захисту прав суб'єктів підприємництва у сфері оподаткування ґрунтовно проаналізовані А. Чорною [135]. Комплексне дослідження адміністративно-правового забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності здійснене А. Боровиком і Д. Парамоновим [11]. Сучасні підходи до адміністративної відповідальності у сфері підприємницької діяльності розробляються О. Коваленком [38]. У працях В. Васильєва [12] простежується тенденція до комплексного аналізу механізмів адміністративного впливу в умовах реформування публічного управління, а також системно досліджується адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні. У дослідженнях В. Юровської [139] обґрунтовується зміщення акценту з імперативного на диспозитивний метод регулювання як прояв європейських стандартів.

Особливості надання публічних послуг в Україні дослідив О. Харчук [132]. Так, науковець справедливо зазначає, що за останні роки для України як демократичної країни нагальним питанням є зростання рівня довіри своїх громадян до владних структур через удосконалення можливих публічних послуг. Адже відносини суспільства та держави повинні базуватися на вдосконаленні стандартів, дієвої політики, готовності держслужбовців зрозуміти та допомогти громадянам у здійсненні послуги

для задоволення їхніх потреб. Ці дії підвищать значимість та сприйняття суспільством держави загалом. Україна починає створювати умови для своїх жителів відповідно до європейських законів та стандартів і тим самим стає на шлях розвитку Європи, тому в країні повинні відбутися кардинальні зміни стосовно формування та розвитку публічних послуг та використаних для них витрат [132, с. 432].

До важливих вимог до надання публічних, зокрема державних, послуг, на думку О. Харчука, належать такі: послуга повинна бути завершена, тобто результат її повинен задовольнити споживача без додаткових дій; здійснення більшої частини юридично значущих дій, включаючи збирання документованої інформації про клієнта, самим державним органом (за запитом державного органу, який надає послугу іншим державним органам чи установам); встановлення терміну здійснення послуги з урахуванням очікування прийому тощо; наявність приміщення, що обладнане необхідним устаткуванням для очікування з місцем для написання документів, видачі готових форм платіжних доручень, надання консультацій тощо [132, с. 434-435].

Крім того, О. Харчук формулює вимоги щодо якості публічних послуг у всіх сферах їх надання: стандарт виконавця, тобто перелік характеристик, яким повинен відповідати виконавець під час надання державної адміністративної послуги і при цьому бути ввічливим, компетентним, професійно підготовленим державним службовцем, який безпосередньо контактує з громадянином під час надання послуги; стандарт підприємства чи установи; стандарт результату, тобто ті вимоги, що охоплюють час та місце виконання послуги, приклади оформлення документів, обсяги потенційного попиту тощо; стандарт пакету документів, тобто весь перелік документів, за допомогою яких виконується процес надання послуги поетапно з роз'ясненнями всіх складників, порядку виконання та можливих результатів щодо виданого документа та наслідків після його отримання [132, с. 435].

Аналіз надання публічних послуг органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та уповноваженими підприємствами, установами й організаціями, які належать до сфери їх управління, здійснила В. Савіцька [121]. Так, на її думку, важливою складовою частиною взаємовідносин громадян з органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування є доступність та якість надання публічних послуг [121, с. 201].

За результатами проведеного дослідження В. Савіцька наголошує на тому, що в галузі надання публічних послуг існують наявні проблеми правового регулювання, особливо щодо центрів надання публічних послуг у сільських і селищних громадах, де в рамках вдосконалення системи надання публічних послуг мають бути вирішені завдання із забезпечення правових засад реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання публічних послуг. При цьому категорія «публічні послуги», на думку В. Савіцької охоплює всі інші види послуг, що надаються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та підприємствами, установами, організаціями в порядку виконання делегованих повноважень коштами державного й місцевого бюджетів [121, с. 205].

Із останніх досліджень проблематики публічних сервісів слід відзначити публікацію І. Лопушинського, В. Ключевського та О. Момоток «Особливості надання публічних (електронних публічних) послуг в умовах воєнного стану в Україні» [65].

Науковці зокрема зазначають, що ухвалення Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» безумовно є важливим кроком в напрямку спрощення та цифровізації державних послуг та загалом має позитивну оцінку. Однак, вказаний Закон наразі не регулює всі сторони процесу надання публічних послуг, особливо в умовах запровадження воєнного стану в Україні, а отже для його реалізації потрібно щоб Кабінет Міністрів України ухвалив відповідні підзаконні

нормативно-правові акти, що частково вже було зроблено впродовж 2022 року, і лише після цього можна буде говорити про можливість реалізації зазначеного Закону на практиці [65, с. 120].

Отже, історіографія проблематики адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності демонструє послідовну еволюцію наукової думки: від домінування контрольної моделі та акценту на адміністративному примусі (перший період), через формування процедурно-сервісної концепції та дерегуляційних механізмів (другий період), до сучасного комплексного підходу, що поєднує стандарти належного врядування, цифровізацію, європейські орієнтири та забезпечення балансу публічних і приватних інтересів (третій період). Така еволюція свідчить про поступове переосмислення ролі держави – від суб'єкта контролю до гаранта прав і провайдера якісних публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Аналіз наукових джерел, присвячених питанням правової регламентації організації та надання публічних сервісів, дозволяє сформулювати авторське визначення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, під якими пропонується розуміти системно впорядкований комплекс адміністративно-правових засобів, способів і механізмів правового впливу, закріплених у нормах публічного права та реалізованих уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації, за допомогою яких забезпечується реалізація сервісної функції держави шляхом організації, надання, стандартизації, цифровізації, моніторингу та контролю якості публічних сервісів, у тому числі в електронній (цифровій) формі, спрямованих на спрощення доступу суб'єктів підприємницької діяльності до адміністративних послуг, а також на реалізацію, охорону та балансування публічних і приватних інтересів у процесі здійснення підприємницької діяльності.

Методологія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності

вибудовується як багаторівнева система пізнавальних засобів, у межах якої філософські методи задають загальну логіку розуміння предмета, загальнонаукові методи забезпечують інструментарій аналізу явища як соціально-правової системи, а спеціально-юридичні методи дають можливість здійснити поглиблене тлумачення норм, конструкцій та практики їх застосування. Додатково застосування наукових підходів (антропологічного, цивілізаційного, телеологічного, історико-правового, формально-юридичного, інструментального та синергетичного) забезпечує багатовимірність дослідження, дозволяючи поєднати «нормативний» і «людиноцентричний» виміри публічних сервісів для підприємництва.

Діалектичний метод у даному дослідженні використовується для виявлення розвитку та суперечностей у системі адміністративно-правового регулювання публічних сервісів, що надаються підприємцям. Його застосування означає, що регулювання розглядається не як статична сукупність норм, а як процес, який змінюється під впливом реформ (дерегуляції, цифровізації, сервісної трансформації органів влади), економічної динаміки та суспільних запитів. Практично це проявляється в аналізі того, як змінюється роль адміністрації: від «дозвільного контролера» до «постачальника послуг», як трансформуються адміністративні процедури (скорочення строків, автоматизація, «єдине вікно»), і як ці зміни впливають на баланс прав підприємця та повноважень органу. Діалектика також дає змогу послідовно показати, що кожне спрощення процедур породжує нові виклики (захист даних, ризики автоматизованих помилок, потреба в ефективному оскарженні), тобто розвиток має конфліктний і нерівномірний характер.

Закон єдності та боротьби протилежностей застосовується для цілеспрямованого виявлення колізійних вузлів у регулюванні публічних сервісів. У межах дослідження цей закон дозволяє сформулювати типові «протилежні пари» та показати механізми їх юридичного врівноваження: спрощення та швидкість надання сервісу протиставляються необхідності

верифікації та безпеки; дискреція адміністрації – вимозі правової визначеності; стандартизація процедур – потребі індивідуалізації в окремих випадках; цифровізація – обов'язку гарантувати доступність для всіх та захист персональних даних. Конкретно це реалізується через аналіз нормативних підстав для вимог документів, підстав відмови та процедури перевірок; встановлення, де саме закон або підзаконний акт «перетягує» баланс на користь адміністрації чи заявника; і формування пропозицій щодо нейтралізації надмірностей (наприклад, через чіткі критерії дискреції, ризик-орієнтовані перевірки, стандарти мотивування рішень і доступні канали оскарження).

Закон переходу кількісних змін у якісні використовується для обґрунтування того, що накопичення «технічних» або «процедурних» змін у сфері сервісів для бізнесу здатне зумовлювати якісну трансформацію всієї моделі адміністративного регулювання. У дослідженні цей закон застосовується при аналізі послідовних реформ: спочатку скорочуються строки й кількість документів, потім запроваджуються електронні реєстри та міжвідомчий обмін даними, далі – електронна ідентифікація, онлайн-заяви, автоматичні повідомлення та відстеження статусу, і в певний момент змінюється природа взаємодії «підприємець-держава»: вона стає менш залежною від фізичного контакту, менше «персоніфікованою», а отже менш корупціогенною. Методологічно це означає, що оцінка регулювання здійснюється не лише за формальним критерієм «чи є норма», а за тим, чи створює сукупність дрібних змін нову якість – передбачуваність, прозорість, сервісність і зменшення транзакційних витрат бізнесу.

Закон «заперечення заперечення» застосовується для аналізу хвилеподібності реформ у сфері публічних сервісів і пояснення того, чому після дерегуляційних кроків нерідко виникають нові механізми контролю, але вже в іншій формі. У межах дослідження цей закон використовується для порівняння «старих» контрольних процедур (паперові дозволи, надмірні погодження, ручні перевірки) з «новими» (ризик-орієнтований контроль,

цифровий аудит, комплаєнс-процедури, автоматичні перехресні зв'язки в реєстрах). Це дає можливість показати, що скасування певних бар'єрів не знищує потреби держави у забезпеченні публічних інтересів, але змінює інструментарій. На цій основі формулюються пропозиції, які дозволяють зберегти сервісний характер взаємодії, не повертаючи систему до архаїчної «дозвільної» моделі, наприклад, через чітке процедурне оформлення цифрового контролю та гарантії проти свавілля.

Прийом аналізу у межах діалектичного методу використовується для детального розчленування предмета дослідження на підсистеми: нормативну (закони, підзаконні акти, регламенти, стандарти), інституційну (органи, центри надання послуг, адміністратори реєстрів), процедурну (стадії розгляду заяви, перевірки, рішення, видача результату), гарантійну (оскарження, відповідальність, доступ до інформації), а також цифрову (реєстри, кабінети користувача, автоматизація). Такий аналіз дозволяє локалізувати, де саме виникає проблема: у нормі (колізія, прогалина), у процедурі (надмірні вимоги, зайві стадії), у реалізації (невмотивовані відмови, затягування строків), чи в інфраструктурі (збої реєстрів, відсутність інтеграції). Завдяки цьому дослідження отримує предметну точність і не зводиться до загальних оцінок.

Прийом синтезу застосовується для зведення результатів аналізу в узгоджену концепцію адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємництва. Його практичне використання полягає в побудові цілісної моделі, де норми, інституції та процедури розглядаються як взаємопов'язані елементи, а зміни в одному елементі оцінюються через наслідки для інших. Наприклад, пропозиція скоротити строк розгляду заяви синтезується з вимогою забезпечити верифікацію даних через реєстри, а запровадження автоматизованого рішення – з гарантіями прозорого алгоритмічного контролю та ефективного оскарження. Синтез також потрібен для формулювання системних рекомендацій: не «латання» окремої

норми, а перепроєктування процедури, стандартів і відповідальності як єдиного комплексу.

Прийом абстрагування використовується для конструювання загальнотеоретичних категорій, необхідних для дослідження: «публічний сервіс у підприємстві», «сервісна функція публічної адміністрації», «адміністративна процедура сервісного типу», «стандарті якості публічного сервісу». Абстрагування дозволяє відійти від строкатості галузевих процедур (ліцензійних, реєстраційних, дозвільних) і виділити спільні риси: заявний характер, адміністративне рішення як результат, процедурні стадії, роль реєстрів, механізми оскарження. Це забезпечує понятійну єдність роботи, що особливо важливо за умов різної термінології у законодавстві та практиці.

Прийом конкретизації застосовується як перевірка абстрактних положень на конкретних адміністративних сервісах для підприємців. У межах дослідження це проявляється в аналізі типових кейсів – наприклад, реєстрації суб'єкта господарювання, отримання ліцензії, дозволу або сертифікації, внесення змін до реєстру, надання витягу, погодження певних видів діяльності. Конкретизація дозволяє встановити, як загальні принципи та дефініції «працюють» у процедурі: які документи реально вимагаються, як формується рішення, чи мотивуються відмови, як працює електронний кабінет, чи доступне оскарження. Внаслідок цього дослідження набуває практичної верифікованості.

Принцип історизму застосовується для реконструкції еволюції публічних сервісів у сфері підприємництва – від традиційної дозвільно-наглядової моделі до сучасної сервісно-орієнтованої, включаючи запровадження адміністративних послуг, центрів надання послуг, електронних сервісів і реєстрів. У дослідженні цей принцип реалізується через аналіз нормативних етапів реформ, зміни компетенцій органів, появу стандартів сервісності та процедурних гарантій. Це дозволяє виявити інституційну спадковість проблем (надмірний формалізм, «довідковість»),

недовіра до заявника) і пояснити, чому певні бар'єри відтворюються навіть після змін законодавства.

Принцип всебічності застосовується для охоплення не лише нормативного шару регулювання, а й організаційних, економічних, технологічних і соціальних параметрів надання сервісів. У практичному вимірі це означає одночасний аналіз: юридичних норм; адміністративних регламентів; фактичної організації процесів; цифрової інфраструктури; поведінкових практик посадових осіб; інтересів бізнесу; а також механізмів контролю та відповідальності. Завдяки всебічності виявляється, що навіть «ідеальна» норма може не працювати без реєстру, інтеграції даних, належної підготовки персоналу або доступного каналу комунікації з підприємцем.

Принцип розвитку застосовується для оцінки регулювання як такого, що постійно змінюється, і для вироблення прогнозів щодо подальшої трансформації публічних сервісів. У дослідженні це виражається у зіставленні «поточних» процедур з трендами – цифровізацією, автоматизацією, використанням даних, сервісними стандартами, посиленням вимог до прозорості. Принцип розвитку також дозволяє обґрунтовувати рекомендації не як разові поправки, а як кроки до довгострокової моделі належного врядування у сфері сервісів для бізнесу.

Метафізичний метод застосовується як допоміжний інструмент для фіксації стабільних елементів правового явища й забезпечення чіткості категоріального апарату. У межах дослідження він проявляється в побудові класифікацій публічних сервісів (за суб'єктом надання, результатом, процедурною складністю, рівнем автоматизації), визначенні структури повноважень органів, описі форм адміністративних актів і процедур. Метафізика дозволяє «закріпити» предмет дослідження у вигляді усталених характеристик і надалі співвідносити їх із динамічними змінами, які виявляє діалектика.

Логічний прийом індукції застосовується шляхом узагальнення результатів аналізу конкретних адміністративних процедур, практики відмов,

скарг, типових порушень строків і судових спорів у ширші висновки про закономірності функціонування сервісної системи. Наприклад, виявлення повторюваних підстав відмов дозволяє індуктивно зробити висновок про нечіткість нормативних критеріїв або надмірні дискреційні повноваження. Дедукція, своєю чергою, використовується для перевірки, як загальні принципи адміністративного права (законність, пропорційність, рівність, належне врядування, правова визначеність) реалізуються у конкретних правилах надання сервісу, у тому числі в електронних процедурах, де важливо перевірити відповідність алгоритмів нормативним вимогам.

Прийоми дефініювання та понятійного аналізу застосовуються для встановлення точного змісту базових категорій і усунення термінологічної невизначеності, що часто супроводжує сферу сервісів для підприємництва. У дослідженні вони використовуються для розмежування «публічних сервісів» як ширшого явища та «адміністративних послуг» як його нормативно окресленої складової, а також для відділення сервісних процедур від регуляторних або контрольних. Це забезпечує коректність подальших висновків, оскільки різні категорії передбачають різні юридичні режими, процедури та стандарти якості.

Класифікація використовується для побудови типології публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, що дозволяє диференціювати висновки та рекомендації залежно від типу сервісу. Практично це означає поділ, наприклад, на реєстраційні сервіси, дозвільні сервіси, ліцензійні сервіси, інформаційно-довідкові сервіси, сервісні дії щодо внесення змін до реєстрів, а також за способом надання (очно, через ЦНАП, онлайн, автоматично). Така класифікація дає можливість показати, що універсальні рішення не завжди працюють: там, де високі ризики для публічного інтересу, потрібні одні гарантії і перевірки, а там, де ризики мінімальні, доцільна максимальна автоматизація й спрощення.

Системний метод застосовується для дослідження регулювання публічних сервісів як цілісної системи, у якій правові норми, організаційні

структури, процедури та цифрові інструменти взаємозумовлюють один одного. У межах дослідження системний аналіз дозволяє виявити, як зміна одного елемента (наприклад, впровадження електронного реєстру) впливає на інші (перелік документів, процедуру перевірки, підстави для відмови, відповідальність за помилки). Це також дає змогу оцінювати «сумісність» різних підсистем – наприклад, чи узгоджені між собою правила доступу до реєстрів, чи не створює один орган бар'єри іншому, чи не виникає дублювання даних, яке породжує зайві вимоги до підприємця.

Структурно-функціональний метод застосовується для визначення, які суб'єкти і в якій послідовності здійснюють функції щодо надання публічних сервісів. У дослідженні він використовується для розмежування ролей: хто приймає заяву, хто перевіряє дані, хто готує проєкт рішення, хто підписує адміністративний акт, хто веде реєстр, хто відповідає за комунікацію з підприємцем. Це дозволяє виявляти дисфункції (наприклад, коли контрольна функція «вбудована» у сервісну процедуру так, що блокує швидкість, або коли відповідальність розмита між органами). Завдяки цьому формулюються пропозиції щодо оптимізації процесів і чіткого закріплення компетенції.

Загальнонаукове моделювання застосовується для створення «цільової» (еталонної) моделі сервісної адміністративної процедури, що відповідає принципам належного врядування та сервісності. Практично це означає опис оптимальних стадій процедури, стандартів строків, мінімального переліку даних і документів, використання реєстрів замість довідок, прозорого інформування заявника про статус, а також зрозумілих підстав відмови. Далі ця модель використовується як критерій для порівняння з реальними процедурами, що дозволяє точно визначити, на якому етапі виникають зайві бар'єри і які саме правові чи організаційні зміни потрібні.

Соціологічні прийоми опитування та інтерв'ю застосовуються для виявлення фактичного досвіду підприємців як користувачів публічних сервісів. У межах дослідження вони можуть бути спрямовані на з'ясування рівня задоволеності сервісом, зрозумілості вимог, відчуття справедливості та

прозорості процедури, частоти неформальних практик, зручності електронних каналів. Отримані дані використовуються для емпіричного підкріплення висновків щодо проблем регулювання: наприклад, якщо підприємці масово вказують на незрозумілі відмови, це стає підставою для аналізу стандартів мотивування рішень і чіткості нормативних критеріїв.

Соціологічні прийоми спостереження та аналізу звернень і скарг застосовуються для реконструкції «клієнтського шляху» отримання сервісу та для виявлення типових проблемних ситуацій. Практично це означає дослідження змісту скарг до органів, бізнес-омбудсмена, профільних інституцій, а також аналіз повторних звернень, що вказують на невдалий результат первинної взаємодії. Ці матеріали дозволяють конкретизувати, які саме елементи процедури породжують конфлікт: чи то вимога зайвих документів, чи то нечіткі строки, чи то відсутність комунікації або доступного механізму виправлення помилок.

Метод статистики застосовується для кількісного вимірювання ефективності публічних сервісів у сфері підприємництва та доказового встановлення системних проблем. У дослідженні він використовується для аналізу показників строків надання послуг, частоти відмов, кількості оскаржень, відсотка скасування рішень органів у суді, а також навантаження на суб'єктів надання сервісів. Статистичні дані дозволяють робити висновки про «вузькі місця» системи, порівнювати ефективність різних органів або регіонів, оцінювати результативність цифровізації та реформ, а також обґрунтовувати доцільність змін на основі емпіричних тенденцій, а не лише теоретичних припущень.

Порівняльний загальнонауковий метод застосовується для зіставлення різних організаційних моделей надання сервісів і різних процедур у межах однієї правової системи, а також для виявлення кращих практик. У дослідженні це може проявлятися в порівнянні процедур «до» і «після» запровадження електронних сервісів, порівнянні регіональних практик або процедур різних органів, які надають подібні за функцією послуги. Таке

зіставлення дозволяє ідентифікувати, які елементи реально зменшують адміністративний тягар для бізнесу, а які лише декларуються без практичного ефекту.

Формально-юридичний метод як спеціально-юридичний застосовується для встановлення юридичного змісту норм, що регулюють публічні сервіси у сфері підприємництва, та для виявлення їх внутрішньої узгодженості. У дослідженні він використовується для аналізу компетенцій органів, визначення процедурних стадій, строків, переліків документів, підстав для відмови, а також для встановлення того, які права має заявник і які обов'язки покладаються на адміністрацію. Це дозволяє, зокрема, виявити ситуації, коли підзаконні акти фактично розширюють обов'язки підприємця порівняно із законом або створюють додаткові бар'єри, що суперечить принципу законності.

Метод юридичної догматики застосовується для систематизації правових конструкцій і побудови внутрішньо логічної доктринальної моделі регулювання публічних сервісів. У межах дослідження він дозволяє оперувати такими конструкціями, як «адміністративна процедура», «адміністративний акт», «адміністративна послуга», «адміністративне оскарження», «стандарти якості сервісу», розміщуючи їх у єдиній системі понять. Це важливо для вироблення пропозицій щодо уніфікації процедур, кодифікації правил та встановлення процедурних гарантій, які мають бути спільними для різних видів сервісів у підприємницькій сфері.

Метод юридичного тлумачення (граматичне) застосовується для точного встановлення змісту нормативних приписів, особливо щодо строків, підстав відмови, вимог до документів та форм рішень. У дослідженні граматичне тлумачення дозволяє, зокрема, виявити випадки невизначеності (оціночні поняття без критеріїв), що створюють можливості для свавільної дискреції. Системне тлумачення застосовується для узгодження норм про сервісні процедури з суміжними галузями – господарським, податковим, інформаційним правом, а також із загальними принципами

адміністративного права. Телеологічне тлумачення використовується для перевірки, чи відповідають фактичні вимоги та практика органів меті законодавця (спрощення, прозорість, доступність, антикорупційність), і для аргументації необхідності змін, якщо мета не досягається.

Метод аналізу адміністративної практики застосовується шляхом дослідження регламентів, стандартів, форм заяв, типових рішень про відмову, внутрішніх інструкцій, а також фактичної організації роботи з реєстрами та каналами комунікації. У межах дослідження він дозволяє співвіднести «нормативну модель» з реальною практикою, встановити, де органи відхиляються від вимог закону або формують «неписані правила», що ускладнюють доступ бізнесу до сервісів. Саме цей метод дає змогу довести існування проблеми не лише теоретично, а й на матеріалі реального функціонування адміністрації.

Метод судово-правового аналізу застосовується через дослідження судових рішень у спорах, пов'язаних із відмовою у наданні сервісу, бездіяльністю органів, порушенням строків, неправомірними вимогами до документів або процедурними порушеннями. У дослідженні цей метод дозволяє виявити стандарти судового контролю за дискрецією адміністрації, практику тлумачення підстав відмови та критерії оцінки мотивування адміністративного акта. На основі судової практики формулюються рекомендації щодо вдосконалення норм і процедур так, щоб зменшити конфліктність та підвищити правову передбачуваність.

Юридичне моделювання (нормопроектне) застосовується для розроблення концептуальних і конкретних пропозицій змін до законодавства та підзаконних актів. У межах дослідження воно полягає у проектуванні процедурних норм: чітких стадій розгляду заяви, вичерпних переліків документів, стандартизованих підстав відмови, механізмів «мовчазної згоди», електронної взаємодії та автоматизації рішень. Таке моделювання супроводжується перевіркою узгодженості запропонованих норм із

принципами законності, пропорційності та правової визначеності, а також з інституційною спроможністю органів реалізувати ці норми.

Порівняльно-правовий метод (компаративістика) застосовується для зіставлення національного регулювання з іноземними моделями організації публічних сервісів для бізнесу, зокрема щодо one-stop-shop, електронних реєстрів, адміністративних процедур, механізмів апеляції та стандартів сервісності. У дослідженні цей метод дозволяє виокремити принципово важливі елементи, які забезпечують ефективність системи в інших країнах, і оцінити можливість їх адаптації з урахуванням національної правової системи та адміністративних ресурсів. Компаративістика також дає підстави для критичного переосмислення власної моделі, коли встановлюється, що аналогічні цілі можуть досягатися менш обтяжливими засобами.

Метод юридичної техніки застосовується для оцінки якості нормативних актів, що регулюють публічні сервіси: ясності термінології, логічності структури, відсутності суперечностей, коректності відсилок і процедурної визначеності. У дослідженні він використовується для виявлення норм, які містять оціночні формулювання без критеріїв, допускають різнотлумачення або створюють підстави для «розширювального» прочитання органами влади. Результатом застосування цього методу є конкретні рекомендації щодо вдосконалення текстів актів, уніфікації формулювань та закріплення вичерпних переліків підстав для адміністративних рішень.

Антропологічний підхід у дослідженні виявляється в розгляді підприємця як центрального адресата сервісу та носія прав, а не як «об'єкта адміністрування». Практично це означає оцінювання процедур з позицій доступності, зрозумілості, недискримінаційності, поваги до гідності та захисту законних очікувань. У межах цього підходу аналізується, чи забезпечують норми «людиноцентричність» сервісів: просту мову вимог, прозорі інструкції, можливість виправлення помилок, адекватні канали

консультацій, а також реальну можливість оскаржити рішення без надмірних витрат часу і коштів.

Цивілізаційний підхід застосовується для осмислення публічних сервісів у сфері підприємництва як елементу ширшої моделі взаємин держави й суспільства та як маркера переходу до сервісної правової держави. У дослідженні він проявляється у співвіднесенні реформ у сфері сервісів з європейськими стандартами належного врядування, прозорості та прав людини, а також із загальною логікою інтеграції до правового простору Європи. Це дозволяє оцінювати не лише ефективність процедур, але й відповідність системи регулювання ціннісним орієнтирам – правовій визначеності, довірі, рівності перед законом і сприятливому бізнес-клімату.

Телеологічний підхід застосовується для визначення цілей адміністративно-правового регулювання публічних сервісів і перевірки того, чи відповідають обрані інструменти досягненню цих цілей. У дослідженні він використовується для оцінки легітимності вимог до бізнесу: чи є вони необхідними для захисту публічного інтересу (безпека, здоров'я, захист споживача, конкуренція), чи зберігаються як рудимент бюрократії. Завдяки цьому підходу формулюються критерії пропорційності та «найменш обтяжливого» регулювання, коли мета досягається з мінімальним втручанням у підприємницьку свободу.

Історико-правовий підхід застосовується для простеження генези дозвільних, реєстраційних і сервісних механізмів у підприємницькій сфері та для пояснення сучасних проблем через їх історичні корені. У дослідженні він дає змогу показати, як у правових інститутах зберігаються традиції надмірної формалізації, довідкового підходу, недовіри до заявника і домінування контролю. Історико-правовий аналіз дозволяє обґрунтувати, що «сервісна трансформація» вимагає не лише технічних змін, а й зміни правових і адміністративних парадигм, закріплених у нормах та практиках.

Формально-юридичний підхід як науковий підхід (у ширшому, ніж метод, значенні) застосовується для акценту на нормативній визначеності:

чітких правилах, процедурних стадіях, строках, компетенціях і підставах для рішень. У дослідженні він проявляється в оцінці того, чи забезпечують норми юридичну передбачуваність для підприємця, чи містять вичерпні переліки документів і підстав відмови, чи встановлюють вимоги до мотивування адміністративного акта. Такий підхід дозволяє формувати рекомендації щодо уніфікації процедур, мінімізації дискреції без критеріїв і закріплення стандартів якості сервісу як юридично значущих.

Інструментальний підхід застосовується для розгляду права як засобу досягнення практичних результатів у сфері підприємництва: зменшення транзакційних витрат, забезпечення швидкого доступу до сервісів, зниження корупційних ризиків, підвищення конкурентоспроможності економіки. У дослідженні він проявляється в оцінці дієвості конкретних юридичних інструментів (правових засобів) – регламентів, стандартів, електронних сервісів, реєстрів, адміністративного оскарження, відповідальності органів – з точки зору їх реального впливу на поведінку адміністрації і досвід підприємця. На цій основі формулюються пропозиції щодо вибору таких інструментів, які забезпечують досягнення мети найменш обтяжливими засобами.

Синергетичний підхід застосовується для аналізу сфери публічних сервісів як складної, відкритої, нелінійної системи, у якій взаємодія елементів може породжувати ефекти, що перевищують суму «локальних» змін. У дослідженні цей підхід дозволяє пояснити, як невеликі інституційні або технологічні інновації (інтеграція реєстрів, автоматичний обмін даними, стандартизовані форми, електронне відстеження статусу) здатні спричинити системні наслідки – зменшення корупції, зростання довіри, підвищення дисципліни органів через прозорість. Одночасно синергетика дає змогу врахувати ризики небажаних «ланцюгових реакцій» (наприклад, масові помилки алгоритмів, відмови через збій реєстрів) і закласти в модель регулювання механізми стійкості: резервні процедури, аудит, людський контроль, ефективне оскарження та відповідальність.

У підсумку комплексне застосування наведених методів, прийомів, принципів і підходів забезпечує можливість дослідити адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємництва одночасно як нормативну систему, як організаційно-процедурний механізм і як соціально значущу практику взаємодії держави та бізнесу. Саме така методологічна архітектура дозволяє не лише описати чинне регулювання, а й виявити його проблемні зони, встановити причини їх виникнення, оцінити ефективність існуючих інструментів і сформувані обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства та правозастосування.

Висновки до розділу 1

1. Історія становлення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні демонструє поступовий перехід від імперативно-контрольної моделі до сервісно орієнтованої системи, заснованої на принципах верховенства права, прозорості та партнерства. Прийняття ключових законів у сфері реєстрації, ліцензування, дозвільної системи та адміністративних послуг стало основою для формування сучасної моделі публічних сервісів, яка відповідає потребам ринкової економіки та європейським стандартам державного управління.

Дослідження дозволило виокремити основні етапи формування адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів для підприємницької діяльності в ЄС:

- 1950–1980-ті – формування спільного ринку та становлення принципів, які обмежують можливість адміністративних бар'єрів;
- 1986–початок 1990-х – прискорення інтеграції та програмне усунення бар'єрів у зв'язку з Єдиним європейським актом;
- 1990-ті – розвиток процедурної компоненти внутрішнього ринку та кристалізація вимог до правової визначеності адміністративних рішень;
- 2000-ті – сервісний поворот у сфері послуг і спрощення процедур у зв'язку з Директивою 2006/123/ЄС;

- 2010-ті – інституціоналізація адміністративної співпраці через Регламент (ЄС) № 1024/2012 (IMI) та розгортання цифрової довіри через Регламент (ЄС) № 910/2014 (eIDAS);

- з 2018 року – системна цифрова архітектура доступу до процедур через Регламент (ЄС) 2018/1724 (Single Digital Gateway) у поєднанні з режимом захисту персональних даних (Регламент (ЄС) 2016/679, GDPR) і режимом відкритих даних (Директива (ЄС) 2019/1024).

Український шлях у загальному вигляді може бути поданий як послідовність стадій: до 1991 року – жорстко централізована дозвільно-контрольна система в умовах планової економіки; 1991–1990-ті – формування первинної нормативної бази підприємництва та інститутів державного адміністрування бізнесу, але з фрагментарністю й бюрократизацією; 2000-ті – дерегуляційні заходи, уточнення процедур і перші системні кроки до сервісності; 2010-ті – оформлення системи адміністративних послуг, розвиток інституцій надання сервісів і цифровізація; сучасний етап – інтеграція до європейського правового простору та спроба побудови збалансованої моделі, що одночасно гарантує свободу підприємництва, захищає публічні інтереси та забезпечує доступність і якість сервісів.

Нормативні акти, що структурно впливали на українську модель у контексті вашого попереднього матеріалу, становлять опорний каркас: Закон України «Про Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов’язкових платежів» – первинна інфраструктура обліку та адміністративного супроводу; Закон України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» – фіскально-дозвільний інструмент доступу до окремих видів діяльності; Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» – систематизація ліцензійних режимів; Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» – уніфікація реєстраційної процедури та створення реєстру; Закон України «Про дозвільну систему у сфері

господарської діяльності» – впорядкування дозвільних процедур і організаційне наближення до принципів «єдиного вікна»; законодавство про адміністративні послуги – оформлення сервісної парадигми, стандартів якості та інституційної мережі надання послуг.

Узагальнюючий аналіз основних етапів, періодів становлення та розвитку адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні та в ЄС, слід відзначити, що обидві траєкторії демонструють спільну мету – перехід від адміністративного домінування контролю до сервісно орієнтованого управління, але різняться вихідними умовами, темпом і логікою правотворення. ЄС еволюціонував від інтеграції ринку до стандартизації сервісів, тобто сервісність виникла як необхідна умова реалізації внутрішнього ринку, тоді як Україна після 1991 року змушена була одночасно конструювати ринкову економіку, інститути підприємництва та нову адміністративно-правову модель взаємодії держави й бізнесу, долаючи інерцію командно-адміністративного мислення.

2. Історіографія проблематики адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності демонструє послідовну еволюцію наукової думки: від домінування контрольної моделі та акценту на адміністративному примусі (перший період), через формування процедурно-сервісної концепції та дерегуляційних механізмів (другий період), до сучасного комплексного підходу, що поєднує стандарти належного врядування, цифровізацію, європейські орієнтири та забезпечення балансу публічних і приватних інтересів (третій період). Така еволюція свідчить про поступове переосмислення ролі держави – від суб'єкта контролю до гаранта прав і провайдера якісних публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Методологія дослідження адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності вибудовується як багаторівнева система пізнавальних засобів, у межах якої філософські методи задають загальну логіку розуміння предмета,

загальнонаукові методи забезпечують інструментарій аналізу явища як соціально-правової системи, а спеціально-юридичні методи дають можливість здійснити поглиблене тлумачення норм, конструкцій та практики їх застосування.

Застосування наукових підходів (антропологічного, цивілізаційного, телеологічного, історико-правового, формально-юридичного, інструментального та синергетичного) забезпечує багатовимірність дослідження, дозволяючи поєднати «нормативний» і «людиноцентричний» виміри публічних сервісів для підприємництва.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні: аналіз національного законодавства, судової та адміністративної практики

Сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується комплексністю, цифровізацією процедур та поступовим переходом від дозвільно-контрольної до сервісно-орієнтованої моделі взаємодії держави й бізнесу. Нормативну основу становить система спеціальних законів, які врегульовують окремі стадії «життєвого циклу» суб'єкта господарювання – від державної реєстрації до нагляду (контролю), а також цифрову інфраструктуру надання публічних сервісів. Їх взаємодія формує інтегрований адміністративно-правовий механізм, спрямований на забезпечення доступності, прозорості, правової визначеності та передбачуваності регуляторного середовища.

Так, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» формує базовий публічний сервіс «входу» у підприємницьку діяльність через юридичну легітимацію суб'єкта та фіксацію його статусу в Єдиному державному реєстрі. Механізм дії закону полягає у встановленні: складу реєстраційних дій та юридичних фактів, що підлягають фіксації; компетенції суб'єктів державної реєстрації, процедурних строків і підстав для зупинення/відмови; правових наслідків внесення запису до реєстру як моменту виникнення/зміни/припинення правового статусу. Значення закону для регулювання публічних сервісів проявляється у стандартизації «єдиного вікна» реєстраційних дій, уніфікації вимог до документів і переході від паперових доказів до реєстрового підтвердження, що зменшує транзакційні

витрати бізнесу та посилює правову визначеність у відносинах з державою і контрагентами [82].

Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» задає рамку для публічних сервісів «доступу до ринку» у сферах, де держава застосовує дозвільні обмеження, і водночас визначає організаційні принципи роботи дозвільних органів та адміністраторів. Його механізм дії концентрується навколо регламентації процедур видачі документів дозвільного характеру, інституційної ролі адміністратора (як посередника між заявником і дозвільним органом), а також базових гарантій заявника щодо строків, повноти переліку документів, прозорості підстав відмови та можливості оскарження. Для системи публічних сервісів цей закон має значення «антифрагментаційного» інструменту: він стримує розростання вимог на рівні відомчих практик і спрямований на зменшення адміністративного навантаження, хоча ефективність залежить від якості спеціального регулювання в галузевих актах [83].

Закон України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» виконує функцію «нормативного фільтра», який інвентаризує та легітимує перелік дозволів, що можуть вимагатися від бізнесу. Механізм його дії полягає у встановленні вичерпності переліку документів дозвільного характеру: вимагати від суб'єкта господарювання дозвіл, не включений до переліку, означає виходити за межі повноважень і порушувати принцип законності. У площині публічних сервісів це забезпечує передбачуваність «дозвільного маршруту» для підприємця, мінімізує ризики «прихованих» дозволів і створює підґрунтя для подальшої цифровізації дозвільних процедур через типізацію та стандартизацію результату послуги (дозвільного документа) [108].

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» структурує окремий сегмент публічних сервісів — ліцензійні процедури як форму допуску до потенційно ризикових або соціально значущих видів діяльності. Його механізм дії побудований на визначенні: вичерпного

переліку ліцензованих видів діяльності; ліцензійних умов як нормативно встановлених критеріїв спроможності суб'єкта; процедур видачі, переоформлення, зупинення та анулювання ліцензії і ведення ліцензійного реєстру. Значення для регулювання публічних сервісів полягає у переході від «дискреційної дозволеності» до формалізованої оцінки відповідності ліцензійним умовам, а також у посиленні реєстрової природи ліцензії (публічність і перевірюваність статусу), що підвищує довіру на ринку та полегшує комплаєнс [103].

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» задає процедурні та інституційні параметри контрольних сервісів держави, які прямо впливають на підприємницьку діяльність (перевірки, приписи, санкції). Його механізм дії виражається у встановленні принципів ризик-орієнтованості, плановості й прозорості заходів нагляду (контролю), процесуальних гарантій суб'єкта господарювання (повідомлення, права під час перевірки, порядок оформлення результатів), а також вимог до уніфікації контрольних заходів і запобігання зловживанням. Для сфери публічних сервісів цей закон важливий тим, що «контроль» у сучасній моделі розглядається не лише як репресивний інструмент, а як сервіс забезпечення безпечних умов ведення бізнесу, де правова визначеність процедур є ключовою передумовою легітимності втручання [106].

Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» забезпечує правову інфраструктуру «доступу» до електронних публічних сервісів: без надійної ідентифікації та довірчих послуг електронна взаємодія держави і бізнесу не може бути ні безпечною, ні юридично значущою. Механізм дії полягає у визначенні режимів електронної ідентифікації, статусу кваліфікованих надавачів довірчих послуг, юридичної сили електронного підпису/печатки, часової позначки тощо, а також у встановленні вимог до довірчої інфраструктури. Значення для регулювання публічних сервісів виявляється у тому, що закон «перекладає» традиційні

гарантії автентичності та цілісності документів у цифрове середовище, розширюючи можливості повністю дистанційного отримання адміністративних послуг підприємцями [86].

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» виконує «загальноцивілізаційну» для публічних сервісів роль: він закріплює допустимість електронного документа як носія юридично значущої інформації та визначає базові правила його обігу. Механізм дії зводиться до встановлення правового статусу електронного документа, умов його створення, зберігання, передавання та відтворення, а також до визначення критеріїв, за яких електронний документ може виконувати функції письмової форми. Для підприємницьких публічних сервісів цей закон важливий тим, що знімає формальні бар'єри для повної цифровізації адміністративних процедур (коли результатом є запис у реєстрі або електронний документ), а також підсилює принцип «дані замість довідок» у взаємодії з державою [85].

Закон України «Про публічні електронні реєстри» задає стандарти створення, ведення та взаємодії реєстрів як «бек-офісу» електронних публічних сервісів, у тому числі для бізнесу (реєстраційні, ліцензійні, дозвільні, контрольні контури). Його механізм дії полягає у встановленні вимог до даних, інтегрованості, повноважень держателів і адміністраторів, доступу до відомостей, якості даних, аудиту та захисту інформації, а також у регламентації міжреєстрової взаємодії як умови для проактивних і комплексних послуг. Значення для адміністративно-правового регулювання полягає у зміщенні акценту з «переліку паперових документів» на «довірені дані», що дає змогу скорочувати кількість контактів заявника з органами влади та підвищувати доказову силу реєстрових відомостей [110].

Закон України «Про адміністративні послуги» встановлює загальні принципи «сервісної держави» у частині надання адміністративних послуг, у тому числі ключових для підприємців (реєстраційні, дозвільні, ліцензійні, інформаційні послуги з реєстрів). Механізм дії закону проявляється через

регламентацію стандартів доступності (ЦНАП, електронні канали), інформаційної відкритості про послуги, вимог до якості та строків, а також організаційних моделей надання (фронт-офіс, бек-офіс). Значення закону полягає в тому, що він утворює «надбудову» над галузевими процедурами: навіть спеціальні режими повинні реалізовуватися у формі послуги з передбачуваними правилами, зрозумілими заявнику, та з мінімізацією дискреції там, де це можливо [79].

Закон України «Про адміністративну процедуру» закріплює процесуальну «конституцію» для індивідуальних адміністративних актів, які є типовим результатом публічних сервісів у підприємницькій сфері (рішення про реєстрацію, видачу або відмову у дозволі чи ліцензії, застосування заходів нагляду тощо). Механізм дії полягає в уніфікації стадій провадження (ініціювання, збирання матеріалів, слухання/участь особи, мотивування рішення, повідомлення, набрання чинності), у запровадженні стандартів належної адміністрації (неупередженість, пропорційність, добросовісність, право бути вислуханим) та у процедурних гарантіях оскарження. Для публічних сервісів значення цього закону визначальне: він підвищує юридичну якість рішень і зменшує конфліктність «держави з бізнесом», але одночасно ставить вимогу узгодження численних спеціальних процедур із загальними правилами, що є джерелом практичних колізій [80].

Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» є системоутворюючим нормативно-правовим актом, що заклав правові засади цифрової трансформації механізму надання публічних послуг в Україні та істотно вплинув на розвиток адміністративно-правового регулювання у сфері підприємницької діяльності. Його прийняття ознаменувало перехід від традиційної паперово-бюрократичної моделі адміністративної взаємодії до цифровізованої сервісної моделі, в якій пріоритет надається оперативності, прозорості, стандартизації процедур і мінімізації дискреційних повноважень посадових осіб [107].

Насамперед Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» формалізує поняття публічної послуги в електронній формі, закріплюючи її юридичну рівнозначність із послугою, що надається у традиційний спосіб. Це положення має фундаментальне значення для адміністративного права, оскільки трансформує саму природу адміністративної процедури: волевиявлення суб'єкта господарювання, зафіксоване за допомогою засобів електронної ідентифікації, набуває такої ж юридичної сили, як і документ, поданий у паперовій формі. У сфері підприємництва це забезпечує можливість повного циклу взаємодії з органами публічної адміністрації в онлайн-форматі – від державної реєстрації суб'єкта господарювання до отримання дозвільних документів або внесення змін до реєстраційних даних.

Одним із ключових елементів механізму дії Закону є принцип екстериторіальності, відповідно до якого отримання електронної публічної послуги не залежить від місця перебування заявника чи розташування адміністративного органу. Такий підхід усуває територіальні обмеження доступу до адміністративних процедур і сприяє уніфікації адміністративної практики. У підприємницькій сфері це означає зменшення адміністративних бар'єрів для започаткування та ведення бізнесу, а також підвищення рівня правової визначеності [107].

Особливого значення набуває запровадження можливості автоматизованого прийняття адміністративних рішень без безпосередньої участі посадової особи. Закон допускає використання алгоритмів обробки даних і функціонування реєстрової моделі, за якої юридично значущі факти встановлюються на підставі інформації, що міститься в державних інформаційних системах. Такий підхід змінює характер адміністративного впливу на суб'єктів господарювання: замість індивідуалізованої дискреційної оцінки формується стандартизована процедура, що реалізується через програмні алгоритми. У теоретичному аспекті це означає трансформацію

адміністративного акта з індивідуального управлінського рішення в результат формалізованого цифрового процесу.

Важливою складовою вказаного Закону є принцип «без паперів», відповідно до якого органи публічної влади не мають права вимагати від заявника документи чи відомості, що вже містяться в державних реєстрах або інформаційних системах. Така норма формує нову модель розподілу адміністративного навантаження: держава зобов'язана самостійно забезпечувати міжвідомчий інформаційний обмін. У сфері підприємницької діяльності це зменшує транзакційні витрати, скорочує строки розгляду заяв і мінімізує контакт із посадовими особами, що, своєю чергою, має антикорупційний ефект.

Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» також встановлює єдині вимоги до електронної ідентифікації та автентифікації заявників, що забезпечує юридичну достовірність електронної взаємодії. Практична реалізація цих положень здійснюється, зокрема, через діяльність Міністерство цифрової трансформації України та функціонування державної цифрової платформи Дія, яка стала інституційним інструментом впровадження електронних сервісів у підприємницькій сфері. У цьому контексті Закон виступає нормативною основою формування так званої «реєстрової держави», в якій юридичні факти фіксуються та підтверджуються шляхом внесення відповідних записів до електронних реєстрів [107].

З точки зору адміністративно-правової доктрини, Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» сприяє зміні парадигми публічного управління. Якщо традиційна модель характеризувалася переважанням дозвільного підходу та значною дискрецією адміністративних органів, то нова модель орієнтована на сервісність, процедурну стандартизацію та алгоритмізацію. Це зменшує можливості суб'єктивного втручання в господарську діяльність і підвищує рівень правової передбачуваності для суб'єктів підприємництва. Водночас

така трансформація ставить нові питання щодо відповідальності за автоматизовані рішення, захисту персональних даних і забезпечення кібербезпеки, що потребує подальшого нормативного та наукового осмислення.

Таким чином, Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» слід розглядати як інструмент інституційної модернізації публічної адміністрації та ключовий елемент дерегуляційної політики у сфері підприємницької діяльності. Він не лише спрощує доступ до адміністративних процедур, але й змінює саму природу адміністративно-правового регулювання, перетворюючи його з контролюючо-дозвільного механізму на цифровізований сервісний процес, орієнтований на забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання [107].

Як доповнення до наведеного переліку, важливим для якості публічних сервісів у підприємницькій сфері є Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», який не описує окрему послугу, однак визначає процедурні стандарти підготовки регуляторних актів, що «створюють» або «модифікують» послуги, дозволи й вимоги. Його механізм дії базується на аналізі регуляторного впливу, прозорості, прогнозованості та врахуванні позицій бізнесу, а значення – у зниженні ризику непропорційного регулювання та появи «надлишкових» адміністративних бар'єрів, які потім матеріалізуються в сервісних процесах [88].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» опосередковано, але суттєво впливає на публічні сервіси для бізнесу через стандарти відкритості інформації про процедури, вимоги, строки, тарифи (адміністративні збори) та доступ до відомостей, що становлять суспільний інтерес. Механізм його дії створює для органів влади обов'язок належної інформаційної поведінки й розкриття, а для підприємця – інструмент контролю за адміністративною практикою, який часто зменшує асиметрію

інформації у дозвоільно-ліцензійних відносинах. В системі сервісного адміністрування цей закон підтримує принцип передбачуваності та можливості перевірки дій адміністрації, що знижує корупційні ризики і сприяє стандартизації «публічної частини» послуги (інформування, консультування, оприлюднення) [84].

Закон України «Про захист персональних даних» є необхідним «обмежувальним контуром» цифровізованих публічних сервісів для бізнесу, оскільки майже кожна електронна процедура включає обробку даних про ФОП, керівників, бенефіціарів, представників та працівників. Механізм дії закону полягає у визначенні підстав обробки, принципів мінімізації, цільового використання, безпеки та прав суб'єктів даних, що має враховуватися при проектуванні реєстрів і сервісів «за замовчуванням». Його значення для регулювання публічних сервісів проявляється у потребі балансувати між відкритістю реєстрів/даних і приватністю, а також у встановленні вимог до організаційних і технічних заходів захисту, від яких залежить довіра до електронної взаємодії [100].

Узагальнюючи, можна констатувати, що сучасна модель адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується системністю, кодифікаційною тенденцією та інтенсивною цифровізацією. Водночас зберігаються проблеми фрагментарності підзаконного регулювання, дублювання повноважень окремих органів та потреба у подальшій гармонізації процедур із європейськими стандартами належного адміністрування.

Окрему увагу слід приділити підзаконним нормативно-правовим актам, яким врегульовані питання правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Нормативна архітектура адміністративно-правового регулювання публічних сервісів для бізнесу в Україні сьогодні має виразно «процедурно-цифровий» профіль: базові «входи» у правовідносини підприємництва

(реєстрація, дозвільні документи, ліцензії), механізми державного нагляду (контролю) та механізми електронної взаємодії, ідентифікації зведені в комплекс взаємопов'язаних процедур, реєстрів і цифрових каналів надання послуг. Регулювання працює як ланцюг: юридичний статус суб'єкта (ЄДР) – правомірність доступу до ринків, різних видів діяльності (дозвіл, декларація, ліцензія) – контроль дотримання умов (нагляд, контроль) – процедурні гарантії (адміністративна процедура) – цифрова інфраструктура (е-ідентифікація, е-документи, реєстри, інтероперабельність). Саме ця логіка визначає сучасний стан сфери: зростає стандартизація та прозорість, але водночас проявляються колізії між «класичними» дозвільно-реєстраційними моделями і новими правилами адміністративної процедури та цифрового врядування.

На рівні підзаконного регулювання ключовим для архітектури публічних сервісів є акт, який визначає рамку функціонування державного е-порталу (Портал «Дія») та реєстру адміністративних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг» фактично задає інституційно-технологічну «вітрину» сервісів і правила їх опису, класифікації та супроводження. Механізм її дії зводиться до нормативного закріплення ролей держателя, адміністратора, порядку внесення інформації про послуги, інтеграції суб'єктів надання та забезпечення єдиного підходу до комунікації з заявником. Значення акта полягає у тому, що для бізнесу «публічний сервіс» починається з коректно описаної та доступної для пошуку послуги; за відсутності такої «реєстрової дисципліни» цифрові інструменти перетворюються на несистемні відомчі рішення [74].

Організаційною опорою фронт-офісної моделі надання послуг для підприємців виступає постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг». Її механізм дії полягає в уніфікації мінімальних організаційних стандартів ЦНАП: структури, функцій, режиму роботи, взаємодії з бек-

офісами, базових вимог до якості обслуговування та доступності. Для публічних сервісів у підприємницькій сфері це означає зниження залежності якості послуги від локальної адміністративної практики та наближення сервісу до заявника, зокрема у громадах, де ЦНАП стає «точкою входу» до реєстраційних та дозвільних процесів [95].

Функціональним продовженням цього підходу є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг», яка задає процесну «операційну модель» надання послуг через ЦНАП. Механізм її дії полягає у нормативному описі послідовності прийому звернення, маршрутизації документів, взаємодії з суб'єктом надання, контролю строків, видачі результату та роботи з чергами/інформуванням. Значення полягає в тому, що для підприємця регламент зменшує непередбачуваність сервісу на практиці (через однакові правила комунікації та контролю строків), а також створює основу для подальшої цифровізації фронт-офісних операцій [96].

Технологічною передумовою електронних публічних сервісів є нормативно закріплена взаємодія інформаційних ресурсів держави. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів» формує організаційно-правові засади інтероперабельності: визначає загальні правила підключення, обміну даними, відповідальності учасників та вимоги до захисту інформації. Її механізм дії важливий тим, що «примушує» адміністрацію будувати сервіс не через повторний збір довідок у заявника, а через міжвідомчий обмін даними, що безпосередньо підтримує принципи адміністративної процедури та сучасної сервісної держави [23].

Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» конкретизує попередній підхід, задаючи процедурні та технічні «правила гри» для підключення ресурсів і забезпечення сумісності. Її механізм дії полягає у визначенні порядків і типових документів, формалізованих вимог,

що дозволяє стандартизувати підключення нових учасників до системи електронної взаємодії та вирівнювати якість даних. Значення для підприємницьких сервісів проявляється у скороченні часу на обробку заяв і зменшенні кількості помилок через автоматизовані перевірки та обмін даними, що підвищує «пропускну здатність» бек-офісів у масових послугах (реєстрація, ліцензування, дозволи) [25].

Цифрова ідентифікація як «вхід» до електронних сервісів потребує інституційної платформи, якою виступає інтегрована система електронної ідентифікації. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інтегровану систему електронної ідентифікації» задає її правовий режим: визначає учасників, принципи підключення, організацію процесів ідентифікації та взаємодію з постачальниками ідентифікаційних даних. Механізм дії цього акта важливий тим, що він уможливорює масштабування електронних сервісів без створення кожним органом влади власних ізольованих механізмів ідентифікації, а для бізнесу – забезпечує більш уніфікований і прогнозований доступ до послуг з різних сфер через сумісні механізми підтвердження особи/повноважень [90].

Для сфери ліцензування суттєвим є підзаконне закріплення правил ведення профільного реєстру. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру» деталізує механізм реєстрової фіксації ліцензійних рішень, склад відомостей, режим доступу та організаційні процедури оновлення даних. Її механізм дії підтримує перехід від «паперової ліцензії» до реєстрового статусу, коли юридична значущість зосереджена у записі, а не в матеріальному носії. Для підприємця це означає спрощення перевірки ліцензійного статусу (для контрагентів і контролюючих органів), зменшення ризиків втрати/підробки документів та підвищення прозорості ліцензійного адміністрування. [94].

У дозвільній сфері важливим є підзаконний акт, який «прототипує» цифровізацію дозволів. Постанова Кабінету Міністрів України «Про реалізацію першого етапу експериментального проекту щодо запровадження

Єдиної державної електронної системи дозвільних документів» встановлює правила експериментального впровадження е-системи, визначає коло документів/процедур, учасників і технічну логіку електронної взаємодії. Її механізм дії значущий тим, що вводить процедурні інновації в режимі експерименту (з подальшим масштабуванням), дозволяючи адаптувати дозвільні процеси до електронного середовища без одномоментного «перепрошивання» всієї системи. Для бізнесу це створює практичний канал скорочення часу й витрат на отримання дозволів, однак одночасно актуалізує питання правової визначеності на межі експериментальних процедур і загальних вимог адміністративної процедури [111].

Постанова Кабінет Міністрів України від 05 серпня 2022 року № 868 «Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг в автоматичному режимі» є системоутворюючим нормативно-правовим актом, який суттєво трансформує адміністративно-правове регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Її значення полягає не лише у процедурному врегулюванні технічних аспектів надання електронних послуг, а у концептуальній зміні моделі адміністративного провадження, характеру адміністративного акта та меж адміністративного розсуду в умовах цифровізації публічного управління [93].

Насамперед, зазначена постанова нормативно закріплює можливість надання адміністративних послуг в автоматичному режимі без безпосередньої участі посадової особи суб'єкта владних повноважень. У традиційній моделі адміністративного права індивідуальний адміністративний акт формувався як результат оцінки обставин справи уповноваженою особою, що передбачало певний обсяг дискреційних повноважень. Запровадження автоматичного режиму означає перехід від персоналізованого управлінського рішення до алгоритмізованого застосування правових норм, коли юридично значуще рішення формується інформаційною системою на підставі попередньо визначених критеріїв і автоматичної перевірки даних через державні реєстри. Таким чином,

постанова № 868 фактично легалізує новий тип адміністративного акта – акт, сформований програмними засобами, але такий, що має всі ознаки владного індивідуального рішення та породжує юридичні наслідки для суб'єкта господарювання [93].

Для сфери підприємницької діяльності це має принципове значення. Бізнес-середовище потребує оперативності, передбачуваності та мінімізації регуляторних бар'єрів. Автоматичний режим надання послуг забезпечує скорочення строків розгляду заяв, уніфікацію підходів до прийняття рішень, зменшення суб'єктивного впливу посадових осіб та істотне зниження корупційних ризиків. У такій моделі адміністративне провадження набуває формалізованого характеру: рішення приймається за умови наявності чітко визначених юридичних фактів і відсутності необхідності їх оцінки з позицій розсуду. Це означає звуження сфери дискреції та підвищення рівня правової визначеності, що є ключовим чинником стабільності підприємницької діяльності.

Важливою складовою регуляторного впливу постанови є закріплення принципу використання даних, які вже перебувають у розпорядженні держави. Замість покладання на заявника обов'язку повторного подання інформації, орган публічної влади отримує необхідні відомості шляхом електронної інформаційної взаємодії між реєстрами. Це відображає перехід від документально-доказової моделі адміністративної процедури до моделі верифікації даних у цифрових інформаційних системах. Для суб'єктів господарювання така трансформація означає зменшення адміністративних витрат, спрощення процедур та скорочення кількості формальних бар'єрів при започаткуванні або здійсненні бізнесу [93].

Разом із тим зазначена постанова зберігає базові гарантії захисту прав особи. Рішення, прийняті в автоматичному режимі, мають статус адміністративних актів і можуть бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку. Таким чином, цифровізація процедур не нівелює принцип верховенства права, а поєднується з механізмами контролю за законністю та

обґрунтованістю прийнятих рішень. Водночас поява автоматизованих рішень актуалізує питання відповідальності за помилки алгоритмів або некоректність обробки даних, що формує передумови для розвитку нової доктрини адміністративно-правової відповідальності у сфері цифрового врядування [93].

Інституційне значення вказаної постанови полягає також у тому, що вона створює нормативну основу для масштабного впровадження автоматизованих сервісів у сфері державної реєстрації, внесення змін до відомостей про суб'єктів господарювання, отримання витягів із реєстрів, а в перспективі – і для окремих дозвільних та ліцензійних процедур, де рішення може бути прийняте за формальними критеріями. У такий спосіб дерегуляційна політика держави реалізується не шляхом формального скорочення норм, а через оптимізацію процедур їх застосування за допомогою цифрових інструментів.

Отже, постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2022 № 868 має фундаментальне значення для адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, оскільки інституціоналізує автоматизовану модель прийняття адміністративних рішень, зменшує обсяг дискреційних повноважень органів публічної влади, підвищує рівень правової визначеності та прозорості процедур, знижує регуляторне навантаження на бізнес та формує нормативне підґрунтя для подальшої алгоритмізації адміністративного права в умовах цифрової трансформації держави [93].

Окремий блок підзаконного регулювання стосується реєстраційних сервісів і доступу до даних реєстру. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» має прикладне значення: він стандартизує «вхідні дані» реєстраційної процедури та уніфікує структуру відомостей, які подає заявник. Механізм дії полягає у типізації заяв і відомостей, що знижує ризик неоднакового трактування змісту

звернення реєстратором та полегшує автоматизацію прийому/валідації даних в електронних каналах. Для бізнесу це означає більш передбачуване проходження реєстраційних дій і меншу залежність результату від формальних помилок, хоча надмірна деталізація форм інколи створює «пастки комплаєнсу» для непрофесійних заявників [97].

Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» регулює публічний сервіс отримання інформації з ЄДР як окрему адміністративну послугу. Його механізм дії визначає процедури запиту, форму надання відомостей, режим доступу, ідентифікацію заявника (за потреби) та організаційні аспекти надання інформації. Значення для підприємницької діяльності полягає у тому, що доступ до реєстрових відомостей є інструментом належної обачності (due diligence) та юридичної безпеки угод, а якість цього сервісу прямо впливає на транзакційні витрати ринку й швидкість укладення контрактів [92].

Воєнний стан породив специфічні модифікації доступу до реєстрів та реєстраційних дій, що безпосередньо вплинуло на публічні сервіси для бізнесу. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» встановлює тимчасові організаційні режими, обмеження/особливості доступу та додаткові вимоги безпеки. Її механізм дії полягає у балансуванні безперервності сервісів (реєстрація, доступ до відомостей) і ризиків безпеки, що в умовах війни є об'єктивно підвищеними. Для підприємців значення цього акта подвійне: він підтримує можливість продовжувати правовий обіг і реєстраційні дії, але водночас ускладнює деякі процеси та підвищує роль дискреції/адміністративного розсуду в питаннях доступу й процедурної маршрутизації [22].

У сегменті довірчих послуг важливою є деталізація ведення «довірчого списку» як інструмента публічної перевірки надавачів послуг. Наказ Мінцифри «Про затвердження Порядку ведення Довірчого списку» задає процедурні правила включення/виключення надавачів, оновлення відомостей та забезпечення доступності інформації для користувачів. Механізм дії цього акта має пряме сервісне значення: підприємець, обираючи засоби підпису чи інші довірчі послуги, має мати можливість швидко перевірити легітимність постачальника та статус послуги. У ширшому вимірі це підсилює екосистему електронних адміністративних послуг, зменшуючи ризики недійсності електронних документів через використання неналежних інструментів [91].

Для системності регулювання важливі також «негативні» підзаконні акти, які прибирають застарілі регуляторні конструкції та розчищають нормативне поле. Постанова Кабінету Міністрів України «Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 47 і від 12 серпня 2020 р. № 707» відображає тенденцію до оновлення підзаконного масиву в контексті цифровізації та переосмислення регуляторних інструментів. Її механізм дії полягає у припиненні чинності попередніх урядових постанов, що зменшує ризик застосування суперечливих або дублюючих правил у практиці надання послуг. Для підприємницьких публічних сервісів це означає більшу визначеність нормативного середовища, оскільки «старі» та «нові» порядки меншою мірою конкурують у правозастосуванні [81].

Узагальнюючи щодо правових колізій і прогалин, слід відзначити декілька системних вузлів. По-перше, після запровадження загального закону про адміністративну процедуру неминучими є колізії між його універсальними правилами та спеціальними порядками в реєстраційній, дозвільній, ліцензійній і контрольній сферах: на практиці питання «що має пріоритет» часто переноситься у площину тлумачення, а не чіткої законодавчої ієрархії, що потребує подальшої гармонізації спеціальних процедур із загальними стандартами належної адміністрації. По-друге,

цифровізація породжує «техніко-правові» прогалини: навіть за наявності рамкових законів і постанов щодо взаємодії ресурсів, у конкретних послугах нерідко бракує деталізації щодо відповідальності за якість даних, механізмів виправлення помилок у реєстрах і належних процесуальних гарантій у разі автоматизованих відмов/перевірок. По-третє, зберігається напруга між відкритістю реєстрових даних і захистом персональних даних (особливо щодо ФОП і пов'язаних осіб): нормативні стандарти існують, але балансування часто здійснюється ситуативно, що створює ризики нерівномірної практики доступу. По-четверте, воєнні тимчасові режими у сфері реєстрації та доступу до реєстрів, будучи функціонально виправданими, можуть формувати «паралельні» практики, які складно повернути до звичайних процедур без спеціального перехідного регулювання. У цілому система є концептуально зрілою (наявні базові закони, реєстрова логіка, інфраструктура е-ідентифікації та інтероперабельності), однак потребує подальшого «зшивання» процедур і цифрових контурів у єдину узгоджену модель, де спеціальні правила не нівелюють загальні гарантії, а підзаконні порядки не породжують нових бар'єрів під виглядом технічних вимог.

Окрему увагу слід приділити дослідженню функцій та принципів діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності. Необхідність такого аналізу зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються у системі публічного управління та адміністративного права. У сучасних умовах держава поступово відходить від традиційної командно-адміністративної моделі регулювання економіки та орієнтується на формування сервісно-орієнтованої публічної адміністрації, основним завданням якої є створення сприятливих умов для реалізації свободи підприємницької діяльності. У цьому контексті особливого значення набуває наукове осмислення функціонального призначення органів публічної

адміністрації та принципів, на яких ґрунтується їх діяльність у сфері надання публічних сервісів бізнесу.

Об'єктивною є необхідність забезпечення балансу між публічними та приватними інтересами у сфері підприємництва. З одного боку, органи публічної адміністрації покликані здійснювати регулювання, контроль і нагляд з метою захисту суспільних інтересів, а з іншого – вони не повинні створювати надмірні адміністративні бар'єри для суб'єктів господарювання. Недостатня визначеність функцій і принципів діяльності органів влади, дублювання повноважень, складність адміністративних процедур та надмірне втручання у господарську діяльність негативно впливають на бізнес-клімат і стримують розвиток підприємництва, що підсилює потребу в комплексному науково-правовому аналізі зазначеної проблематики.

Особливу важливість чітке визначення функцій та принципів діяльності органів публічної адміністрації у вказаній сфері суспільних відносин набуває у зв'язку з процесами європейської інтеграції та імплементації європейських стандартів належного урядування у національну систему публічної адміністрації. Принципи верховенства права, пропорційності, правової визначеності, відкритості та належної адміністративної процедури дедалі активніше впроваджуються у практику управління публічними сервісами, проте їх реалізація у сфері підприємницької діяльності залишається нерівномірною та потребує подальшого теоретичного обґрунтування. У цьому зв'язку дослідження функцій і принципів діяльності органів публічної адміністрації дає змогу виявити проблемні аспекти правового регулювання та визначити напрями його гармонізації з європейськими підходами.

Крім того, стрімкий розвиток цифрових технологій та впровадження електронного урядування істотно змінює зміст і форми надання публічних сервісів у сфері підприємництва. Цифровізація адміністративних процедур вимагає переосмислення традиційних функцій органів публічної адміністрації, уточнення принципів їх діяльності та підвищення рівня

відповідальності за якість і доступність сервісів. Усе це зумовлює необхідність комплексного наукового дослідження зазначеної теми з метою вироблення теоретичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності.

Функції та принципи діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності, становлять одну з ключових проблем сучасного адміністративного права та теорії публічного управління, оскільки безпосередньо пов'язані з реалізацією конституційної свободи підприємницької діяльності, забезпеченням публічного інтересу та формуванням сприятливого бізнес-середовища. Під органами публічної адміністрації у цій сфері слід розуміти систему органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також інших суб'єктів, наділених владно-управлінськими повноваженнями, діяльність яких спрямована на організацію, забезпечення та надання публічних сервісів суб'єктам підприємницької діяльності. Такі сервіси охоплюють реєстраційні, дозвільні, ліцензійні, контрольні, інформаційно-консультативні та інші адміністративні процедури, що забезпечують можливість легального та ефективного здійснення господарської діяльності.

Функціональне призначення органів публічної адміністрації у сфері підприємництва проявляється у сукупності взаємопов'язаних функцій, які відображають основні напрями впливу держави та органів місцевого самоврядування на підприємницьке середовище. Передусім йдеться про регулятивну функцію, що полягає у формуванні нормативно-правових засад здійснення підприємницької діяльності, встановленні загальнообов'язкових правил поведінки, визначенні вимог до суб'єктів господарювання та процедур реалізації їхніх прав і обов'язків. Реалізація цієї функції має забезпечувати розумний баланс між свободою підприємництва та необхідністю захисту публічних інтересів, зокрема економічної безпеки, прав

споживачів, екологічних та соціальних стандартів. Важливе значення має також сервісна функція, яка в умовах трансформації публічного управління набуває домінуючого характеру. Вона виражається у наданні адміністративних послуг підприємцям, спрощенні процедур взаємодії з органами влади, розвитку центрів надання адміністративних послуг та впровадженні електронних форм обслуговування. Сутність цієї функції полягає у переорієнтації діяльності публічної адміністрації з владно-наглядової моделі на модель обслуговування потреб приватних осіб у межах публічного інтересу.

Поряд із цим органи публічної адміністрації виконують контрольну та наглядову функцію, що полягає у перевірці дотримання суб'єктами підприємницької діяльності вимог законодавства, застосуванні заходів адміністративного впливу у разі виявлення порушень, а також у здійсненні профілактики правопорушень у сфері господарювання. Реалізація цієї функції має ґрунтуватися на засадах мінімального втручання, обґрунтованості та пропорційності, оскільки надмірний адміністративний контроль негативно впливає на розвиток підприємництва. Важливою є також інформаційно-консультативна функція, що передбачає інформування підприємців про зміни у законодавстві, надання роз'яснень щодо застосування правових норм, забезпечення доступу до відкритих реєстрів і баз даних.

Виховна функція в діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності, реалізується через системне формування правової культури, добросовісної підприємницької поведінки та усвідомленого дотримання вимог законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів і поступового наближення національної адміністративної практики до стандартів Європейського Союзу. Зазначена функція виявляється, насамперед, у превентивному характері адміністративної діяльності, орієнтованому не на каральний вплив, а на інформування, консультування та

методичний супровід суб'єктів підприємницької діяльності щодо порядку отримання адміністративних послуг, дотримання ліцензійних, дозвільних і реєстраційних вимог, а також застосування принципів належного урядування. У контексті євроінтеграції особливого значення набуває впровадження практик відкритості, прозорості та партнерської взаємодії між публічною адміністрацією і бізнесом, що сприяє засвоєнню підприємцями європейських стандартів правомірної поведінки, корпоративної відповідальності та комплаєнсу. Виховний вплив також реалізується через цифровізацію публічних сервісів, стандартизацію адміністративних процедур, публічне роз'яснення регуляторних новацій, а також підвищення професійної етики та відповідальності посадових осіб, які своєю діяльністю формують довіру до публічної влади та демонструють модель правомірної, сервісно-орієнтованої взаємодії з підприємницьким середовищем відповідно до європейських підходів до публічного управління.

Таким чином, ця функція сприяє підвищенню рівня правової культури суб'єктів господарювання та зменшенню правової невизначеності у підприємницькій діяльності.

Доповнює зазначені напрями координаційна функція, яка забезпечує узгодженість дій різних органів публічної влади, запобігає дублюванню повноважень і сприяє комплексному підходу до реалізації публічних сервісів у сфері підприємництва.

Координаційна функція реалізується, зокрема, через забезпечення узгодженої взаємодії між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами надання адміністративних послуг, а також іншими учасниками публічно-правових і господарських відносин з метою формування цілісної та ефективної системи публічних сервісів для бізнесу в умовах євроінтеграційних процесів. Зазначена функція виявляється у встановленні єдиних стандартів і процедур надання адміністративних послуг, гармонізованих із правом Європейського Союзу, забезпеченні міжвідомчого обміну інформацією, інтеграції

державних реєстрів та розвитку механізмів «єдиного вікна» й електронної взаємодії, що мінімізує дублювання повноважень і адміністративні бар'єри для підприємців. У контексті євроінтеграції координаційна роль публічної адміністрації також полягає в узгодженні національної регуляторної політики з європейськими підходами до дерегуляції, спрощення дозвільних і ліцензійних процедур та впровадження принципів належного урядування. Важливим аспектом реалізації координаційної функції є також забезпечення вертикальної та горизонтальної взаємодії органів публічної влади під час формування та реалізації політики у сфері підприємництва, а також налагодження постійного діалогу з бізнес-спільнотою, що дозволяє оперативного враховувати потреби підприємців, підвищувати якість публічних сервісів і забезпечувати адаптацію системи публічного адміністрування до європейських стандартів та вимог внутрішнього ринку ЄС.

Фундаментальне значення для забезпечення стабільного й ефективного функціонування та розвитку суспільних відносин, пов'язаних із публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності має дотримання їх учасниками принципів права.

Із наукових робіт, присвячених принципам права, слід виділити роботи А. Колодія [46], С. Погребняка [75], С. Сунегіна [127], О. Уварової [129].

Так, А. Колодій зазначає, що принципи права – це такі відправні ідеї його буття, які виражають найважливіші закономірності, є однопорядковими із сутністю права та утворюють його основні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальнозначимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови та зміцнення певного суспільного ладу. Принципи права спрямовують і надають синхронності всьому механізмові правового регулювання суспільних відносин. Саме принципи права є критерієм законності та правомірності дії громадян і посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції [46, с. 43].

В монографії О. Уварової принципи права в монографії розглядаються як один із найважливіших елементів правової системи, які виступають

сутнісними, загальнотеоретичними категоріями права й одночасно виконують нормативно-організуючу функцію у правовому регулюванні суспільних відносин. Вони становлять собою вихідні основи, що визначають зміст, спрямованість і логіку правового впливу на соціальні відносини, забезпечують взаємозв'язок моральних цінностей, ідеалів справедливості та конкретних правових норм, а також підтримують єдність і цілісність правової системи в цілому [129, с. 27].

Крім того, О. Уварова справедливо підкреслює, що принципи права відрізняються від норм права за своїм статусом: вони не є конкретними приписами поведінки, а виступають вищими, загальними основами, що визначають характер змісту правових приписів, їхні межі і способи застосування. Це дає можливість інтерпретувати норми права відповідно до фундаментальних вимог правової системи – таких як справедливість, законність, рівність, гуманізм тощо, що робить принципи критеріальними орієнтирами у процесі правозастосування [129, с. 27-28].

Діяльність органів публічної адміністрації у сфері управління публічними сервісами базується на системі принципів, які визначають її зміст, спрямованість та межі. Загальні принципи мають універсальний характер і застосовуються до всієї публічно-управлінської діяльності незалежно від конкретної сфери. До них належить принцип законності, відповідно до якого органи публічної адміністрації зобов'язані діяти виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами. Дотримання цього принципу є основною гарантією захисту підприємців від свавільних і необґрунтованих рішень з боку органів влади. Тісно пов'язаний із ним принцип верховенства права, який передбачає пріоритет прав і свобод людини та громадянина, у тому числі свободи підприємницької діяльності, над інтересами державного апарату. Він охоплює такі елементи, як правова визначеність, заборона зловживання владними повноваженнями, справедливість і доступ до ефективних механізмів судового та позасудового захисту.

У контексті діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності, принцип верховенства права перебуває у тісному системному співвідношенні з принципом конституційності та принципом примату міжнародного права, формуючи комплексну нормативно-ціннісну основу публічного адміністрування в умовах євроінтеграційних процесів.

Принцип верховенства права виступає базовим методологічним орієнтиром діяльності публічної адміністрації, що передбачає панування права над владою, юридичну визначеність, заборону свавілля, пропорційність адміністративних рішень і ефективний судовий захист прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері надання публічних сервісів. У свою чергу, принцип конституційності конкретизує верховенство права через вимогу відповідності всієї діяльності органів публічної адміністрації нормам і цінностям Конституції, зокрема щодо гарантування свободи підприємницької діяльності, рівності суб'єктів господарювання перед законом і допустимих меж втручання держави в економічні процеси, забезпечуючи ієрархічну впорядкованість правового регулювання публічних сервісів.

Принцип примату міжнародного права, у тому числі права Європейського Союзу та міжнародних стандартів захисту прав людини, доповнює зазначену систему, орієнтуючи публічну адміністрацію на застосування міжнародно-правових зобов'язань і європейських принципів належного урядування при формуванні та реалізації адміністративних процедур у сфері підприємництва. Їх співвідношення полягає в тому, що верховенство права виконує інтегративну та ціннісну функцію, конституційність забезпечує внутрішню легітимність і стабільність адміністративної діяльності, а примат міжнародного права – її зовнішню узгодженість із європейським правовим простором, що в сукупності сприяє формуванню передбачуваної, прозорої та сервісно-орієнтованої системи публічних сервісів для суб'єктів підприємницької діяльності.

Важливим загальним принципом є принцип рівності та недискримінації, який означає, що всі суб'єкти підприємницької діяльності мають рівні права та обов'язки у взаємовідносинах з органами публічної адміністрації, а доступ до публічних сервісів не може обмежуватися за ознаками форми власності, організаційно-правової форми чи масштабів бізнесу. Принцип відкритості та прозорості діяльності органів влади передбачає забезпечення доступу до інформації про їхню діяльність, зрозумілість адміністративних процедур, публічність рішень та чіткість критеріїв їх ухвалення. Реалізація цього принципу сприяє зниженню корупційних ризиків і підвищенню довіри підприємницького середовища до публічної адміністрації. Не менш значущим є принцип відповідальності, який означає, що органи публічної адміністрації та їх посадові особи несуть юридичну відповідальність за незаконні рішення, дії чи бездіяльність, а також зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану суб'єктам підприємницької діяльності.

Поряд із загальними принципами діяльність органів публічної адміністрації у сфері підприємництва ґрунтується на спеціальних принципах, які відображають специфіку управління публічними сервісами та значною мірою сформовані під впливом європейських стандартів належного урядування. Одним із таких принципів є принцип сервісної орієнтації держави, відповідно до якого держава розглядається не як каральний чи виключно контролюючий суб'єкт, а як постачальник якісних, доступних та ефективних публічних сервісів для підприємців. Важливе місце серед спеціальних принципів посідає принцип пропорційності, який є одним із базових європейських принципів належного урядування. Його зміст полягає у тому, що будь-яке втручання органів публічної адміністрації у сферу підприємницької діяльності має бути необхідним, обґрунтованим і таким, що не перевищує меж, потрібних для досягнення легітимної мети. Застосовувані заходи контролю та відповідальності повинні відповідати характеру і тяжкості правопорушення.

Принцип правової визначеності та передбачуваності означає, що підприємець повинен мати можливість чітко розуміти вимоги держави, прогнозувати правові наслідки своїх дій і розраховувати на стабільність правового регулювання. Не менш важливим є принцип належної адміністративної процедури, який охоплює право особи бути вислуханою перед ухваленням адміністративного рішення, обов'язок органу влади належним чином мотивувати свої рішення, дотримуватися встановлених строків розгляду справ та забезпечувати можливість ефективного оскарження.

М. Жуков справедливо зазначає, що принцип «належного урядування» є вкрай важливим для розбудови правової держави. Кожна посадова особа суб'єкта владних повноважень, при прийнятті рішення та вчиненні певної дії має дотримуватися зазначеного принципу. Саме дотримання всіх його складових дозволяє забезпечити високий рівень правовладдя у країні, гарантувати реалізацію права громадян, та як заходу попередження, зменшити кількість позовів громадян проти суб'єктів владних повноважень [30].

Крім того, М. Жуков влучно підкреслює, що неухильне дотримання основних складових принципу «належного урядування» забезпечує прийняття суб'єктами владних повноважень легітимних, справедливих та досконалих рішень. Крім того, принцип «належного урядування» підкреслює те, що між людиною та державою повинні бути вибудовані саме публічно-сервісні відносини, у яких інституції та процеси служать всім членам суспільства [30].

Яскравим прикладом втілення принципу «належного урядування» у законодавстві України, на думку М. Жукова, є норма, закріплена в абз. 8 ч. 5 ст. 4-1 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», відповідно до якої при повторному розгляді документів не допускається відмова у видачі документа дозвільного характеру з причин, раніше не зазначених у письмовому повідомленні заявнику (за винятком

неусунення чи усунення не в повному обсязі заявником причин, що стали підставою для попередньої відмови). Ця норма є закріпленням того, що помилки держави не можуть виправлятися коштом осіб, яких вони стосуються та того, що запроваджені державним органом внутрішні процедури повинні сприяти юридичній визначеності [30].

Таким чином, в процесі організації управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності суб'єктам владних повноважень необхідно неухильно дотримуватися принципу належного урядування з урахуванням європейської та національної судової і адміністративної практики.

У сучасних умовах особливого значення набуває принцип цифровізації та доступності публічних сервісів, що передбачає активне впровадження електронного урядування, розвиток онлайн-послуг та мінімізацію безпосередніх контактів підприємців із посадовими особами, що відповідає європейським тенденціям модернізації публічної адміністрації.

Таким чином, принцип цифровізації виступає одним із ключових інструментів модернізації публічного управління в умовах євроінтеграційних процесів і спрямований на забезпечення доступності, ефективності, прозорості та орієнтованості на потреби бізнесу. Реалізація цього принципу полягає у впровадженні електронних адміністративних послуг, цифрових платформ і сервісів, що забезпечують можливість дистанційної взаємодії підприємців з органами публічної адміністрації, зокрема у сфері державної реєстрації, ліцензування, дозвільних процедур, подання звітності та отримання інформаційно-консультаційної підтримки. Цифровізація сприяє мінімізації людського фактора, зниженню корупційних ризиків і скороченню адміністративних витрат, що відповідає європейським стандартам належного урядування та принципам «digital by default» і «once-only», закріпленим у праві Європейського Союзу [141].

У контексті євроінтеграції принцип цифровізації також реалізується через гармонізацію національних інформаційних систем і державних реєстрів із європейськими цифровими ініціативами, розвиток інтеперабельності

електронних ресурсів, впровадження електронної ідентифікації та довірчих послуг відповідно до вимог Регламенту eIDAS, а також забезпечення захисту персональних даних і комерційної інформації згідно з європейськими стандартами. Важливим аспектом є цифрова трансформація внутрішніх управлінських процесів органів публічної адміністрації, що передбачає використання електронного документообігу, автоматизованих систем прийняття адміністративних рішень і аналітичних інструментів для оцінки регуляторного впливу на підприємницьке середовище. Таким чином, принцип цифровізації набуває комплексного характеру, поєднуючи сервісну, регуляторну та координаційну складові діяльності публічної адміністрації та створюючи підґрунтя для формування прозорого, передбачуваного й конкурентоспроможного правового середовища для розвитку підприємницької діяльності відповідно до європейських вимог.

Також слід звернути увагу на принцип максимального залучення громадськості до прийняття рішень у сфері нормативного забезпечення публічних сервісів для підприємницької діяльності, який є важливим елементом демократичного публічного управління та складовою європейської моделі належного урядування, орієнтованої на відкритість, інклюзивність і підзвітність публічної адміністрації. Реалізація цього принципу в діяльності органів публічної адміністрації передбачає створення інституційних і процедурних механізмів участі представників бізнес-спільноти, професійних об'єднань, громадських організацій та експертного середовища у процесі підготовки, обговорення та ухвалення нормативно-правових актів, що регулюють надання адміністративних послуг, ліцензійних, дозвільних і реєстраційних процедур у сфері підприємництва. Така участь забезпечується шляхом проведення публічних консультацій, електронних обговорень, круглих столів, експертних слухань, а також через функціонування дорадчих і консультативних органів при суб'єктах публічної адміністрації, що відповідає європейським стандартам *participatory governance*.

У контексті євроінтеграційних процесів принцип максимального залучення громадськості набуває особливого значення у зв'язку з необхідністю імплементації підходів Європейського Союзу до регуляторної політики, зокрема принципів прозорості, «кращого регулювання» та орієнтації на інтереси зацікавлених сторін (stakeholders). Активне залучення підприємців до нормотворчого процесу сприяє виявленню практичних проблем у функціонуванні публічних сервісів, оцінці регуляторного впливу запропонованих рішень і запобіганню прийняттю надмірно обтяжливих або неефективних регуляторних вимог. Крім того, використання цифрових інструментів участі, таких як електронні платформи консультацій і відкриті дані, підсилює прозорість діяльності публічної адміністрації та формує довіру між державою і бізнесом. У підсумку реалізація принципу максимального залучення громадськості забезпечить підвищення якості нормативного регулювання публічних сервісів, їх адаптацію до реальних потреб підприємницького середовища та узгодження національної адміністративної практики з європейськими стандартами публічного управління.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що діяльність органів публічної адміністрації у сфері управління публічними сервісами підприємницької діяльності перебуває у стані поступового переходу від традиційної адміністративно-контрольної моделі до сервісно-орієнтованої моделі публічного управління. Подальше вдосконалення цієї сфери суспільних відносин доцільно пов'язувати з більш чітким нормативним закріпленням прав, обов'язків і гарантій суб'єктів підприємницької діяльності у межах адміністративних процедур, розширенням сервісних повноважень органів публічної адміністрації при одночасному обмеженні надмірних контрольних функцій, уніфікацією та спрощенням дозвільних і реєстраційних процедур, а також посиленням персональної відповідальності посадових осіб за порушення прав підприємців. Впровадження та послідовна реалізація європейських принципів належного урядування, зокрема

пропорційності, правової визначеності, прозорості та цифровізації, сприятимуть формуванню стабільного та передбачуваного правового середовища, підвищенню довіри до публічної влади й забезпеченню сталого розвитку підприємницької діяльності.

Окрему увагу слід звернути на реалізацію принципу максимального залучення громадськості до прийняття рішень у сфері нормативного забезпечення публічних сервісів для підприємницької діяльності, а саме, розвивати інститути демократії участі – механізми, що забезпечують безпосередній вплив громадян на підготовку, прийняття управлінських рішень та контроль їх виконання (місцеві ініціативи, громадські слухання, електронні петиції, консультації тощо).

На окрему увагу заслуговує також аналіз судової та адміністративної практики щодо вирішення спорів між суб'єктами господарювання та органами публічної адміністрації щодо надання публічних послуг у сфері господарської діяльності.

Спори між суб'єктами господарювання та органами публічної адміністрації щодо надання публічних послуг у сфері господарської діяльності в практиці Верховного Суду концептуально вибудовуються навколо трьох взаємопов'язаних блоків: правильної кваліфікації правовідносин і визначення юрисдикції (чи є спір публічно-правовим і чи справді він впливає з владного адміністрування, надання адміністративної послуги), стандартів законності адміністративної процедури (вимоги до переліку документів, строків, мотивування, добросовісності, меж «формалізму»), меж судового втручання у дискрецію та добору ефективного способу захисту (зобов'язання видати документ/вчинити дію чи обов'язок повторно розглянути заяву і прийняти рішення).

Саме крізь ці блоки Верховний Суд «прочитує» типові конфлікти бізнесу з дозвільними, реєстраційними, контрольними та сервісними адміністративними органами (ліцензування, спецдозволи, реєстраційні дії, погодження, видача сертифікатів, документів тощо), зводячи їх до перевірки

того, чи діяв орган у межах компетенції, за процедурою і з належною аргументацією, а також чи має суд підстави підняти адміністративне рішення власним приписом.

Вихідною методологічною позицією для таких спорів є розмежування «владного» і «приватноправового». Велика Палата Верховного Суду підкреслює, що «визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є наявність публічно-правового спору» (Велика Палата Верховного Суду, постанова № 805/4506/16-а від 05.06.2018) [4]. Водночас вона застерігає від суто формального підходу до «суб'єктного складу»: «сама по собі участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ... відносити його до справ адміністративної юрисдикції» (Велика Палата Верховного Суду, постанова № 805/4506/16-а від 05.06.2018) [4]. Звідси випливає практичний критерій, який надалі відтворюється у багатьох «сервісних» конфліктах бізнесу з адміністрацією: суд насамперед з'ясовує, чи виник спір «у зв'язку з виконанням або невиконанням» владних функцій або з наданням адміністративної послуги (а не з реалізацією приватного майнового інтересу поза владною процедурою), і лише потім обирає процесуальну «рамку» розгляду.

У сфері публічних послуг для господарської діяльності особливо показовою є практика, де «послуга» формально має платний вимір (плата/збір/відшкодування), але за суттю є елементом владної процедури, без якого бізнес не може реалізувати зовнішньоекономічну операцію або іншу діяльність. Велика Палата Верховного Суду, аналізуючи стягнення коштів за ветеринарно-санітарний огляд як передумову видачі міжнародних ветеринарних сертифікатів, прямо пов'язує спір із державною функцією: «...огляд ... є передумовою видачі ... сертифікатів, що є функцією держави» (Велика Палата Верховного Суду, постанова № 915/478/18 від 26.02.2019) [4]. Нормативним підсумком цієї кваліфікації стає юрисдикційний висновок: «Отже, цей спір має вирішуватись за правилами адміністративного судочинства» (Велика Палата Верховного Суду, постанова № 915/478/18 від

26.02.2019) [4]. Для бізнес-практики цей підхід важливий тим, що навіть «грошова» вимога органу (стягнення плати/витрат) може бути визнана похідною від владної сервісної функції, а отже — підпорядковуватися стандартам публічного права (включно з вимогами до компетенції, порядку нарахування, належних підстав та процедурності).

Другий опорний блок – стандарти адміністративної процедури надання послуг. Верховний Суд системно виходить із того, що «адміністративна послуга» як правовий інструмент у господарській сфері не може перетворюватися на «пошук органом зручних підстав для відмови» через розширення переліку документів або вимог, не закріплених законом. У спорі щодо порядку подання документів для адміністративної послуги Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду формулює норму-запобіжник у максимально категоричний спосіб: «забороняється вимагати ... документи або інформацію ... не передбачені законом» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 640/4273/19 від 11.03.2020) [4]. Ця позиція не є декларативною: вона слугує тестом на правомірність як відмови, так і «залишення без руху», «повернення», «призупинення» розгляду заяви у дозвільно-сервісних процедурах, коли орган фактично перекладає на заявника обов'язок «довнести» те, що не передбачено законом. У тій самій справі Верховний Суд підкреслює мінімальну структурну умову надання послуги: «умовою надання будь-якої адміністративної послуги є подання заяви... та ... проектної документації..., якщо інший перелік документів не передбачений законом» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 640/4273/19 від 11.03.2020) [4]. Отже, правова модель Верховного Суду тут наступна: закон визначає, по-перше, предмет послуги, по-друге, вичерпні документи/вимоги, по-третє, строки та підстави для відмови; орган лише застосовує цю модель, але не «конструює» її заново під конкретного заявника.

У спорах бізнесу з органами надання адмінпослуг цей підхід доповнюється ще одним практичним висновком Верховного Суду, який часто має значення саме для підприємців у «масових» сервісах (реєстраційні дії, внесення відомостей тощо): «Забороняється вимагати ... документи ... не передбачені законом» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 300/2708/21 від 21.05.2024) [4]. Тут важливий не повтор формули, а її функція: вона вирівнює процесуальний «баланс» у ситуації, коли заявник залежить від послуги (без неї – неможливо здійснювати діяльність), а орган має процедурну перевагу. Суд, по суті, «прикріплює» до органу обов'язок діяти тільки в межах нормативно встановленого сервісного регламенту, не допускаючи «прихованого нормотворення» на рівні внутрішніх листів, чек-листів, неофіційних вимог тощо.

Третій блок – мотивування, добросовісність і судовий контроль. Верховний Суд розглядає мотивованість як обов'язковий елемент правомірного адміністративного рішення, особливо коли воно є несприятливим для бізнесу (відмова у дозволі/ліцензії, повернення документів, анулювання тощо). У «класичній» формулі Касаційного адміністративного суду: «Несприятливе для особи рішення повинно бути вмотивованим» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4]. Ця теза вказує не лише на вимогу «наявності тексту мотивів», а й на їх якість: орган «повинен уникати прийняття невмотивованих висновків, обґрунтованих припущеннями» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4]. У практичному вимірі це означає, що в сервісних процедурах орган має, по-перше, зібрати та оцінити релевантні матеріали, по-друге, показати в рішенні, які саме факти вважає встановленими, по-третє, пояснити, як ці факти підпадають під конкретну законну підставу для відмови. Формальні «відписки» або посилення на абстрактні ризики без вказівки конкретних обставин, як правило, не проходять тест «обґрунтованості» у сенсі ч. 2 ст. 2 КАС України.

Однак паралельно Верховний Суд чітко окреслює межі судового втручання в адміністративне розсудження, що безпосередньо впливає на способи захисту у спорах про публічні послуги. Суд наголошує: «суд... не може втручатися у дискрецію... поза межами перевірки» критеріїв законності (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4]. Водночас Суд проводить принципову лінію між «дискрецією» і «обов'язком»: «якщо законодавство передбачає ... лише певне конкретне рішення... це ... виконання обов'язку» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4], а тому «у разі настання ... умов ... його можна зобов'язати ... в судовому порядку» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4]. Ця логіка є ключовою саме для господарської сфери, де значна частина сервісних процедур має «зв'язаний» характер (орган зобов'язаний видати документ за наявності вичерпних передумов), але інша частина – містить елементи оцінки (наприклад, відповідність поданих матеріалів вимогам, проходження погоджень, оцінка ризиків тощо).

Звідси впливає типова для спорів про дозволи, ліцензії конструкція резолютивної частини судових рішень: або суд зобов'язує орган прийняти конкретне рішення (видати документ), якщо правомірний варіант є єдиним, або суд зобов'язує повторно розглянути заяву і прийняти рішення, якщо адміністративний орган не здійснив повної перевірки чи не відобразив її результатів у мотивувальній частині. Показово, що Верховний Суд прямо вказує на обмеження суду в ситуації, коли орган «не зробив» належної перевірки: суд «не уповноважений здійснювати перевірку наявності чи відсутності усіх ... підстав, у випадку, якщо відповідач цього не здійснив» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 320/5760/21 від 03.11.2022) [4]. Інакше кажучи, суд не має підміняти первинне адміністративне рішення там, де закон покладає на орган первинний обов'язок зібрати факти, оцінити їх та мотивувати висновок;

натомість суд відновлює порушену процедуру через припис повторного розгляду та прийняття рішення.

Окремим «масивом» у господарській сфері є спори щодо ліцензування, де послуга має формалізований перелік документів і водночас – підвищений публічний інтерес (безпека, ризики, контроль небезпечних об'єктів). Тут Верховний Суд, як правило, тримає баланс між заборобою вимагати «зайве» та визнанням обов'язковими тих документів, які прямо названі законом як передумови легальної діяльності. У справі про відмову у видачі ліцензії на роздрібну торгівлю паливом Суд прямо кваліфікує документи про введення об'єкта в експлуатацію та дозволи у сфері підвищеної небезпеки як обов'язкові: «...акт вводу ... або ... сертифікат... та дозволи... є обов'язковими документами» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 340/3135/20 від 08.06.2022) [4]. Важливий приклад «тонкого» юридичного розмежування в межах однієї регуляторної теми: Верховний Суд підкреслив, що «дозвіл на виконання робіт...» і «дозвіл на експлуатацію...» – «двома різними дозволами» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 340/3135/20 від 08.06.2022) [4], і тому подання лише одного з них не усуває законну підставу для відмови. У ширшій перспективі це демонструє загальний підхід Суду: принцип «вичерпності» вимог не означає «спрощення» чи ігнорування обов'язкових елементів правового режиму, якщо закон прямо пов'язує з ними безпеку, допуск до ринку і захист публічного інтересу.

Ще одна характерна лінія практики у «дозвільних» послугах для бізнесу – застосування принципу «мовчазної згоди». Верховний Суд розглядає його не як автоматичну «пільгу», а як юридичний механізм, що працює за сукупності чітких передумов і не повинен легалізувати незаконну діяльність. У контексті дозвільної системи Суд описує ядро механізму так: «юридичний факт... бездіяльності дозвільного органу... стає передумовою... застосувати принцип мовчазної згоди» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 813/3145/16 від 10.01.2019) [4].

Водночас Суд виводить «систему умов» для такого права (у стислому вигляді): мають бути «подані всі визначені законом документи», має «закінчитися строк розгляду», і має бути «відсутність/несвоечасність відповіді... по суті» (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 813/3145/16 від 10.01.2019) [4]. Цей підхід практично важливий для підприємців тим, що переносить акцент із загального посилення на «прострочення» на доказування належного подання повного пакета і дотримання процедури фіксації подання (опис, відмітка про прийняття тощо); без цього принцип «мовчазної згоди» не спрацьовує як матеріально-правова підстава для вимоги «визнати право» або «зобов'язати видати» документ.

Таким чином, аналіз позицій Верховного Суду показує сталість «процедурної» парадигми у спорах щодо публічних послуг для господарської діяльності: по-перше, суд кваліфікує відносини як публічно-правові тоді, коли спір є наслідком реалізації владної функції або надання адміністративної послуги, навіть якщо зовні він має «грошовий» вимір – плата, стягнення (Велика Палата Верховного Суду, постанова № 915/478/18 від 26.02.2019) [4]; по-друге, суд контролює дотримання органом «закритого» переліку документів і заборону вимагати не передбачене законом (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 640/4273/19 від 11.03.2020) [4], по-третє, суд вимагає належної мотивованості та доказовості несприятливих рішень (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021) [4], і, по-четверте, добирає спосіб захисту через призму меж дискреції: не підміняє адміністративне рішення там, де орган не здійснив належної перевірки, але й не «ховається» за дискрецією там, де закон залишає органу лише один правомірний варіант поведінки (Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 1840/2970/18 від 15.12.2021; Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду, постанова № 320/5760/21 від 03.11.2022) [4]. Саме ця комбінація –

вичерпність вимог, обов'язковість мотивування, розуміння дискреції як «варіативності», а не «іммунітету», та процедурна добросовісність – і формує сучасний стандарт вирішення спорів бізнесу з публічною адміністрацією щодо надання публічних (адміністративних/дозвільних) послуг у господарській діяльності.

Підсумовуючи, слід зазначити, що проаналізована практика Верховного Суду у спорах суб'єктів господарювання з органами публічної адміністрації відіграє системоутворюючу роль у формуванні єдності правозастосування, оскільки суди нижчих інстанцій зобов'язані враховувати правові висновки Верховного Суду під час розгляду подібних справ.

2.2 Актуальні питання адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності

З метою визначення актуальних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності доцільно провести узагальнену класифікацію публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, що дозволить виокремити проблемні питання у даній сфері суспільних відносин.

Необхідність дослідження проблематики класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності обумовлена еволюцією функцій публічної влади у відносинах з суб'єктами господарювання, що відбувається в умовах становлення сервісно орієнтованої моделі публічного адміністрування. У сучасних соціально-економічних умовах підприємницька діяльність дедалі більше розглядається не як об'єкт надмірного адміністративного контролю, а як сфера, що потребує правової визначеності, прозорих процедур та ефективного адміністративно-правового забезпечення. Водночас фрагментарність правового регулювання публічних сервісів для бізнесу, відсутність єдиних підходів до їх класифікації та різнорідність процедур ускладнюють реалізацію прав суб'єктів господарювання і

негативно впливають на інвестиційний клімат та економічний розвиток держави.

Теоретична значущість класифікації публічних сервісів полягає у необхідності подальшого розвитку адміністративно-правової доктрини публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності як самостійного правового інституту. У науці адміністративного права тривалий час домінувала концепція державного управління, зорієнтована на владно-розпорядчі та контрольні функції, що не повною мірою відповідає сучасним європейським уявленням про належне врядування. Системна класифікація публічних сервісів за різними адміністративно-правовими критеріями дозволяє поглибити розуміння їх юридичної природи, співвідношення матеріальних і процедурних елементів, а також визначити місце підприємця як активного учасника адміністративних правовідносин, а не пасивного адресата владних приписів.

Практичне значення класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності обумовлене необхідністю вдосконалення механізмів їх надання та підвищення якості адміністративних процедур. Чітка класифікація публічних сервісів має прикладне значення для законодавця, органів публічної влади та практикуючих юристів, оскільки сприяє уніфікації процедур, визначенню меж дискреційних повноважень адміністративних органів, зменшенню адміністративного навантаження на бізнес та підвищенню рівня правової визначеності. Крім того, результати такого дослідження можуть бути використані при розробленні комплексних електронних сервісів, орієнтованих на життєвий цикл підприємницької діяльності, а також при удосконаленні діяльності центрів надання адміністративних послуг.

Євроінтеграційний аспект класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності полягає у необхідності гармонізації національного адміністративного законодавства з правом Європейського Союзу та впровадження європейських стандартів сервісної діяльності

публічної адміністрації. У країнах ЄС публічні сервіси для бізнесу ґрунтуються на принципах пропорційності, цифрової сумісності, одноразового подання даних та орієнтації на потреби користувача, що знаходить відображення у відповідних правових актах та практиках. Для України, яка перебуває на шляху європейської інтеграції, дослідження класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є важливим кроком до формування цілісної сервісної моделі держави, удосконалення національного законодавства та забезпечення реального переходу від контрольної до партнерської взаємодії між державою і бізнесом.

Окремо слід відзначити важливість вибору оптимального наукового підходу для дослідження проблематики класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Так, застосування інструментального наукового підходу має принципове значення для дослідження класифікації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, оскільки дозволяє розглядати адміністративно-правові норми, інститути та процедури не лише як формально-юридичні конструкції, а передусім як правові інструменти, спрямовані на досягнення конкретних публічно значущих цілей. У межах такого підходу право постає як засіб організації взаємодії між публічною адміністрацією та суб'єктами господарювання, а ефективність правового регулювання оцінюється через призму його здатності забезпечувати правову визначеність, доступність публічних сервісів і належний баланс між публічними та приватними інтересами.

Інструментальний підхід дозволяє по-новому осмислити природу публічних сервісів у сфері підприємництва як комплексу взаємопов'язаних адміністративно-правових інструментів, до яких належать адміністративні процедури, індивідуальні адміністративні акти, реєстраційні дії, дозвільні та ліцензійні механізми, а також інструменти адміністративного контролю. Такий підхід дає змогу здійснити не лише формальну класифікацію публічних сервісів, а й функціональний аналіз їх практичного призначення,

виявити ефективні та неефективні правові механізми, а також встановити, якою мірою конкретні інструменти відповідають завданням сервісної моделі публічного адміністрування.

З позицій інструментального підходу особливого значення набуває аналіз адміністративної процедури як універсального правового інструменту, що забезпечує реалізацію прав суб'єктів господарювання у відносинах з публічною владою. Саме процедура виступає ключовим механізмом трансформації владних повноважень у сервісну діяльність, оскільки визначає порядок прийняття рішень, межі адміністративної дискреції, гарантії участі заінтересованих осіб та способи захисту порушених прав. У цьому контексті інструментальний підхід дозволяє оцінити не лише наявність відповідних процедурних норм, а й їх здатність реально виконувати функцію правового сервісу для бізнесу.

Практична цінність інструментального наукового підходу полягає у можливості використання результатів дослідження для вдосконалення національного законодавства та адміністративної практики. Розглядаючи публічні сервіси як систему правових інструментів, дослідник отримує змогу сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо оптимізації адміністративних процедур, підвищення рівня цифровізації, запровадження комплексних сервісів та імплементації європейських стандартів належного врядування. Таким чином, інструментальний підхід виступає методологічною основою для переходу від суто теоретичного аналізу до прикладних рекомендацій, спрямованих на формування ефективної сервісної моделі держави у сфері підприємницької діяльності.

Розвиток підприємницької діяльності в умовах сучасної правової держави нерозривно пов'язаний із трансформацією функцій публічної влади, яка дедалі більше відходить від суто контрольної та фіскальної ролі й набуває сервісного характеру. У цьому контексті інститут публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності виступає ключовим елементом публічного адміністрування, що забезпечує реалізацію прав і законних

інтересів суб'єктів господарювання, створює передумови для легальної економічної активності та сприяє балансу між публічним і приватним інтересом.

Публічні сервіси у сфері підприємництва слід розглядати як системне адміністративно-правове явище, що охоплює сукупність юридично значущих дій, процедур і рішень суб'єктів публічної влади, спрямованих на надання, підтвердження, зміну або припинення правового статусу підприємця, створення умов для здійснення господарської діяльності, а також на забезпечення дотримання встановлених законом вимог. Адміністративно-правова природа таких сервісів зумовлюється тим, що вони реалізуються у формі індивідуальних адміністративних актів або адміністративних процедур, мають владний характер, але водночас орієнтовані на обслуговування потреб приватних осіб.

Нормативною основою функціонування публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є Закон України «Про адміністративні послуги», який закріплює концепцію сервісної діяльності держави [79], та Закон України «Про адміністративну процедуру», що встановлює універсальні процесуальні гарантії для приватних осіб у відносинах з публічною адміністрацією [80]. Саме поєднання матеріально-правових норм спеціального законодавства та загальних процедурних стандартів адміністративного права формує цілісну модель правового регулювання публічних сервісів для бізнесу.

Крім того, правовою основою організації та надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є закони України: «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [82]; «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [83]; «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності» [108]; Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [103]; «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [106]; «Про електронну ідентифікацію та

електронні довірчі послуги» [86]; «Про електронні документи та електронний документообіг» [85]; «Про публічні електронні реєстри» [110]; «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [107].

Класифікація публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності має багатовимірний характер і здійснюється за сукупністю критеріїв, кожен з яких відображає окремий аспект їх адміністративно-правової сутності.

За юридичною природою та характером правового результату публічні сервіси у сфері підприємництва доцільно поділити на такі види:

- статусоутворюючі (легалізаційні), що спрямовані на виникнення, зміну або припинення правосуб'єктності суб'єктів господарювання, включаючи державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, внесення змін до відомостей про них та припинення підприємницької діяльності відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»;

- дозвільні, які полягають у наданні права на здійснення окремих видів господарської діяльності або конкретних господарських операцій за умов наявності підвищеного публічного інтересу, ризиків для життя, здоров'я, безпеки чи довкілля та регулюються Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»;

- ліцензійні, що забезпечують допуск суб'єктів господарювання до провадження видів діяльності, визначених законодавством як ліцензовані, а також передбачають подальший адміністративний контроль за дотриманням ліцензійних умов відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»;

- реєстраційно-облікові, пов'язані з внесенням суб'єктів господарювання або об'єктів їх діяльності до публічних електронних реєстрів, постановкою на облік, присвоєнням ідентифікаційних ознак та формуванням адміністративних статусів, необхідних для здійснення фіскальних, митних та інших публічно-правових режимів;

- майново-правові та інфраструктурні, спрямовані на оформлення прав на земельні ділянки, об'єкти нерухомості, інженерні мережі, природні ресурси та інші матеріальні передумови здійснення підприємницької діяльності, що поєднують у собі елементи адміністративних рішень і реєстраційних дій;

- контрольно-наглядові, що реалізуються у формах перевірок, інспектувань, приписів і застосування санкцій та спрямовані на забезпечення дотримання суб'єктами господарювання вимог законодавства відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [106].

За ініціативою та характером взаємодії між підприємцем і публічною адміністрацією публічні сервіси доцільно класифікувати таким чином:

- заявницькі, що надаються виключно за зверненням суб'єкта господарювання та передбачають прийняття індивідуального адміністративного акта;

- повідомні або декларативні, за яких суб'єкт господарювання повідомляє орган публічної влади про початок діяльності або відповідність встановленим вимогам без отримання попереднього дозволу;

- проактивні та автоматизовані, що реалізуються без безпосереднього звернення підприємця на підставі даних, які вже містяться у публічних електронних реєстрах, і ґрунтуються на принципі одноразового подання інформації.

За суб'єктом надання публічні сервіси у сфері підприємницької діяльності доцільно поділити на такі види:

- сервіси, що надаються центральними органами виконавчої влади та їх територіальними підрозділами;

- сервіси, що реалізуються органами місцевого самоврядування та їх виконавчими органами;

- сервіси, що здійснюються державними реєстраторами та іншими спеціально уповноваженими суб'єктами;

- сервіси, що надаються через центри надання адміністративних послуг як універсальні інститути фронт-офісної взаємодії з бізнесом.

За рівнем процедурної складності публічні сервіси у сфері підприємництва поділяються на такі групи:

- прості (одноактні), що завершуються прийняттям одного адміністративного рішення;

- погоджувальні, які передбачають участь кількох органів публічної влади та отримання висновків або погоджень;

- конкурсні або відбіркові, пов'язані з розподілом обмежених публічних ресурсів;

- комплексні, що охоплюють послідовність взаємопов'язаних адміністративних процедур у межах однієї життєвої ситуації суб'єкта господарювання.

За ознакою оплатності публічні сервіси у сфері підприємницької діяльності класифікуються таким чином:

- безоплатні, що фінансуються за рахунок публічних коштів;

- платні, за надання яких справляється адміністративний збір або інша передбачена законом плата;

- змішані, що поєднують безоплатні та платні елементи в межах однієї адміністративної процедури.

За формою надання та рівнем цифровізації публічні сервіси поділяються на такі види:

- паперові;

- електронні, що здійснюються з використанням електронної ідентифікації, електронного підпису та публічних електронних реєстрів відповідно до законодавства про електронні довірчі послуги та електронні документи;

- гібридні, які поєднують елементи паперових і електронних процедур.

Враховуючи вищезазначену класифікацію, публічні сервіси у сфері підприємницької діяльності – це діяльність органів державної влади, органів

місцевого самоврядування та інших уповноважених суб'єктів, спрямована на забезпечення реалізації прав і законних інтересів суб'єктів господарювання шляхом надання адміністративних, дозвільних, реєстраційних, інформаційних, фінансових та інших послуг.

Ознаками публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є те, що вони: надаються на підставі закону; мають публічно-правовий характер; здійснюються за встановленою процедурою; можуть бути як платними, так і безоплатними; реалізуються в паперовій або електронній формі.

У вузькому розумінні до публічних сервісів слід віднести передусім адміністративні послуги (реєстрація, ліцензування, видача дозволів тощо). У широкому розумінні публічні сервіси для бізнесу – це також фінансова підтримка бізнесу, консультаційні програми, цифрові сервіси держави та інші інструменти сприяння підприємницькій діяльності.

Узагальнюючи, перелік публічних сервісів для бізнесу в Україні можна представити наступним чином:

- державна реєстрація ФОП (офіційне набуття статусу фізичної особи-підприємця);
- державна реєстрація юридичної особи (створення підприємства як суб'єкта господарювання);
- внесення змін до реєстраційних даних (оновлення інформації про види діяльності, адресу, керівника тощо);
- припинення підприємницької діяльності (офіційне закриття ФОП або ліквідація юридичної особи);
- отримання витягу з ЄДР (підтвердження реєстраційних даних суб'єкта господарювання);
- реєстрація платником ПДВ (набуття статусу платника податку на додану вартість);
- реєстрація платником єдиного податку (перехід на спрощену систему оподаткування);

- подання податкової звітності (звітність про доходи та сплату податків);
- отримання довідки про відсутність заборгованості (підтвердження відсутності податкових боргів);
- реєстрація РРО/ПРРО (офіційна фіксація касового обладнання для розрахункових операцій);
- отримання КЕП (отримання електронного підпису для роботи з державними сервісами);
- ліцензування видів господарської діяльності (офіційний дозвіл на здійснення певних видів бізнесу);
- отримання дозволів (погодження на здійснення спеціальних видів діяльності, наприклад будівельної чи екологічної);
- сертифікація продукції та послуг (підтвердження відповідності стандартам);
- митне оформлення товарів (офіційне оформлення експорту або імпорту);
- реєстрація торговельної марки (правова охорона бренду);
- реєстрація патенту (захист прав на винахід або корисну модель);
- отримання державних грантів (фінансова підтримка для розвитку бізнесу);
- участь у програмі «5–7–9%» (отримання пільгового кредитування);
- отримання витягів з державних реєстрів (доступ до офіційної інформації про майно, землю, обтяження);
- електронні послуги через «Дія» (онлайн-доступ до державних сервісів);
- консультаційна підтримка центрів розвитку бізнесу (інформаційна та методична допомога підприємцям).

Адміністративно-правовий аналіз публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності дозволяє зробити висновок, що саме процедура є ключовим інструментом забезпечення балансу між владними

повноваженнями держави та правами суб'єктів господарювання. Ефективність сервісної діяльності публічної адміністрації визначається не лише змістом матеріальних норм, а й дотриманням принципів правової визначеності, пропорційності, недискримінації, доступності та цифрової сумісності.

Враховуючи активні процеси завершення адаптації національного законодавства до права ЄС, доцільно звернути увагу на європейські стандарти публічних сервісів для бізнесу.

Європейський досвід організації та надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності свідчить про формування цілісної сервісної моделі публічного адміністрування, в основі якої лежать принципи доступності, цифрової інтеграції, правової визначеності та орієнтації на потреби користувача. У праві Європейського Союзу публічні сервіси для бізнесу розглядаються не як сукупність розрізнених адміністративних процедур, а як взаємопов'язана система правових і цифрових механізмів, спрямованих на спрощення доступу до підприємницької діяльності та зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання.

Одним із ключових елементів такої системи є запровадження Єдиного цифрового шлюзу, що функціонує на підставі Regulation (EU) 2018/1724 і забезпечує реалізацію принципу «одних дверей» для бізнесу [185]. У межах цієї моделі суб'єкти підприємницької діяльності отримують доступ до уніфікованої інформації про правила, процедури та права, а також можливість проходження основних адміністративних формальностей в електронній формі незалежно від держави-члена. Принциповим є те, що цифровий шлюз у праві ЄС розглядається не лише як інформаційний портал, а як юридично значуща інфраструктура публічних сервісів, що передбачає стандартизовані описи процедур, обов'язковість електронного формату для визначених «життєвих ситуацій бізнесу», а також застосування сервісних показників як інструменту оцінки якості публічного адміністрування. Для України імплементація такого підходу могла б означати перехід від

формального надання електронних послуг до створення повноцінної інтегрованої системи доступу до публічних сервісів у сфері підприємництва.

Тісно пов'язаним із концепцією Єдиного цифрового шлюзу є принцип «once-only», відповідно до якого суб'єкт господарювання зобов'язаний надавати певні дані публічній владі лише один раз, а подальше використання цих даних має здійснюватися шляхом міжреєстрового обміну. У праві ЄС цей принцип отримав не лише декларативне, а й технічно та юридично забезпечене закріплення, зокрема через Implementing Regulation (EU) 2022/1463, який встановлює механізми обміну доказами між державами-членами [149].

Європейський досвід демонструє, що принцип «once-only» виступає важливою процесуальною гарантією для бізнесу, оскільки виключає можливість вимагати від підприємців інформацію, яка вже перебуває у розпорядженні публічної адміністрації, а також створює підстави для юридичної відповідальності адміністративних органів за необґрунтовану «паперизацію» процедур. Для національного законодавства України імплементація такого підходу має принципове значення з огляду на необхідність реального, а не формального, зменшення адміністративного тиску на підприємницьку діяльність.

Важливим елементом європейської моделі публічних сервісів у сфері підприємництва є також запровадження єдиних пунктів контакту для сервісних процедур, передбачених Directive 2006/123/EC про послуги на внутрішньому ринку [158]. Ці пункти забезпечують можливість проходження всіх адміністративних формальностей, пов'язаних із започаткуванням та здійсненням діяльності у сфері послуг, через єдиний канал взаємодії з публічною адміністрацією, у тому числі в електронному форматі. Такий підхід спрямований на усунення фрагментарності адміністративних процедур та мінімізацію необхідності взаємодії підприємця з численними органами публічної влади. Для України імплементація концепції єдиних пунктів контакту могла б стати підґрунтям для формування єдиної процедурної

траєкторії сервісного бізнесу – від державної реєстрації до отримання дозвільних документів, із суттєвим спрощенням адміністративних процедур.

Окрему увагу в праві Європейського Союзу приділено питанню транскордонного визнання електронної ідентифікації та довірчих послуг, що забезпечується Regulation (EU) 910/2014 (eIDAS) [186]. Зазначений регламент створює правові передумови для взаємного визнання електронних засобів ідентифікації, електронних підписів, печаток та інших довірчих сервісів у транскордонних публічних сервісах. У сфері підприємницької діяльності це означає можливість легального доступу до публічних сервісів іншої держави-члена без додаткових адміністративних бар'єрів. Для України, особливо в умовах євроінтеграційного курсу, запровадження механізмів, сумісних із eIDAS, має важливе значення для забезпечення доступу іноземних підприємців до національних публічних сервісів, а також для інтеграції українських суб'єктів господарювання до єдиного цифрового ринку.

Суттєвим компонентом європейського підходу до публічних сервісів є також інтероперабельність компанійних реєстрів, що розвивається на основі актів компанійного права ЄС, зокрема Directive (EU) 2017/1132 [156]. Інтерконект реєстрів забезпечує стандартизацію даних про компанії, доступність машинозчитуваних витягів та автоматизоване використання реєстрової інформації у адміністративних процедурах. Такий підхід дозволяє публічній адміністрації використовувати вже наявні дані без повторного залучення суб'єкта господарювання, що є практичним втіленням принципів сервісної держави. В Україні окремі елементи міжреєстрової взаємодії вже існують, однак вони не мають системного характеру та не сприймаються як обов'язковий стандарт для всіх органів публічної влади.

Таким чином, європейський досвід організації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності демонструє перехід до інтегрованої, цифрово-орієнтованої та користувацько-центричної моделі публічного адміністрування. Імплементация відповідних правових і організаційних механізмів в Україні потребує не лише технічної модернізації, а й

концептуального переосмислення ролі публічної адміністрації як сервісного партнера бізнесу, що має стати одним із ключових напрямів удосконалення національного адміністративного законодавства.

Проведена класифікація публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності дає підстави сформулювати висновок про те, що публічні сервіси у сфері підприємницької діяльності є самостійним та комплексним інститутом адміністративного права, який відображає сучасну тенденцію переходу від контролюючої до сервісної моделі публічного адміністрування. Українське законодавство вже містить основні елементи цієї моделі, однак її практична реалізація залишається фрагментарною та недостатньо інтегрованою.

З огляду на це доцільним є подальше вдосконалення системи публічних сервісів шляхом імплементації європейських підходів, зокрема: законодавчого закріплення принципу одноразового подання даних як процесуальної гарантії для бізнесу; створення єдиного цифрового шлюзу доступу до публічних сервісів; розвитку комплексних сервісів, орієнтованих на життєвий цикл підприємницької діяльності; забезпечення повної міжреєстрової взаємодії та підвищення рівня автоматизації адміністративних процедур.

Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню ефективною, прозорою та передбачуваною системи публічних сервісів, яка відповідатиме європейським стандартам належного врядування та створюватиме сприятливі умови для розвитку підприємництва в Україні.

Сучасний етап розвитку адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується одночасним існуванням прогресивних нормативних змін і системних проблем, що зумовлюють потребу в доктринальному переосмисленні та подальшій інституційній трансформації відповідного правового механізму. Попри формування базових засад правового регулювання у Закон України «Про адміністративні послуги» та суттєве

оновлення процедурних принципів у Закон України «Про адміністративну процедуру», чинна модель надання публічних сервісів суб'єктам господарювання залишається фрагментарною, неоднорідною та недостатньо узгодженою.

Передусім актуальним є питання нормативного визначення поняття та системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. У законодавстві відсутня єдність термінології: поряд із категорією «адміністративна послуга» використовуються поняття «дозвільна процедура», «реєстраційна дія», «ліцензування», «погодження» тощо, які не об'єднані спільною концептуальною рамкою. Така термінологічна множинність спричиняє колізії, ускладнює правозастосування та перешкоджає формуванню цілісної системи публічних сервісів для бізнесу. Невизначеність обсягу та структури цієї системи ускладнює встановлення єдиних принципів її функціонування, а також об'єктивне оцінювання ефективності діяльності органів публічної адміністрації у відповідній сфері.

Суттєвим викликом залишається забезпечення єдності та стандартизації адміністративних процедур. Хоча прийняття загального закону про адміністративну процедуру створило універсальну рамку для діяльності суб'єктів владних повноважень, численні спеціальні нормативні акти продовжують містити автономні процедурні моделі, що нерідко відступають від загальних принципів. Відсутність повної гармонізації між загальним і спеціальним регулюванням призводить до неоднакової практики розгляду заяв суб'єктів господарювання різними органами, різних підходів до витребування документів, строків розгляду справ та форм прийняття адміністративних актів. У результаті формується ситуація нормативної та процедурної асиметрії, яка негативно впливає на принцип правової визначеності.

Окремої уваги потребує проблема надмірної тривалості адміністративних процедур та збереження широких дискреційних повноважень посадових осіб. У багатьох випадках законодавство встановлює

оціночні критерії прийняття рішень або формулює підстави для відмови у наданні сервісу у загальних категоріях, що створює простір для суб'єктивного тлумачення. Дискреція, яка за своєю природою має бути обмеженим інструментом гнучкості, фактично перетворюється на чинник невизначеності та потенційних зловживань. Поряд із цим зберігаються випадки безпідставного затягування строків розгляду заяв, що підвищує трансакційні витрати бізнесу та підриває довіру до публічної адміністрації.

Актуальним є й питання запровадження обов'язкових стандартів якості публічних сервісів та механізмів їх системного моніторингу. У чинному правовому регулюванні відсутня уніфікована система критеріїв оцінювання якості обслуговування суб'єктів господарювання, а існуючі стандарти часто мають декларативний характер. Не сформовано належних процедур регулярного аналізу ефективності надання сервісів, публічної звітності та зворотного зв'язку з користувачами. Внаслідок цього оцінювання якості носить епізодичний характер і не перетворюється на інструмент стратегічного управління.

Водночас суттєвої трансформації зазнає електронна форма надання публічних сервісів, зокрема у межах функціонування цифрових платформ, таких як Дія, розвиток якої координується Міністерство цифрової трансформації України. Попри значні досягнення у цифровізації окремих процедур (державна реєстрація бізнесу, подання документів на ліцензування тощо), зберігається проблема неповної інтеграції державних реєстрів, дублювання паперових і електронних процедур, а також неоднакової цифрової готовності різних органів. Відсутність повної міжвідомчої взаємодії та уніфікованих технічних стандартів обмежує потенціал електронного урядування як інструменту дерегуляції.

Новим і водночас складним питанням є нормативне врегулювання автоматизованого прийняття адміністративних рішень із використанням цифрових технологій, зокрема елементів штучного інтелекту. Чинне законодавство не містить системного визначення правового статусу

автоматизованого адміністративного акту, меж використання алгоритмічних систем, гарантій прозорості їх функціонування та процедур оскарження таких рішень. Відсутність чітких правил створює ризики порушення принципів обґрунтованості, пропорційності та недискримінації, а також ставить під сумнів належний баланс між технологічною ефективністю та захистом прав суб'єктів господарювання.

Проблемним залишається і питання відповідальності суб'єктів публічної адміністрації за порушення строків і стандартів надання сервісів. Наявні механізми дисциплінарної та адміністративної відповідальності не завжди забезпечують реальний превентивний ефект. Відсутність дієвих інструментів компенсації шкоди, завданої бізнесу неправомірними рішеннями або бездіяльністю органів влади, знижує рівень інституційної підзвітності та не стимулює органи до підвищення якості роботи.

У контексті гарантування прав суб'єктів підприємницької діяльності особливої ваги набуває ефективність механізмів адміністративного та судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади. Хоча практика адміністративного судочинства, зокрема на рівні Верховний Суд, формує стандарти правозастосування, тривалість розгляду справ, складність процедур та перевантаженість судової системи залишаються чинниками, що зменшують оперативність захисту прав бізнесу. Досудові механізми перегляду рішень не завжди характеризуються належною незалежністю та ефективністю, що обмежує їх потенціал як альтернативи судовому захисту.

Не менш важливим є формування клієнтоорієнтованої моделі взаємодії держави із суб'єктами підприємницької діяльності на засадах концепції сервісної держави. Попри декларування переходу від контролюючої до сервісної парадигми, управлінська практика нерідко зберігає елементи адміністративного домінування, надмірного формалізму та презумпції недовіри до бізнесу. Недостатній розвиток механізмів зворотного зв'язку,

партнерської комунікації та консультаційних процедур свідчить про незавершеність трансформації адміністративної культури.

Окремий блок актуальних питань пов'язаний із запобіганням та протидією корупції у сфері надання публічних сервісів для бізнесу. Дозвільні та ліцензійні процедури, погодження та контрольні заходи традиційно належать до сфер підвищеного корупційного ризику. Збереження дискреційних повноважень, складність процедур, непрозорість окремих етапів прийняття рішень створюють умови для неформальних практик. Попри позитивний вплив цифровізації та відкритих реєстрів, антикорупційні механізми потребують подальшого інституційного зміцнення та системного закріплення.

Таким чином, сучасний стан адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні характеризується поєднанням нормативних здобутків і структурних проблем, що проявляються у фрагментарності понятійного апарату, неоднорідності процедур, збереженні дискреційних ризиків, недостатній стандартизації якості, неповній цифровій інтеграції, неврегульованості автоматизованих рішень, обмеженій ефективності механізмів відповідальності та оскарження, а також незавершеності переходу до сервісної моделі держави. Сукупність зазначених обставин зумовлює потребу в подальшому комплексному вдосконаленні адміністративно-правового механізму у відповідній сфері, що має здійснюватися на засадах системності, правової визначеності та орієнтації на захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Особливе значення для адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності має Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [107].

Реалізація Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» відбувається в умовах глибокої цифрової трансформації публічного управління, проте аналіз його змісту та практики застосування свідчить про наявність системних проблем, які обмежують його

потенціал як інструменту повноцінного адміністративно-правового регулювання у сфері підприємницької діяльності. Зазначений закон заклав правові засади функціонування електронних публічних сервісів, визначив поняття електронної публічної послуги, автоматизованого надання послуги, електронної інформаційної взаємодії та реєстрової інтеграції, однак його регулятивний вплив має переважно інфраструктурний і техніко-організаційний характер. Він орієнтований на цифрову форму реалізації повноважень, але не забезпечує належної трансформації адміністративно-процедурної моделі прийняття владних рішень.

Передусім слід констатувати, що закон не змінює фундаментальних характеристик адміністративного акта та не формує спеціального процесуального режиму для автоматизованих рішень. Він допускає автоматичне надання публічних послуг, проте не встановлює чітких критеріїв допустимості алгоритмічного прийняття рішень, не визначає меж алгоритмічної дискреції, не деталізує порядок оскарження таких рішень і не закріплює гарантій прозорості їх логіки. Відсутність належної процесуальної регламентації особливо відчутна у сфері підприємницької діяльності, де адміністративні рішення безпосередньо впливають на реалізацію конституційного права на підприємництво, економічну свободу та майнові інтереси суб'єктів господарювання.

Сфера підприємництва характеризується підвищеним регуляторним навантаженням, значною кількістю дозвільних, ліцензійних, реєстраційних та погоджувальних процедур, що обумовлює необхідність забезпечення чітких строків, юридичної визначеності та мінімізації дискреційних повноважень адміністративних органів. Однак Закон «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» не містить положень, які б обмежували можливість суб'єктів владних повноважень довільно трактувати підстави для відмови чи затягувати розгляд заяв. Він також не запроваджує універсального механізму «мовчазної згоди» у разі порушення строків надання послуги, що є критично важливим для забезпечення стабільності

господарської діяльності. У результаті цифровізація процедур не усуває структурні проблеми адміністративного регулювання, а лише змінює форму взаємодії між державою та бізнесом.

Однією з ключових прогалин є відсутність на рівні базових адміністративних законів принципу «електронні за замовчуванням». Чинне законодавство допускає можливість електронної форми, але не встановлює її імперативного характеру як основного способу реалізації прав та обов'язків у сфері надання адміністративних послуг. Це зумовлює паралельне існування паперових і цифрових процедур, що створює додаткове адміністративне навантаження, зберігає корупційні ризики особистого контакту та ускладнює стандартизацію процесів. Для досягнення реальної цифрової трансформації необхідно внести зміни до Закону України «Про адміністративні послуги», закріпивши обов'язковість електронної форми взаємодії за наявності технічної можливості, заборону витребування паперових документів у разі наявності відповідних даних у державних реєстрах та обов'язковість міжреєстрової інформаційної взаємодії.

Не менш важливими є зміни до Закону України «Про адміністративну процедуру», який визначає загальні принципи та порядок прийняття адміністративних актів. У чинній редакції закон не містить спеціальних норм щодо автоматизованого прийняття рішень, не визначає статусу автоматичного адміністративного акта, не регламентує відповідальність за помилки алгоритму та не встановлює обов'язку забезпечення алгоритмічної прозорості. В умовах цифровізації це створює ризики порушення принципів належного врядування, пропорційності та обґрунтованості адміністративного рішення. Внесення змін до цього закону має передбачати чітке визначення правового режиму автоматизованих актів, обов'язок надання мотивованого пояснення логіки рішення, можливість його перегляду людиною та встановлення спеціальних гарантій захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Окремою проблемою є відсутність законодавчо закріпленого механізму моніторингу якості та своєчасності автоматизованого надання публічних сервісів. Наразі не передбачено обов'язкової публічної звітності щодо строків розгляду заяв, кількості автоматично прийнятих рішень, відсотка відмов та технічних збоїв. Не визначено також орган або інституцію, відповідальну за аудит цифрових систем і перевірку їх відповідності законодавчим вимогам. У сфері підприємництва відсутність такого моніторингу позбавляє суб'єктів господарювання можливості ефективно оцінювати передбачуваність та надійність публічних сервісів. Законодавче запровадження системи цифрового аудиту, стандартів якості та показників ефективності є необхідною умовою підвищення довіри до електронних сервісів.

Не менш істотною є прогалина у сфері відповідальності суб'єктів владних повноважень. Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» не встановлює чітких механізмів притягнення посадових осіб до відповідальності за несвоєчасне або неповне надання публічних сервісів, не передбачає майнової відповідальності держави за завдані бізнесу збитки внаслідок затримки чи неправомірної відмови, а також не визначає порядку регресної відповідальності посадових осіб або адміністраторів інформаційних систем. В умовах підприємницької діяльності навіть незначна затримка може спричинити фінансові втрати, тому законодавче закріплення компенсаційного механізму є необхідним елементом ефективного адміністративно-правового регулювання.

Крім того, чинне правове регулювання не повною мірою реалізує принцип «one-time only», що передбачає заборону повторного витребування даних, уже наявних у державних реєстрах. Не закріплено презумпцію достовірності даних реєстру як обов'язкову для суб'єктів владних повноважень, що дозволяє окремим органам вимагати додаткові підтвердження та створювати адміністративні бар'єри. Відсутня також чітка регламентація розмежування відповідальності між власником реєстру,

адміністратором інформаційної системи та органом, що приймає рішення на підставі відповідних даних.

Таким чином, Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» створює необхідну цифрову інфраструктуру, але не забезпечує комплексної реформи адміністративно-правового режиму у сфері підприємницької діяльності. Його положення мають допоміжний характер і не змінюють системи процесуальних гарантій, відповідальності та контролю. Для досягнення повноцінної цифрової трансформації необхідно внести зміни до базових адміністративних законів, закріпивши принцип «електронні за замовчуванням», встановивши правовий режим автоматизованих адміністративних актів, запровадивши механізм моніторингу якості цифрових сервісів і чітку систему відповідальності за порушення строків та стандартів надання послуг. Лише за таких умов цифровізація стане не формальною модернізацією, а глибинною трансформацією адміністративного права, спрямованою на забезпечення прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз сучасного стану адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності дозволив сформулювати попередні висновки щодо наявності правових прогалин та колізій в регулюванні вказаних суспільних відносин. По-перше, після запровадження загального закону про адміністративну процедуру неминучими є колізії між його універсальними правилами та спеціальними порядками в реєстраційній, дозвільній, ліцензійній і контрольній сферах: на практиці питання «що має пріоритет» часто переноситься у площину тлумачення, а не чіткої законодавчої ієрархії, що потребує подальшої гармонізації спеціальних процедур із загальними стандартами належної адміністрації. По-друге, цифровізація породжує «техніко-правові» прогалини: навіть за наявності рамкових законів і постанов щодо взаємодії

ресурсів, у конкретних послугах нерідко бракує деталізації щодо відповідальності за якість даних, механізмів виправлення помилок у реєстрах і належних процесуальних гарантій у разі автоматизованих відмов/перевірок. По-третє, зберігається напруга між відкритістю реєстрових даних і захистом персональних даних (особливо щодо ФОП і пов'язаних осіб): нормативні стандарти існують, але балансування часто здійснюється ситуативно, що створює ризики нерівномірної практики доступу. По-четверте, воєнні тимчасові режими у сфері реєстрації та доступу до реєстрів, будучи функціонально виправданими, можуть формувати «паралельні» практики, які складно повернути до звичайних процедур без спеціального перехідного регулювання. У цілому система є концептуально зрілою (наявні базові закони, реєстрова логіка, інфраструктура е-ідентифікації та інтероперабельності), однак потребує подальшого «зшивання» процедур і цифрових контурів у єдину узгоджену модель, де спеціальні правила не нівелюють загальні гарантії, а підзаконні порядки не породжують нових бар'єрів під виглядом технічних вимог.

2. Діяльність органів публічної адміністрації у сфері управління публічними сервісами підприємницької діяльності перебуває у стані поступового переходу від традиційної адміністративно-контрольної моделі до сервісно-орієнтованої моделі публічного управління. Подальше вдосконалення цієї сфери суспільних відносин доцільно пов'язувати з більш чітким нормативним закріпленням прав, обов'язків і гарантій суб'єктів підприємницької діяльності у межах адміністративних процедур, розширенням сервісних повноважень органів публічної адміністрації при одночасному обмеженні надмірних контрольних функцій, уніфікацією та спрощенням дозвільних і реєстраційних процедур, а також посиленням персональної відповідальності посадових осіб за порушення прав підприємців. Впровадження та послідовна реалізація європейських принципів належного урядування, зокрема пропорційності, правової визначеності, прозорості та цифровізації, сприятимуть формуванню

стабільного та передбачуваного правового середовища, підвищенню довіри до публічної влади й забезпеченню сталого розвитку підприємницької діяльності.

Окрему увагу слід звернути на реалізацію принципу максимального залучення громадськості до прийняття рішень у сфері нормативного забезпечення публічних сервісів для підприємницької діяльності, а саме, розвивати інститути демократії участі – механізми, що забезпечують безпосередній вплив громадян на підготовку, прийняття управлінських рішень та контроль їх виконання (місцеві ініціативи, громадські слухання, електронні петиції, консультації тощо).

3. До актуальних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні віднесено: удосконалення нормативного визначення поняття та системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності; забезпечення єдності та стандартизації адміністративних процедур надання публічних сервісів суб'єктам господарювання; скорочення строків надання сервісів та мінімізація дискреційних повноважень посадових осіб; запровадження обов'язкових стандартів якості публічних сервісів і механізмів їх регулярного моніторингу та оцінювання; розвиток електронної форми надання публічних сервісів та забезпечення функціонування інтегрованих цифрових платформ для бізнесу; нормативне врегулювання автоматизованого прийняття адміністративних рішень із використанням цифрових технологій (технології штучного інтелекту); посилення адміністративної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації за порушення строків і стандартів надання сервісів; забезпечення ефективних механізмів адміністративного та судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади; формування клієнтоорієнтованої моделі взаємодії держави з суб'єктами підприємницької діяльності на засадах сервісної держави; удосконалення адміністративно-правових механізмів

запобігання та протидії корупції у сфері надання публічних сервісів для бізнесу.

Особливе значення для адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності має Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг». Реалізація вказаного відбувається в умовах глибокої цифрової трансформації публічного управління, проте аналіз його змісту та практики застосування свідчить про наявність системних проблем, які обмежують його потенціал як інструменту повноцінного адміністративно-правового регулювання у сфері підприємницької діяльності. Зазначений закон заклав правові засади функціонування електронних публічних сервісів, визначив поняття електронної публічної послуги, автоматизованого надання послуги, електронної інформаційної взаємодії та реєстрової інтеграції, однак його регулятивний вплив має переважно інфраструктурний і техніко-організаційний характер. Він орієнтований на цифрову форму реалізації повноважень, але не забезпечує належної трансформації адміністративно-процедурної моделі прийняття владних рішень.

Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» не змінює фундаментальних характеристик адміністративного акта та не формує спеціального процесуального режиму для автоматизованих рішень. Він допускає автоматичне надання публічних послуг, проте не встановлює чітких критеріїв допустимості алгоритмічного прийняття рішень, не визначає меж алгоритмічної дискреції, не деталізує порядок оскарження таких рішень і не закріплює гарантій прозорості їх логіки. Відсутність належної процесуальної регламентації особливо відчутна у сфері підприємницької діяльності, де адміністративні рішення безпосередньо впливають на реалізацію конституційного права на підприємництво, економічну свободу та майнові інтереси суб'єктів господарювання.

Вищезазначеним обґрунтовується необхідність пошуку перспективних напрямів удосконалення національного законодавства та юридичної практики організації та надання публічних послуг у сфері підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності та перспективи його імплементації в національне законодавство та юридичну практику

Актуальність дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, зокрема в країнах Європейського Союзу в контексті необхідності адаптації національного законодавства до права ЄС, зумовлена сукупністю правових, інституційних та соціально-економічних чинників, які безпосередньо впливають на трансформацію публічного управління, модернізацію адміністративного права та формування сприятливого середовища для розвитку підприємництва. Передусім, адаптація національного законодавства до права Європейського Союзу передбачає не лише формальне зближення нормативних актів, а й глибинне переосмислення ролі публічної адміністрації у відносинах з суб'єктами господарювання: від контрольної-каральної моделі до сервісно-орієнтованої, у якій держава виступає надавачем якісних, доступних і передбачуваних публічних сервісів. Саме в цій площині адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів стають ключовим інструментом імплементації європейських стандартів належного врядування (good governance), правової визначеності, пропорційності, прозорості та ефективного захисту прав підприємців.

Особливої актуальності дослідження зарубіжного досвіду набуває з огляду на те, що право ЄС у сфері внутрішнього ринку та свободи підприємницької діяльності значною мірою впливає не на матеріальний зміст

національних економічних регуляцій, а на адміністративні процедури їх застосування. Європейський Союз виходить з того, що навіть формально нейтральні або обґрунтовані вимоги можуть створювати непропорційні бар'єри для підприємництва, якщо вони реалізуються через складні, фрагментовані, непрозорі або надмірно тривалі адміністративні процедури. Тому адаптація до права ЄС неминуче ставить питання про перегляд національних моделей надання публічних сервісів у сфері реєстрації бізнесу, ліцензування, дозвільних процедур, доступу до адміністративної інформації, електронних послуг, а також механізмів адміністративного та судового захисту прав суб'єктів господарювання.

Крім того, важливість дослідження досвіду країн – членів ЄС зумовлена тим, що адміністративно-правові засади публічних сервісів у країнах ЄС формувалися протягом тривалого часу як результат еволюції адміністративного права від формального «права влади» до функціонального «права сервісу». Дослідження цього досвіду дозволяє не лише ідентифікувати конкретні правові інструменти (загальні закони про адміністративну процедуру, інститути «єдиного вікна», принцип одноразового подання даних, цифрові обов'язки адміністрації), але й зрозуміти логіку їх поєднання в єдину систему, що забезпечує баланс між публічними інтересами та свободою підприємницької діяльності. Для національного законодавства, яке перебуває у стані активної трансформації та часто характеризується фрагментарністю регулювання і відомчим підходом до адміністративних послуг, цей досвід є особливо цінним.

Важливим аспектом даного напряму дослідження є також те, що процес адаптації до права ЄС має динамічний характер і не обмежується одноразовим прийняттям законів. Європейська модель публічних сервісів постійно розвивається в напрямі цифровізації, міжвідомчої інтеграції та орієнтації на користувача, і національне законодавство має бути здатним сприймати ці зміни на рівні принципів і процедур. У цьому сенсі наукове осмислення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів

у країнах ЄС є необхідною передумовою для формування стабільної та гнучкої правової основи, яка дозволить уникнути ситуативних реформ і забезпечити системну євроінтеграційну трансформацію адміністративного права.

Таким чином, необхідність дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності зумовлена потребою забезпечити не декларативну, а реальну адаптацію національного законодавства до права ЄС шляхом запозичення перевірених адміністративно-правових моделей організації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Таке дослідження має значення не лише для теорії адміністративного права, а й для практики нормотворчої діяльності, реформування публічної адміністрації та формування правового середовища, у якому свобода підприємництва поєднується з ефективним і сервісно-орієнтованим публічним управлінням.

Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в країнах Європейського Союзу формувалися як відповідь на два взаємопов'язані виклики: по-перше, необхідність гарантувати підприємцям передбачуваність і юридичну визначеність у взаєминах із публічною адміністрацією (строки, процедури, права на доступ до інформації та оскарження), а по-друге, потребу зменшити транзакційні витрати бізнесу через спрощення адміністративних процедур і цифровізацію сервісів («одне вікно», реєстри, онлайн-послуги, міжвідомчий обмін даними). На рівні ЄС ці підходи «зшиваються» загальними рамками для сервісів і процедур у внутрішньому ринку: ключовим орієнтиром є вимоги щодо спрощення процедур, прозорості, пунктів єдиного контакту для постачальників послуг та можливості проходження формальностей дистанційно, що закладено в Директиві про послуги на внутрішньому ринку та пізніше підсилено концепцією «єдиного цифрового шлюзу» для доступу до інформації й адміністративних процедур для бізнесу та громадян [158; 185].

У практиці держав-засновниць ЄС ці європейські орієнтири імплементуються через поєднання загальних актів про адміністративну процедуру та спеціальних інструментів «сервісної держави» для підприємця: реєстрація бізнесу, дозвільні процедури, порядок повідомлення, електронні канали взаємодії, реєстрова взаємосумісність, стандарти якості адміністративних послуг і ефективний контроль (оскарження).

У Бельгії регуляторна логіка публічних сервісів для підприємців значною мірою побудована навколо принципу «реєстр як сервіс» та делегованих (акредитованих) фронт-офісів, які надають підприємцю комплекс адміністративних послуг. Нормативним «каркасом» тут виступає створення єдиного ідентифікаційного простору для суб'єктів підприємництва через Банк-перехрестя підприємств (Banque-Carrefour des Entreprises, BCE/KBO), а також запровадження мережі «підприємницьких вікон» (guichets d'entreprises) як точок доступу бізнесу до низки формальностей: реєстрації, внесення змін, підтвердження даних, взаємодії з окремими адміністративними процедурами. Важливість цього підходу в адміністративно-правовому сенсі полягає в тому, що держава стандартизує дані та процедури (ідентифікаційні коди, реєстрові відомості), мінімізує дублювання подання інформації та створює правові підстави для «одного контакту» підприємця з адміністрацією через визначені канали [171].

Французька модель вирізняється високим ступенем «процедурної кодифікації» у взаєминах «адміністрація – заявник» і перетворенням процедурних гарантій на сервісні стандарти, що прямо впливає на підприємницькі сервіси (дозволи, погодження, реєстрації, доступ до документів, строки розгляду). Центральним елементом є кодифікація правил комунікації з адміністрацією та адміністративних формальностей у Кодексі відносин між суспільством та адміністрацією (CRPA): він систематизує принципи подання заяв, вимоги до рішень, порядок витребування інформації, доступ до адміністративних документів і низку «сервісних» механізмів, які дисциплінують адміністрацію (зокрема процедурні строки й правила

прийняття рішень). Для підприємця це означає більш передбачуваний «процедурний маршрут» отримання публічних послуг і більш ефективні засоби захисту у разі зволікання чи формального відхилення [178].

Німеччина демонструє «класичний» підхід континентальної адміністративної держави: сильний загальний закон про адміністративну процедуру, доповнений спеціальним законом про цифровий доступ до адміністративних послуг. Адміністративно-правова цінність німецької моделі для підприємницьких сервісів у тому, що будь-яка конкретна послуга (ліцензія, дозвіл, реєстрація, погодження) «підтягується» під стандарти законності та належної процедури: компетенція органу, право бути вислуханим, належне обґрунтування, пропорційність, формальні вимоги до адміністративного акта, правила виправлення помилок, відкликання, скасування тощо. Все це кодифіковано у Законі про адміністративну процедуру (VwVfG), який задає єдині рамки для великого масиву «бізнес-адміністративних» контактів. Друга лінія – перехід від «процедури на папері» до «послуги онлайн»: Закон про онлайн-доступ (OZG) визначає обов'язок і рамки цифрового надання адміністративних послуг через портали та узгодження цифрових рішень між федерацією і землями, що безпосередньо підсилює сервісність для підприємців (подання заяв онлайн, типові е-форми, ідентифікація, кабінет користувача) [194; 162].

Італія, зберігаючи загальні процедурні гарантії, зробила особливо виразний акцент на «єдиному вікні» саме для підприємницької діяльності на місцевому рівні, щоб зменшити адміністративну фрагментацію. Фундаментом є Закон № 241/1990, який заклав сучасні правила адміністративного провадження, відповідальність адміністрації за строки, механізми доступу до документів і загальну логіку прозорого розгляду заяв (а отже, і заяв бізнесу). Але «сервісний прорив» у підприємницькій площині пов'язаний із інститутом Sportello Unico per le Attività Produttive (SUAP) – «єдиного вікна» для виробничих, підприємницьких активностей, яке юридично оформлює принцип: підприємець звертається до одного фронт-

офісу (переважно при муніципалітеті), а узгодження з усіма залученими адміністраціями організується всередині системи (включно з електронними каналами й стандартизованими процедурами). Таким чином, адміністративне право тут працює як право «процесної інтеграції»: не бізнес «бігає» між відомствами, а держава зобов'язана координаційно зібрати рішення в єдиному процесі [170; 153].

Нідерланди традиційно вибудовують публічні сервіси для бізнесу через поєднання «загального адміністративного процесу» та спеціальної імплементації європейських сервісних стандартів для ринку послуг. Загальна рамка – Загальний закон про адміністративне право (Awb), який уніфікує поняття адміністративного органу, правила прийняття рішень, строки, процедурні права заявника, адміністративне оскарження тощо; саме ця уніфікація перетворює кожен окрему послугу для підприємця на передбачувану юридичну процедуру з чіткими наслідками порушень. Далі – «сервісна» надбудова у вигляді Закону про послуги (Dienstenwet), який реалізує ключові вимоги Директиви 2006/123/ЄС: спрощення формальностей, зменшення адміністративних бар'єрів, організація «пунктів єдиного контакту» та прозорість вимог для постачальників послуг. У практичному вимірі для підприємця це означає, що держава не просто описує процедури, а юридично зобов'язується зробити їх «прохідними» (зрозумілими, пропорційними, організованими через контактні точки й придатними до дистанційного виконання) [143].

Люксембург цікавий тим, що в невеликій юрисдикції особливо чітко видно «адміністративну сервісність» як поєднання: загальної процедури для неконкурентного адміністративного провадження та спеціального режиму допуску до здійснення підприємницької діяльності через інститут «дозволу на заснування (діяльність)» (*autorisation d'établissement*). Загальна процедура (процедура адміністративна неконфліктна) надає правила, які дисциплінують адміністрацію під час розгляду заяв, комунікації з заявником, оформлення рішень та загальних гарантій належного процесу; це критично для бізнесу, бо

більшість підприємницьких сервісів – це саме «неконфліктні» провадження (отримати дозвіл, зареєструвати, внести зміни, підтвердити відповідність). Спеціальний закон про доступ до професій ремісника, комерсанта, промисловця та деяких вільних професій визначає правові умови, компетентний орган, критерії та наслідки для отримання дозволу на провадження діяльності, тобто формує «регуляторну браму» входу на ринок із чіткими адміністративними правилами, які мають бути реалізовані як сервіс (прийом заяв, перевірка умов, рішення, можливість захисту) [172; 173].

Якщо узагальнити адміністративно-правові «механіки», спільні для наведених держав-засновниць ЄС, то публічні сервіси у сфері підприємництва регулюються через: кодифіковану або стабільну загальну адміністративну процедуру (що робить послугу юридично визначеною, оскаржуваною та строковою), спеціальні «інфраструктурні» інструменти сервісної держави – реєстри та ідентифікатори бізнесу (як у Бельгії), інститути «єдиного вікна, єдиного контакту» для координації дозвільних і реєстраційних формальностей (як SUAP в Італії та PSC-логіка в Нідерландах під вимоги директиви), цифрові зобов'язання адміністрації надавати послуги через портали, кабінети та забезпечувати доступність процедур онлайн (що особливо видно у німецькому OZG), процедурні гарантії прозорості та доступу до адміністративної інформації, документів (яскраво кодифіковано у французькому CRPA), а також чітко визначені правові режими допуску до здійснення діяльності із зрозумілими критеріями й передбачуваною адміністративною логікою (приклад Люксембургу щодо *autorisation d'établissement*).

Науково-практичний інтерес становить досвід Румунії, Республіки Польща та Республіки Болгарія – держав, які відносно нещодавно набули членства в Європейському Союзі та пройшли складний шлях адаптації національного адміністративного законодавства до *acquis* ЄС. У процесі євроінтеграції ці країни здійснили масштабні реформи у сфері публічного адміністрування, зокрема щодо дерегуляції підприємницької діяльності,

впровадження принципів «єдиного вікна», електронних сервісів, прозорих та передбачуваних адміністративних процедур. Їхній досвід є показовим з огляду на схожість постсоціалістичної правової спадщини, інституційних проблем та стартових умов розвитку системи публічного управління.

Для України, яка перебуває на шляху європейської інтеграції та гармонізації національного законодавства з правом ЄС, аналіз адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у зазначених державах має не лише теоретичне, а й вагоме прикладне значення. Вивчення позитивних практик і типових помилок реформування дозволяє сформувати обґрунтовані підходи до модернізації вітчизняної системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, сприяти підвищенню ефективності публічної адміністрації та створенню сприятливих умов для розвитку бізнесу відповідно до європейських стандартів.

Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Румунії, Республіці Польща та Республіці Болгарія формуються під визначальним впливом права ЄС (насамперед вимог щодо «єдиного вікна», транскордонного доступу до інформації та процедур, електронної ідентифікації й довірчих послуг), а також національних кодифікованих правил адміністративної процедури, цифровізації та спеціального регулювання ключових реєстраційно-дозвільних і фіскальних процесів. У цих державах публічні сервіси для бізнесу в адміністративно-правовому сенсі постають як інституційно організовані адміністративні послуги (реєстраційні, дозвільні, інформаційні, контрольні, платіжні), що надаються органами публічної адміністрації на підставі закону та в межах адміністративної процедури, а в цифровій площині – як електронні адміністративні послуги, доступні через спеціалізовані державні портали, реєстри та міжвідомчі платформи електронної взаємодії.

У Румунії «каркас» адміністративно-правового забезпечення публічних сервісів для підприємництва складається з кодифікаційних та

«дерегуляційно-цифрових» актів, які закріплюють обов’язок органів влади оприлюднювати електронні форми, впорядковувати процедури та забезпечувати доступ до послуг через електронні точки входу; показовим є комплекс норм щодо спрощення адміністративних процедур на центральному й місцевому рівнях [176], а також законодавче підсилення цих підходів через зміни 2023 року [169]. Важливим елементом є кодифіковані правила організації публічної адміністрації та управління публічними функціями, що визначають інституційні рамки надання послуг [177]. На прикладному рівні ключовий для підприємця сервіс – державна реєстрація суб’єктів господарювання та реєстраційні дії у торговельному реєстрі – адмініструється Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC), який функціонує в підпорядкуванні Ministerul Justiției [154]. Реєстраційна послуга реалізована як електронна адміністративна послуга через портали ONRC, зокрема подання документів і заяв для реєстрації професіонала, компанії, резервування назви, внесення змін до записів та отримання витягів, довідок. Нормативною «опорою» для сучасної моделі торговельного реєстру виступає спеціальний акт про торговельний реєстр, який систематизує поняття реєстрації та процедурні елементи реєстрових операцій [168].

Паралельно з реєстраційними сервісами для підприємця критично важливими є цифрові фіскальні та платіжні послуги. Сервіс електронної комунікації з податковою адміністрацією у форматі «електронного кабінету» представлений «Spațiul Privat Virtual (SPV)» і адмініструється Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF) як інструмент отримання актів, довідок, повідомлень та доступу до інформації щодо зобов’язань [175]. Фінансово-платіжний компонент «взаємодії бізнесу з державою» забезпечується через національну систему електронних платежів Ghișeul.ro (C.N.E.P.), оператором якої є Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR), а нормативною підставою функціонування – урядова постанова про створення системи [163].

У сфері участі підприємців у публічних закупівлях як специфічному «публічному сервісі ринку» електронна взаємодія забезпечується платформою SEAP (e-licitatie.ro), інтегрованою в державну екосистему електронних послуг та пов'язаною з цифровими платформами Autoritatea pentru Digitalizarea României (ADR) [183; 187]. Нарешті, як інструмент «єдиного входу» для бізнесу та громадян використовується «Punctul de Contact Unic electronic (PCUe)», який надає доступ до процедур і сервісів у цифровій формі та концептуально відповідає моделі point of single contact у ЄС [189]. У сукупності ці інструменти формують адміністративно-правову модель, де реєстраційні, фіскальні, платіжні й закупівельні сервіси «зшиваються» спільними вимогами до цифрових форм, ідентифікації користувача, доказовості електронних дій та процедурної визначеності.

У Республіці Польща адміністративно-правові засади публічних сервісів для підприємництва є показовими з точки зору кодифікації адміністративної процедури та чіткої сегментації сервісів за життєвим циклом бізнесу (вхід на ринок, зміни, звітність, податки, соціальне страхування, комунікація з органами). Базовим процедурним актом виступає Кодекс адміністративного провадження, який визначає стандарти розгляду індивідуальних справ органами публічної адміністрації та слугує «процесуальною підкладкою» для адміністративних послуг, у тому числі електронних [166]. Цифровий вимір забезпечується спеціальним законом про інформатизацію діяльності суб'єктів, що виконують публічні завдання, який встановлює засади електронної взаємодії, мінімальні вимоги до ІКТ-рішень та організаційні механізми е-урядування [192]. Довіра до електронних транзакцій для бізнесу підкріплюється нормативним режимом довірчих послуг та електронної ідентифікації, що створює юридичну основу для електронного підпису/печатки та ідентифікації в адміністративних процедурах [193]. Окремим сутнісним елементом сучасної «сервісної адміністрації» є закон про електронні вручення, що переводить офіційне листування з публічною адміністрацією у формат реєстрованої електронної

доставки з правовими наслідками, еквівалентними традиційному врученню [191].

На практичному рівні одним із центральних публічних сервісів для підприємця є реєстрація одноосібної діяльності та внесення змін до відомостей через CEIDG, правовий режим якого визначено окремим законом [190]. Функціонально ця послуга подається підприємцю як електронна адміністративна послуга через офіційний реєстровий портал, де заявник може створити і надіслати заяву в електронній формі [195]. Інституційно модель «єдиного маршруту користувача» реалізує державний сервісно-інформаційний портал Biznes.gov.pl, який агрегує е-послуги для бізнесу та забезпечує обліковий запис підприємця для взаємодії з адміністрацією; в системі публічного управління він прив'язаний до політики розвитку та цифрових сервісів для підприємців [161]. Для універсальної електронної комунікації з органами влади використовується платформа ePUAP, за яку на рівні державної політики та адміністрування відповідає Minister Cyfryzacji; через неї подаються електронні звернення, документи до органів влади, зокрема в контексті реєстраційно-дозвільних процедур і запитів підприємців [188]. Сфера реєстрації компаній (переважно товариств) пов'язана з Крайовим судовим реєстром і реалізується як комплекс електронних сервісів Міністерства юстиції, включно з поданням заяв через S24 та доступом до даних через портал реєстрів; адміністративним «постачальником» сервісу виступає Ministerstwo Sprawiedliwości як власник та оператор телекомунікаційної системи публічних реєстрів судових.

Фіскальні послуги (подання декларацій, доступ до розрахунків, електронна взаємодія) надаються через інструменти, що позиціонуються як е-податковий офіс, і пов'язані з Ministerstwo Finansów [160]. Соціально-страховий сегмент сервісів для роботодавців та підприємців реалізується через PUE/eZUS, де надаються електронні документи, подання та інформаційні сервіси, а адміністратором є Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) [179].

У підсумку польська модель демонструє адміністративно-правову логіку «наскрізної електронної процедури», де реєстрові, комунікаційні, фіскальні та соціально-страхові сервіси взаємно доповнюються завдяки єдиному режиму е-ідентифікації та нормативно закріпленим наслідкам електронного вручення.

У Республіці Болгарія адміністративно-правове регулювання публічних сервісів для підприємництва спирається на кодифікований Адміністративно-процедурний кодекс, який фіксує загальні правила адміністративного провадження (включно з процесуальними гарантіями, строками, повідомленнями, оскарженням) і тим самим задає «процедурні межі» для надання адміністративних послуг бізнесу [146]. Цифровий контур визначається законом про електронне урядування, який врегулює електронну роботу адміністративних органів з документами та електронне надання адміністративних послуг [159], а також правовим режимом електронного документа й електронного підпису, довірчих сервісів [167].

Для підприємницької діяльності системоутворюючим публічним сервісом є комерційна реєстрація та доступ до відомостей комерційного реєстру, який підтримується Registry Agency при Ministry of Justice (Bulgaria) та надає електронні адміністративні послуги щодо подання заяв, оголошення актів і отримання інформації [180; 147]. Нормативна рамка для цієї сфери деталізована спеціальним актом про комерційний реєстр і реєстр неприбуткових юридичних осіб, який закріплює юридичні ефекти записів та правила ведення електронного реєстру [142]. Фіскальна «вісь» електронних сервісів для підприємництва зосереджена у порталі електронних послуг Національної агенції доходів, який забезпечує електронний доступ до послуг із використанням кваліфікованого електронного підпису або персонального ідентифікаційного коду та надає, зокрема, сервіси перевірок, подання та платежів [174].

Важливою «європейською» ознакою болгарської моделі є функціонування Point of Single Contact як порталу для електронних

адміністративних послуг, орієнтованого на підприємців і створеного відповідно до ідеології «єдиного вікна» в ЄС; PSC дає доступ до інформації та процедур для започаткування і ведення бізнесу й тим самим виконує роль сервісного навігатора між органами публічної адміністрації [180].

Таким чином, болгарська система демонструє виразну інституціоналізацію реєстрових і фіскальних сервісів із процедурною визначеністю, а також використання PSC як офіційної «вхідної точки» для бізнесу.

Порівняльний аналіз дозволяє узагальнити, що в усіх трьох країнах адміністративно-правове регулювання публічних сервісів у сфері підприємництва тяжіє до кодифікованих або системних правил адміністративної процедури, спеціальних законів, режимів цифровізації та довірчих електронних інструментів, побудови ключових «бізнес-сервісів» навколо реєстрів (торговельних, комерційних, судових), фіскальних платформ та державних сервісних порталів, інституційного розмежування «власника сервісу» (орган публічної адміністрації, що надає послугу) та «оператора платформи» (орган/агентство цифровізації або профільний регулятор, що забезпечує IT-інфраструктуру), при одночасному намаганні інтегрувати ці ролі через національні каталоги послуг і єдині точки входу (у Румунії – PCUe та каталог послуг, у Республіці Польща – Biznes.gov.pl та ePUAP, у Республіка Болгарія – PSC). Особливо показовим є те, що цифровізація у цих країнах не зводиться до «наявності сайту», а юридично оформлюється через процедури, стандарти і правові наслідки електронних дій: у Польщі це підсилено режимом електронного вручення, у Болгарії – законодавчими правилами електронного урядування та електронних документів, у Румунії – комплексом норм про спрощення процедур і розвиток цифрових точок доступу до послуг.

Щодо позитивного досвіду, який доцільно імплементувати в національне законодавство та юридичну практику України, слід зазначити, що найбільш «технологічно нейтральні» й водночас практично результативні

рішення зазначених держав можуть бути адаптовані як комплекс взаємопов'язаних інституційних та процедурних змін. По-перше, доцільним є посилення принципу «процедурної цифрової еквівалентності», коли електронна дія (подання, підписання, вручення, сплата) має чітко визначені законом наслідки та презумпції доказовості, подібно до польського режиму електронних вручень як універсального каналу юридично значущої комунікації між бізнесом і державою. По-друге, варто інституційно зміцнювати модель «єдиної точки входу» для підприємця, де життєві події бізнесу (реєстрація, зміни, ліцензії, податки, соціальне страхування, участь у закупівлях) агрегуються через сервісний портал з обліковим записом користувача та маршрутизацією до компетентного органу. Релевантним в даному випадку є польський підхід Biznes.gov.pl і болгарський PSC як «навігатор» процедур, а також румунська практика каталогу послуг та PCUe. По-третє, продуктивним є розмежування ролей «власника послуги» і «оператора цифрової інфраструктури» із законодавчим закріпленням відповідальності за якість сервісу та інтеперабельність: у Румунії це ілюструє поєднання профільних органів (ONRC, ANAF) з роллю ADR як оператора ключових платформ платежів і закупівель. По-четверте, для України важливим є «реєстрово-орієнтований» дизайн сервісів: реєстрація бізнесу та зміни мають бути максимально стандартизовані, цифровізовані та прив'язані до реєстрів із прозорим доступом до відомостей і документів, як це реалізовано в Румунії через торговельний реєстр ONRC та в Польщі через електронні сервіси KRS/PRS. Нарешті, з огляду на практику Ghişeu.ro, доцільним є подальше розгортання державної платіжної інфраструктури як «горизонтального сервісу» для всіх адміністративних послуг, щоб сплата зборів, платежів була уніфікованою, простою та юридично «вбудованою» в адміністративні процедури. У сукупності ці підходи можуть бути імplementовані в Україні як пакет: процесуальна кодифікація електронної адміністративної процедури з юридично значущим електронним врученням; сервісно-орієнтована архітектура «єдиного входу» для бізнесу;

інтероперабельність реєстрів і стандарти даних; горизонтальні платформи платежів, ідентифікації та комунікації; чітке визначення відповідальних органів-адміністраторів кожного сервісу та оператора ІТ-інфраструктури з вимірюваними стандартами якості. Це дозволить не лише формально «оцифрувати» послуги, а й реально змінити правозастосовну практику у напрямі передбачуваності, прозорості та зменшення транзакційних витрат підприємця у взаємодії з державою.

Також доцільно провести аналіз окремих адміністративно-правових інститутів, які безпосередньо впливають на якість і ефективність публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності у Румунії, Республіці Польща та Республіці Болгарія.

По-перше, інститут електронної адміністративної процедури в усіх трьох державах фактично вийшов за межі допоміжного інструменту та набув самостійного юридичного значення. У Польщі це проявляється найбільш послідовно через законодавче закріплення електронного вручення як повноцінної форми офіційної комунікації між підприємцем і органом публічної адміністрації, що має ті самі правові наслідки, що й паперове повідомлення [191]. У Румунії та Болгарії електронна процедура нормативно інтегрована в загальні правила адміністративного провадження та електронного урядування, однак практично зберігає змішаний (електронно-паперовий) характер, що свідчить про перехідну модель цифрової адміністрації [159].

По-друге, важливе значення має інститут «єдиного вікна» (single point of contact) для підприємців. У Болгарії він реалізований у класичному європейському форматі через Point of Single Contact як обов'язкову інформаційно-процедурну точку доступу до адміністративних послуг для бізнесу відповідно до директив ЄС. У Польщі функціонально аналогічну роль виконує Biznes.gov.pl, який, однак, не лише інформує, а й інтегрує електронні сервіси різних органів у єдину користувацьку траєкторію. У Румунії PCUe та національний каталог послуг виконують радше навігаційну

й координаційну функцію, що поєднується з автономними галузевими платформами.

По-третє, реєстрово-правовий інститут є ключовим для регулювання підприємницької діяльності. У всіх трьох країнах комерційні (торговельні) реєстри функціонують як електронні публічні реєстри з правовою презумпцією достовірності внесених даних та можливістю здійснення реєстраційних дій дистанційно. Водночас польська модель (KRS/CEIDG) вирізняється більшою процедурною деталізацією та зв'язком із судовою владою, тоді як румунська й болгарська – адміністративною природою реєстру з підпорядкуванням міністерству юстиції.

По-четверте, інститут електронної ідентифікації та довірчих послуг забезпечує юридичну легітимність цифрових сервісів. У Польщі він системно пов'язаний із загальноєвропейськими стандартами eIDAS та використовується як універсальний інструмент доступу підприємця до публічних сервісів. У Болгарії та Румунії поряд із кваліфікованим електронним підписом активно застосовуються альтернативні ідентифікатори (персональні коди доступу, облікові записи на державних порталах), що знижує бар'єр входу, але потребує чіткішого нормативного врегулювання відповідальності та доказової сили дій користувача.

По-п'яте, інститут електронних платежів у адміністративних процедурах сформувався як горизонтальний сервіс, спільний для різних органів влади. Румунська модель Ghişeu.ro є показовою з точки зору централізації сплати адміністративних зборів і податків через одну державну платформу, що істотно зменшує транзакційні витрати бізнесу та підвищує прозорість фінансових потоків. У Польщі та Болгарії платіжні сервіси більш фрагментовані, але інтегровані з податковими та соціально-страховими платформами.

Узагальнюючи, можна констатувати, що навіть у стислому зрізі аналізу окремих інститутів простежується спільна тенденція: публічні сервіси у сфері підприємництва розвиваються не ізольовано, а як елементи цілісної

адміністративно-правової екосистеми, де процедура, реєстр, ідентифікація, комунікація та платіж юридично взаємопов'язані. Саме інституційна узгодженість цих елементів, а не лише їх технічна цифровізація, становить найбільшу практичну цінність для подальшого вдосконалення національної моделі публічних сервісів в Україні.

З урахуванням проаналізованого зарубіжного досвіду окрему увагу необхідно звернути на питання удосконалення Закону України «Про адміністративну процедуру» у відповідності до європейської логіки *service-oriented administration* з метою покращення нормативного регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності.

Удосконалення вказаного Закону має ґрунтуватися не на формальному розширенні процедурних приписів, а на переорієнтації всієї логіки адміністративного регулювання на сервісну модель взаємодії публічної адміністрації з бізнесом. У цьому контексті доцільним є чіткіше закріплення сервісної спрямованості адміністративної процедури як одного з базових принципів її здійснення, що передбачало б пріоритет мінімального втручання у господарську діяльність, презумпцію добросовісності суб'єктів підприємництва та орієнтацію адміністративних органів на досягнення результату у вигляді надання якісного, доступного та передбачуваного публічного сервісу.

Особливу увагу слід приділити забезпеченню правової визначеності та передбачуваності адміністративних процедур у сфері бізнесу, зокрема шляхом імперативного закріплення строків їх здійснення та обмеження можливостей для їх необґрунтованого зупинення або продовження. Важливим є встановлення чітких правових наслідків пропуску строків з боку адміністративного органу, включно із застосуванням механізмів мовчазної згоди або інших компенсаційних інструментів, що зменшували б процедурні ризики для підприємців.

Не менш значущим напрямом удосконалення Закону України «Про адміністративну процедуру» є наповнення реальним змістом права бути

почутим у адміністративному провадженні (у відповідності до європейського принципу належного урядування). У процедурах, які можуть призвести до обмеження чи припинення підприємницької діяльності, це право має включати не лише можливість подання письмових пояснень, а й забезпечення ефективної комунікації з адміністративним органом, у тому числі шляхом проведення усних або дистанційних слухань. При цьому мотивувальна частина адміністративного рішення повинна містити чітку відповідь на ключові доводи підприємця, а ігнорування таких аргументів має розглядатися як істотне процедурне порушення. Водночас вказаний Закон потребує подальшого розвитку механізмів зменшення транзакційних витрат бізнесу, зокрема через закріплення принципу «єдиної адміністративної процедури», за яким координація між різними органами влади покладається на державу, а не на суб'єкта господарювання. Це передбачає заборону вимагати від підприємців повторного подання інформації, яка вже наявна в державних реєстрах, а також документів, доступ до яких адміністративний орган може отримати самостійно.

Окремого нормативного закріплення потребує цифровий вимір адміністративної процедури, який має стати основною, а не факультативною формою взаємодії між бізнесом і публічною адміністрацією. Закон України «Про адміністративну процедуру» доцільно доповнити положеннями, що гарантували б підприємцям можливість повного дистанційного проходження адміністративних процедур, відстеження їхнього статусу в режимі реального часу, а також юридичну рівність з паперовими документами електронних рішень, автоматизованих процедур і повідомлень, отриманих через електронні кабінети. Важливою складовою удосконалення правового регулювання є також посилення відповідальності адміністративних органів і посадових осіб за порушення процедурних вимог, зокрема за систематичне недотримання строків або ухвалення формально мотивованих, але фактично необґрунтованих рішень. Доцільним є запровадження презумпції завдання

шкоди підприємцю у разі істотного порушення адміністративної процедури та можливості відшкодування витрат, спричинених такими порушеннями.

Нарешті, удосконалення Закону України «Про адміністративну процедуру» має передбачати його чіткіший зв'язок із спеціальним законодавством, що регулює надання адміністративних послуг та інші форми публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Зокрема, доцільно закріпити пріоритет цього Закону у частині процесуальних гарантій і обмежити можливість відступу від його положень спеціальними актами лише за умови забезпечення еквівалентного або вищого рівня захисту прав суб'єктів господарювання. У підсумку, вдосконалення адміністративно-процедурного законодавства має сприяти трансформації публічної адміністрації з інструменту контролю та примусу у сервісно орієнтованого партнера бізнесу, відповідального за якість, своєчасність і результативність надання публічних сервісів.

3.2 Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності

Необхідність визначення актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності зумовлена глибинними трансформаціями сучасної моделі публічного управління, у межах якої відбувається поступовий перехід від домінування контрольної-розпорядчої парадигми до сервісно-орієнтованої діяльності публічної адміністрації. У цих умовах публічні сервіси для суб'єктів підприємництва набувають системоутворюючого значення, оскільки саме через них реалізується більшість адміністративно-правових взаємодій між державою та бізнесом, що безпосередньо впливає на рівень економічної свободи, інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність національної економіки та ступінь правової визначеності у сфері господарювання. Недосконалість

адміністративно-правового регулювання таких сервісів, фрагментарність нормативної бази, неоднорідність адміністративних процедур і значний обсяг дискреційних повноважень органів публічної влади обумовлюють виникнення надмірних адміністративних бар'єрів, правових ризиків для бізнесу та корупційних загроз, що актуалізує потребу в їх науковому переосмисленні та системному вдосконаленні.

Особливої ваги зазначена проблематика набуває в контексті євроінтеграційних процесів, оскільки наближення України до правового простору Європейського Союзу передбачає не лише формальну гармонізацію законодавства, а й глибоку адаптацію адміністративно-правових механізмів надання публічних сервісів до європейських стандартів належного врядування, ефективної адміністрації та захисту прав суб'єктів господарювання. Євроінтеграційний вектор розвитку зумовлює необхідність імплементації принципів законності, пропорційності, правової визначеності, недискримінації, прозорості та обґрунтованості адміністративних рішень у практику надання сервісів для бізнесу, а також забезпечення реальних процесуальних гарантій у відносинах із публічною адміністрацією. Водночас інтеграція до внутрішнього ринку ЄС висуває підвищені вимоги до якості адміністративних процедур у сфері реєстрації, ліцензування, дозвільної діяльності, державного нагляду і контролю, що потребує уніфікації підходів, зменшення регуляторного навантаження та забезпечення сумісності національного адміністративного середовища з європейськими моделями регулювання підприємницької діяльності.

Потреба визначення актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності посилюється також активними процесами цифровізації публічного управління та впровадження електронних публічних сервісів, які істотно змінюють зміст адміністративно-правових відносин у сфері підприємництва і потребують належного нормативного забезпечення. Використання електронних реєстрів, автоматизованих процедур ухвалення

адміністративних рішень, міжвідомчого обміну даними та сервісів «єдиного вікна» зумовлює необхідність чіткого визначення правових засад електронної взаємодії, меж адміністративної дискреції, відповідальності публічної адміністрації за якість і своєчасність надання сервісів, а також ефективних механізмів адміністративного й судового оскарження. У цьому аспекті євроінтеграційні процеси додатково актуалізують питання забезпечення інтероперабельності публічних сервісів, дотримання стандартів захисту персональних даних і кібербезпеки, а також переходу до ризик-орієнтованих і превентивних моделей державного нагляду за підприємницькою діяльністю.

Таким чином, необхідність визначення актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності обумовлена сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, що зумовлюють потребу в комплексному оновленні адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, спрямованому на зниження адміністративних бар'єрів, підвищення якості та доступності публічних сервісів, посилення гарантій захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та приведення національної системи публічного адміністрування у відповідність до європейських стандартів належного врядування в умовах євроінтеграції.

Подальше вдосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є одним із ключових завдань сучасного етапу розвитку публічного управління та адміністративного права України. Актуальність цього напрямку зумовлена трансформацією ролі держави у відносинах із суб'єктами господарювання, поступовим переходом від домінування владно-розпорядчої моделі до сервісно-орієнтованої парадигми, а також необхідністю гармонізації національного законодавства зі стандартами та практиками Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних процесів.

Публічні сервіси у сфері підприємницької діяльності охоплюють широкий спектр адміністративних дій держави та органів місцевого самоврядування, спрямованих на створення, зміну або припинення прав та обов'язків суб'єктів господарювання, а також на забезпечення умов для здійснення ними підприємницької діяльності. До таких сервісів належать державна реєстрація юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, ліцензування окремих видів господарської діяльності, надання дозволів і погоджень, внесення відомостей до публічних реєстрів, видача витягів та довідок, а також інші адміністративні послуги. Водночас чинна система їх адміністративно-правового регулювання залишається фрагментарною, характеризується наявністю численних спеціальних процедур, різним рівнем процесуальної визначеності та неоднаковими стандартами якості надання послуг.

Однією з базових проблем у цій сфері є відсутність повної уніфікації адміністративних процедур, що застосовуються під час надання публічних сервісів для бізнесу. Попри запровадження загального закону, який встановлює засади адміністративної процедури, значна кількість спеціальних законів і підзаконних нормативно-правових актів продовжує регулювати окремі види адміністративних дій за власними правилами. Це призводить до нерівномірності процесуальних гарантій для суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема щодо строків розгляду справ, обов'язку мотивування рішень, права бути вислуханим, порядку збирання та оцінки доказів, а також механізмів адміністративного оскарження. Удосконалення адміністративно-правових засад у цій частині має полягати в приведенні спеціального законодавства у відповідність до єдиних процесуальних стандартів, що забезпечували б передбачуваність, прозорість і справедливість адміністративних процедур незалежно від виду публічного сервісу.

Важливим напрямом реформування є також посилення цифрової складової у сфері публічних сервісів для бізнесу. Хоча в Україні досягнуто значного прогресу в розвитку електронного урядування, на практиці

зберігається проблема неповної інтегрованості інформаційних систем і державних реєстрів. Суб'єкти підприємницької діяльності часто змушені повторно подавати одні й ті самі відомості до різних органів влади, навіть якщо ці дані вже наявні у розпорядженні держави. У цьому контексті перспективним є впровадження на законодавчому рівні принципу одноразового подання інформації, відповідно до якого органи публічної влади повинні самостійно обмінюватися необхідними даними між собою, не перекладаючи цей обов'язок на заявника. Реалізація такого підходу потребує не лише технічних рішень, а й чіткого нормативного закріплення обов'язків органів влади щодо інтероперабельності реєстрів, порядку обміну даними та захисту персональної і комерційної інформації.

Окремої уваги потребує удосконалення адміністративно-правового регулювання дозвільних і ліцензійних процедур у сфері господарської діяльності. Наявність значної кількості дозволів і ліцензій, особливо у сферах із низьким рівнем суспільного ризику, створює надмірні адміністративні бар'єри для підприємництва та негативно впливає на діловий клімат. У цьому зв'язку доцільним є подальше розширення застосування декларативного або повідомного принципу здійснення господарської діяльності, за якого суб'єкт господарювання набуває право на провадження діяльності шляхом подання повідомлення, без необхідності отримання індивідуального адміністративного акта. Водночас у сферах із підвищеним рівнем ризику для життя, здоров'я людей, довкілля чи національної безпеки дозвільні та ліцензійні режими мають зберігатися, але з урахуванням принципів пропорційності, ризик-орієнтованості та мінімального втручання держави.

У контексті підвищення якості публічних сервісів для бізнесу важливим напрямом є встановлення чітких та вимірюваних стандартів їх надання. Йдеться про законодавче закріплення базових вимог до строків надання адміністративних послуг, доступності електронних каналів взаємодії, прозорості інформації про процедуру, вартість та результати послуги, а також про обов'язок органів влади мотивувати свої рішення.

Доцільним є також упровадження єдиного підходу до справляння адміністративного збору за надання публічних сервісів, що передбачав би прозорі принципи його розрахунку, можливість електронної оплати та чіткі підстави для повернення коштів у разі ненадання або неналежного надання послуги.

Особливу роль у сучасних умовах відіграє правове регулювання електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг, які є необхідною передумовою повноцінного функціонування цифрових публічних сервісів. Удосконалення адміністративно-правових засад у цій сфері має полягати у забезпеченні обов'язкового прийняття електронних документів, підписаних кваліфікованими електронними підписами, всіма органами, що надають публічні сервіси суб'єктам підприємницької діяльності, а також у гармонізації спеціального законодавства з єдиними стандартами електронної ідентифікації.

Значний потенціал для вдосконалення національного законодавства має запозичення позитивного зарубіжного досвіду, передусім держав – членів Європейського Союзу. Європейські підходи до регулювання публічних сервісів для бізнесу ґрунтуються на принципах сервісної держави, цифровізації «за замовчуванням», пропорційності адміністративного втручання та високого рівня процесуальних гарантій для заявників. Зокрема, у праві ЄС сформовано вимоги щодо спрощення процедур доступу до ринку послуг, створення єдиних контактних пунктів для підприємців, забезпечення можливості проходження всіх ключових адміністративних процедур в електронній формі, а також реалізації принципу одноразового подання інформації. Адаптація цих підходів до національних умов може бути здійснена як шляхом внесення змін до чинних законів, так і через розробку нових рамкових нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання цифрових публічних сервісів та інтеперабельності державних інформаційних систем.

Узагальнюючи викладене, слід зазначити, що актуальні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності мають комплексний характер і охоплюють процесуальну уніфікацію адміністративних процедур, дерегуляцію та ризик-орієнтований підхід у дозвільно-ліцензійній сфері, розвиток цифрових сервісів і реєстрової взаємодії, запровадження стандартів якості та прозорості, а також гармонізацію законодавства з європейськими стандартами. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню ефективної, передбачуваної та клієнтоорієнтованої системи публічних сервісів, здатної забезпечити належні умови для розвитку підприємницької діяльності та зміцнення довіри між бізнесом і державою.

З метою практичної реалізації визначених напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності доцільним є формулювання конкретних пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства України, а також розробки і прийняття нових перспективних нормативно-правових актів системного характеру.

Насамперед обґрунтованою видається необхідність подальшого розвитку та уточнення положень Закону України «Про адміністративні послуги» [79]. Зокрема, доцільно на законодавчому рівні закріпити імперативний характер застосування норм Закону України «Про адміністративну процедуру» до всіх правовідносин, що виникають у процесі надання публічних сервісів суб'єктам підприємницької діяльності, незалежно від їх галузевої специфіки [80]. Такий підхід унеможливив би існування ізольованих «спеціальних процедур», які не відповідають загальним процесуальним стандартам, та забезпечив би єдність адміністративно-процедурного регулювання. Крім того, доцільно доповнити Закон «Про адміністративні послуги» нормами, що встановлюють обов'язкові мінімальні стандарти якості надання публічних сервісів, зокрема щодо граничних строків розгляду заяв, обов'язку мотивування рішень, доступності

електронних каналів взаємодії та обов'язкового інформування заявників про порядок адміністративного оскарження.

З урахуванням цифрової трансформації публічного управління доцільним є доповнення Закону України «Про адміністративну процедуру» положеннями, які б прямо передбачали можливість здійснення адміністративної процедури повністю в електронній формі, включно з електронним поданням доказів, електронним повідомленням учасників процедури та прийняттям адміністративних актів у формі електронних документів. Особливої уваги заслуговує нормативне врегулювання використання автоматизованих інформаційних систем і алгоритмічних рішень у процесі надання публічних сервісів для бізнесу з одночасним забезпеченням права особи на людський перегляд автоматизованого рішення та його ефективне оскарження.

У сфері дозвільних процедур у господарській діяльності доцільним є внесення змін до Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [83], спрямованих на подальше скорочення переліку дозвільних документів і розширення застосування повідомного (декларативного) принципу. Законодавець має закріпити чіткі критерії, відповідно до яких дозвільна процедура може застосовуватися виключно у випадках наявності підвищеного ризику для публічних інтересів. Крім того, доцільно законодавчо заборонити вимагати від суб'єктів підприємницької діяльності документи або відомості, які вже містяться в державних реєстрах, поклавши обов'язок їх отримання на відповідні органи публічної влади шляхом міжвідомчого електронного обміну.

Аналогічного оновлення потребує Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [103]. Доцільно передбачити на рівні закону концепцію «життєвого циклу ліцензії», яка охоплювала б не лише видачу ліцензії, а й електронне внесення змін до відомостей про ліцензіата, продовження строку дії ліцензії, її призупинення або анулювання за чітко визначеною та процесуально гарантованою процедурою. Особливу увагу слід

приділити нормативному закріпленню принципу пропорційності під час здійснення ліцензійного контролю, що передбачає відповідність заходів державного втручання рівню ризику, пов'язаного з конкретним видом господарської діяльності.

У контексті вдосконалення реєстраційних сервісів для бізнесу доцільним є внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [82], спрямованих на забезпечення повного переходу до безпаперових реєстраційних процедур та уніфікацію механізмів адміністративного оскарження реєстраційних дій у відповідності до загальних стандартів адміністративної процедури. Це дозволило б підвищити рівень правової визначеності та захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері державної реєстрації.

Удосконалення потребує і Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [107].

У контексті виявлених концептуальних і процедурних обмежень чинного регулювання подальше удосконалення Закон України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» має здійснюватися не фрагментарно, а як елемент комплексної трансформації адміністративного законодавства з орієнтацією на сервісну модель публічної адміністрації та забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Перспективні напрями розвитку повинні охоплювати як нормативне закріплення єдиних стандартів якості публічних сервісів, так і формування ефективних механізмів цифрового моніторингу, інституційної відповідальності та процесуальних гарантій при застосуванні автоматизованих технологій прийняття адміністративних рішень.

Насамперед доцільним є запровадження на законодавчому рівні єдиних стандартів якості публічних сервісів, які мають бути імперативними для всіх суб'єктів публічної адміністрації незалежно від їх організаційно-правового статусу. Йдеться про нормативне визначення граничних строків надання

послуг, вимог до повноти та зрозумілості інформації, доступності електронних інтерфейсів, обов'язковості міжреєстрової взаємодії та недопущення дублювання процедур. Такі стандарти мають бути інтегровані до Закону України «Про адміністративні послуги» шляхом доповнення його окремим розділом, присвяченим якості та оцінюванню ефективності публічних сервісів, а також механізмам їх цифрового моніторингу. Закон повинен передбачати обов'язкову публічну звітність щодо дотримання строків, частки автоматизованих рішень, кількості відмов, технічних збоїв та звернень щодо порушення стандартів. Така статистична прозорість створить умови для формування цифрової підзвітності та мінімізації регуляторних ризиків для бізнесу.

Одночасно необхідним є встановлення спеціальної юридичної відповідальності за порушення стандартів якості та строків надання публічних сервісів суб'єктам підприємницької діяльності. З цією метою доцільно внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, передбачивши окремі склади адміністративних правопорушень за безпідставне затягування розгляду заяв, необґрунтовану відмову, порушення принципу електронної взаємодії або вимагання інформації, що вже міститься в державних реєстрах. Відповідні зміни повинні бути системно узгоджені з положеннями Закон України «Про центральні органи виконавчої влади», доповненого нормами про персоніфіковану відповідальність керівників органів за організацію цифрових сервісів та забезпечення їх належного функціонування. У свою чергу, зміни до Закон України «Про електронні довірчі послуги» мають сприяти розширенню можливостей дистанційної ідентифікації, впровадженню надійних механізмів електронної автентифікації та створенню правових передумов для автоматизованого прийняття адміністративних рішень із використанням сучасних цифрових технологій, включно з елементами штучного інтелекту.

Особливого значення набуває нормативне закріплення сервісної моделі публічної адміністрації. Це передбачає доповнення Закону України «Про адміністративні послуги» положеннями про пріоритет електронної форми взаємодії як базового способу реалізації адміністративних процедур, тобто імперативне закріплення принципу «цифровий за замовчуванням». Такий підхід має супроводжуватися законодавчою заборонаю вимагати паперові документи або інформацію, що вже перебуває у розпорядженні органів влади, а також обов'язком забезпечити інтегровану інформаційну взаємодію між державними реєстрами. Розширення можливостей дистанційної ідентифікації та автоматизованої підготовки адміністративних рішень потребує уточнення норм Закону «Про електронні довірчі послуги» щодо допустимості алгоритмічної обробки даних, розмежування відповідальності між розробниками програмних рішень та органами, що приймають рішення, а також забезпечують гарантування кібербезпеки та захисту персональних даних.

Важливим напрямом удосконалення є внесення змін до Закон України «Про адміністративну процедуру» з метою нормативного закріплення сервісної спрямованості адміністративної процедури. Закон має чітко визначити пріоритет електронної форми взаємодії суб'єктів публічної адміністрації із суб'єктами підприємницької діяльності, встановити процесуальні гарантії у випадках застосування автоматизованих або цифрових інструментів прийняття рішень, передбачити право особи на отримання мотивованого пояснення алгоритмічного рішення та можливість його перегляду уповноваженою посадовою особою. Одночасно необхідно закріпити принцип процесуальної економії, який би унеможлилював дублювання інформації, що вже перебуває у державних реєстрах, та сприяв оптимізації строків розгляду заяв.

З огляду на фрагментарність чинного регулювання та необхідність комплексної інтеграції цифрових механізмів до системи адміністративного права, доцільним видається розгляд питання про прийняття спеціального

рамкового закону з перспективною назвою «Про цифрові публічні сервіси та інтероперабельність». Такий закон міг би визначити базові принципи цифрової трансформації публічної адміністрації, встановити обов'язковість інтероперабельності державних інформаційних систем, закріпити стандарти алгоритмічної прозорості, регламентувати правовий статус автоматизованих адміністративних актів та передбачити комплексну систему цифрового моніторингу й відповідальності. Його прийняття сприяло б систематизації нормативного матеріалу, усуненню колізій та формуванню цілісної моделі цифрового адміністративного права, орієнтованої на забезпечення ефективного, передбачуваного й підзвітного сервісного обслуговування суб'єктів підприємницької діяльності.

Таким чином, перспективні напрями удосконалення законодавства мають бути спрямовані не лише на розширення технічних можливостей електронних сервісів, а й на глибинну інституційну та процесуальну трансформацію публічної адміністрації, у центрі якої перебуватиме принцип сервісності, цифрової пріоритетності та юридичної відповідальності держави перед бізнесом за якість і своєчасність надання публічних послуг.

Тому окремим перспективним напрямом є розробка та прийняття спеціального рамкового закону з перспективною назвою «Про цифрові публічні сервіси та інтероперабельність». В перспективному Законі доцільно закріпити принципи цифрової взаємодії держави з бізнесом, зокрема принцип «digital by default», принцип одноразового подання інформації, обов'язковість міжреєстрової взаємодії органів публічної влади, а також гарантії захисту даних суб'єктів підприємницької діяльності. Прийняття цього закону сприятиме подоланню фрагментарності правового регулювання у сфері цифрових сервісів та створенню цілісної нормативної основи для їх подальшого розвитку.

Крім того, обґрунтованою є пропозиція щодо розробки та прийняття окремого Закону України «Про адміністративний збір», який спрямований на уніфікацію підходів до визначення платності публічних сервісів у сфері

підприємницької діяльності. В цьому перспективному Законі доцільно встановити принципи розрахунку адміністративного збору, перелік випадків безоплатного надання послуг, порядок електронної оплати та механізми повернення коштів у разі порушення строків або відмови у наданні послуги без належних підстав.

З урахуванням європейського досвіду доцільним є також нормативне закріплення стандартів якості публічних сервісів для бізнесу шляхом прийняття спеціального закону або внесення комплексних змін до законодавства про адміністративні послуги. Такі стандарти мають охоплювати не лише процесуальні аспекти, а й показники результативності та ефективності, зокрема доступність електронних сервісів, середню тривалість процедур, рівень задоволеності користувачів та механізми відповідальності органів влади за систематичне порушення встановлених вимог.

Таким чином, удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності потребує не точкових змін, а комплексної модернізації законодавства, спрямованої на формування єдиної, прозорої та орієнтованої на цифровізацію системи взаємодії бізнесу з публічною адміністрацією. Реалізація запропонованих законодавчих змін і прийняття нових рамкових актів дозволить забезпечити баланс між публічними та приватними інтересами, знизити адміністративне навантаження на підприємців і наблизити національну модель публічних сервісів до найкращих європейських стандартів.

Удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні доцільно також розглядати крізь призму імплементації та нормативного наближення до ключових актів права Європейського Союзу, які формують сучасну модель публічної адміністрації, орієнтованої на потреби бізнесу, цифровізацію та принципи належного врядування. Насамперед фундаментальне значення має Директива 2006/123/ЄС про послуги на

внутрішньому ринку, яка встановлює вимоги щодо адміністративного спрощення, усунення надмірних регуляторних бар'єрів, прозорості дозвільних і реєстраційних процедур, а також запровадження єдиних пунктів контакту для суб'єктів господарювання, через які мають надаватися публічні сервіси, зокрема в електронній формі [141]. Її імплементація в українське законодавство сприяла б формуванню цілісної системи адміністративних процедур у сфері підприємництва, побудованої на принципах доступності, пропорційності та правової визначеності.

Важливим логічним продовженням зазначеного підходу є орієнтація на стандарти Регламенту (ЄС) 2018/1724 про Єдиний цифровий шлюз, який закріплює концепцію єдиної цифрової точки доступу до інформації, процедур і допоміжних сервісів для бізнесу та громадян [141]. Хоча регламенти ЄС не підлягають прямій імплементації в правопорядок України, їх положення можуть бути використані як модель для нормативного закріплення вимог до якості публічних сервісів, зокрема щодо повноти інформації, орієнтації на користувача, можливості дистанційного завершення адміністративних процедур та стандартизації строків їх надання.

Окремий блок європейського регулювання, що має ключове значення для адміністративно-правового забезпечення публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, становлять акти у сфері електронної ідентифікації та довірчих послуг. Регламент (ЄС) № 910/2014 (eIDAS), а також оновлений Регламент (ЄС) 2024/1183 (так званий eIDAS 2.0), формують правову основу для юридично значимої електронної взаємодії між бізнесом і публічною адміністрацією, включаючи використання електронного підпису, електронних печаток, засобів електронної доставки та цифрової ідентифікації [141]. Наближення національного законодавства України до цих стандартів є необхідною умовою повноцінної цифровізації адміністративних процедур, у межах яких суб'єкти підприємницької діяльності реалізують свої права та виконують обов'язки у взаємодії з органами публічної влади.

Суттєве значення для ефективного функціонування публічних сервісів має також правове забезпечення інтероперабельності інформаційних систем органів державної влади. У цьому контексті показовим є Регламент (ЄС) 2024/903 (Interoperable Europe Act), який закладає єдині підходи до організації міжвідомчого обміну даними, використання спільних цифрових рішень та управління інтероперабельністю в публічному секторі [141]. Для України імплементація відповідних принципів означала б перехід від фрагментарної цифровізації до системного підходу, за якого бізнес не зобов'язаний багаторазово подавати однакову інформацію до різних органів влади.

Не менш важливим є блок актів ЄС у сфері даних, зокрема Директива (ЄС) 2019/1024 про відкриті дані та повторне використання інформації публічного сектору [141], Регламент (ЄС) 2022/868 (Data Governance Act) та Регламент (ЄС) 2023/2854 (Data Act) [141]. Вони формують правові засади для прозорого, безпечного та справедливого доступу до даних, що перебувають у розпорядженні публічної адміністрації, і створюють передумови для розвитку інноваційних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Для українського адміністративного права це означає необхідність нормативного закріплення чітких правил використання публічних даних як ресурсу для бізнесу, а також процедур доступу до таких даних у межах надання публічних сервісів.

Окрему групу складають акти, спрямовані на забезпечення захисту персональних даних і кіберстійкості цифрових публічних сервісів. Регламент (ЄС) 2016/679 (GDPR) встановлює загальноєвропейські стандарти обробки персональних даних [141], які безпосередньо впливають на адміністративні процедури у сфері підприємництва, тоді як Директива (ЄС) 2022/2555 (NIS2) визначає вимоги до управління кіберризиками та реагування на інциденти в критично важливих цифрових системах [141]. Їх нормативне наближення є необхідним для забезпечення довіри бізнесу до електронних публічних сервісів і стабільності адміністративних процесів.

У контексті забезпечення недискримінаційного доступу до публічних сервісів важливе значення має також Директива (ЄС) 2016/2102 про доступність вебсайтів і мобільних застосунків органів публічного сектору, яка закріплює вимоги до універсального дизайну та доступності цифрових сервісів [141], що має враховуватися під час розроблення і надання адміністративних послуг для суб'єктів підприємницької діяльності.

Крім того, для цифровізації життєвого циклу бізнесу істотне значення має Директива (ЄС) 2019/1151 щодо використання цифрових інструментів і процесів у корпоративному праві [141], яка передбачає можливість онлайн-реєстрації компаній і подання корпоративних документів, а також акти у сфері публічних закупівель, зокрема Директива 2014/24/ЄС та Директива 2014/55/ЄС про електронний інвойсинг [141], що регламентують взаємодію бізнесу з державою в межах процедур закупівель як специфічної форми публічних сервісів.

Таким чином, імплементація та нормативне наближення до зазначених директив і регламентів Європейського Союзу дозволять сформувати в Україні сучасну адміністративно-правову модель регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, засновану на принципах сервісної держави, цифровізації, інтеперабельності, захисту прав суб'єктів господарювання та відповідності європейським стандартам належного врядування.

Перспективним напрямом удосконалення національного законодавства в частині правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є прийняття спеціального Закону України «Про штучний інтелект» у взаємозв'язку з розробленням системи підзаконних нормативно-правових актів, що деталізують вимоги до проєктування, впровадження, використання та контролю систем ШІ в публічній адміністрації. Така законодавча ініціатива є логічним продовженням державної політики у сфері розвитку ШІ, відображеної у Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, схваленій Кабінетом Міністрів України (розпорядження № 1556-р від 2

грудня 2020 року), де серед пріоритетів прямо окреслено застосування ШІ в державному управлінні та публічних послугах як інструмент підвищення ефективності та якості сервісів [112]. Одночасно перспективна модель правового регулювання має бути узгоджена з європейськими підходами ризик-орієнтованого регулювання, закріпленими в ЄС (AI Act), на який Україна вже орієнтується у власних стратегічних документах і візійних матеріалах, включно з баченням Мінцифри щодо регулювання та руху до законопроєкту-аналогу AI Act [141].

У сфері підприємницької діяльності технології штучного інтелекту можуть бути використані насамперед як засіб переходу від формальної «цифровізації каналів подання» до змістовної трансформації самої адміністративної діяльності: від ручної обробки заяв і документів до проактивних, автоматизованих і дано-центричних сервісів, що мінімізують транзакційні витрати бізнесу та скорочують регуляторні ризики. Практично це може реалізовуватися через кілька взаємопов'язаних функціональних напрямів. По-перше, ШІ здатний забезпечити інтелектуальне передзаповнення заяв і формування «єдиного пакета даних» для отримання послуги на основі вже наявних у державних реєстрах відомостей, що безпосередньо підтримує принципи «one-time only» і процесуальної економії та зменшує потребу у дублюванні інформації. По-друге, системи ШІ можуть виконувати автоматизовану перевірку повноти, логічної узгодженості та юридичної валідності поданих даних, а також виявляти типові помилки і пропонувати заявнику коригування до початку формальної процедури, що скорочує кількість відмов і «повернень на доопрацювання». По-третє, ШІ може застосовуватися для маршрутизації звернень, визначення оптимальної послідовності міжвідомчої взаємодії та управління чергами, тобто для організації сервісного процесу на основі прогнозування навантаження, строків та вузьких місць. По-четверте, у межах дозвільних і реєстраційних процедур ШІ може підтримувати прийняття адміністративних рішень шляхом автоматизованого аналізу встановлених законом критеріїв (правил),

порівняння фактичних даних з нормативними вимогами та формування проєкту рішення, який набуває юридичної сили лише за умови дотримання передбачених законом гарантій людського контролю та можливості перегляду. По-п'яте, технології машинного навчання можуть бути корисними для ризик-орієнтованого підходу в контролі й нагляді, зокрема для пріоритизації перевірок або фокусування на найбільш ризикових операціях, однак такий напрям потребує особливої правової обережності, оскільки прямо впливає на права суб'єктів господарювання та може створювати ризики дискримінації або непропорційного втручання, якщо не забезпечені прозорі правила, контроль і можливість оскарження. По-шосте, у сервісній комунікації з бізнесом ШІ може використовуватися як інтелектуальний консультант (чат-асистент) для навігації по вимогах, строках і статусах, але лише за умови чітких правил інформування, маркування взаємодії з ШІ та недопущення підміни офіційної правової позиції органу автоматизованими відповідями без належної верифікації.

Разом із тим, що ширше ШІ інтегрується в ланцюжок надання публічної послуги, то більшою стає потреба в чіткій юридичній рамці, яка одночасно стимулює інновації та встановлює гарантії правомірності, недискримінаційності, підзвітності та контролю. Саме тому перспективний Закон України «Про штучний інтелект» доцільно будувати за ризик-орієнтованою моделлю, сумісною з європейською, де ключовим є не «загальна заборона» чи декларативна дозволеність, а розподіл систем ШІ за рівнем ризику і встановлення пропорційних обов'язків для суб'єктів, які їх створюють і застосовують. У європейській парадигмі окремий фокус зроблено на високоризикових системах і на обов'язках тих, хто їх використовує (deployers), зокрема щодо людського нагляду, якості вхідних даних, моніторингу функціонування, повідомлення про ризики та зберігання журналів (логів). Для публічних сервісів у сфері підприємництва це означає, що будь-які ШІ-системи, які впливають на доступ до дозволів, ліцензій, реєстрацій або на інтенсивність адміністративного контролю, доцільно прямо

віднести до категорії «високого ризику» на рівні закону, оскільки вони можуть істотно впливати на реалізацію прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

У змістовному плані перспективний Закон України «Про штучний інтелект» має закріпити принаймні такі блоки положень, необхідні саме для правомірного використання ШІ в публічних сервісах. Насамперед потрібні уніфіковані дефініції: «система штучного інтелекту», «постачальник (розробник)», «впроваджувач, користувач у публічній адміністрації», «автоматизоване прийняття рішення», «підтримка прийняття рішення», «людський нагляд», «пояснюваність», «інцидент», «журналювання» тощо, аби уникнути довільного тлумачення та підміни понять «електронної автоматизації» «інтелектуальними» системами. Далі закон має встановити принципи «людиноцентричності», «правової визначеності», «пропорційності», «недискримінації», «прозорості», «підзвітності» та «безпеки», причому не декларативно, а як підставу для конкретних юридичних обов'язків органів влади.

Другий ключовий блок – правовий режим застосування ШІ в публічній адміністрації. Доцільно нормативно розмежувати щонайменше три моделі: ШІ як інструмент довідкової підтримки (наприклад, консультаційні чат-боти); ШІ як інструмент підготовки проєктів рішень (recommendation, support), коли остаточне рішення приймає посадова особа; ШІ як інструмент автоматизованого прийняття рішення, коли система без участі людини формує результат, який має юридичні наслідки. Для третьої моделі необхідно встановити найбільш жорсткі вимоги: чіткий перелік сфер, де вона допустима; заборона автоматизованих рішень у разі істотної дискреції або необхідності індивідуальної оцінки; обов'язок забезпечити негайний канал людського втручання та перегляду; а також обов'язок надання особі зрозумілого пояснення підстав рішення у формі, придатній для оскарження. У цьому ж контексті доцільно законодавчо закріпити вимогу «пояснюваності, достатньої для правового захисту», тобто не технічне

розкриття алгоритмів як таких, а забезпечення змістовного пояснення того, які дані та які правила/критерії стали визначальними для результату, з урахуванням охорони державної таємниці, кібербезпеки та прав інтелектуальної власності.

Третій блок – вимоги до управління ризиками та якості для високоризикових систем ШІ в публічних сервісах. Перспективний Закон України «Про штучний інтелект» має запровадити обов’язкову попередню оцінку впливу (*impact assessment*) перед впровадженням ШІ-системи, яка застосовується для рішень щодо бізнесу, з аналізом ризиків для прав і свобод, ризиків дискримінації, кіберризиків, якості даних та можливих помилок. Має бути визначено мінімальні вимоги до даних: їх актуальність, репрезентативність, точність, простежуваність походження, правові підстави доступу та використання. Окремо необхідно закріпити обов’язок журналювання (логування) ключових подій функціонування системи та зберігання логів у строк, достатній для контролю та розгляду скарг, що узгоджується з європейською логікою обов’язків для користувачів високоризикових систем. У законі також доцільно передбачити процедуру повідомлення про серйозні інциденти (наприклад, масові помилкові відмови, витоки даних, системні збої) та порядок їх розслідування з обов’язковим інформуванням наглядового органу.

Четвертий блок – інституційна архітектура нагляду і підзвітності. Ефективне регулювання ШІ у публічних сервісах неможливе без визначення компетентного органу (або мережі органів) нагляду, їх повноважень щодо аудиту, видачі приписів, зупинення експлуатації небезпечних систем, застосування санкцій та координації міжвідомчої політики. В українському контексті це має бути узгоджено з курсом на імплементацію європейських підходів і з уже оприлюдненим баченням регулювання, яке передбачає рух до законопроект-аналогу AI Act та супровідні інструменти на кшталт маркування («лейблуння»). Поряд із наглядом закон має встановити розподіл відповідальності між розробником, постачальником, інтегратором,

адміністратором державної інформаційної системи та органом, який юридично «видає» адміністративний акт. Для бізнес-сфери принципово важливо, щоб відповідальність не «розчинялася» між технічними виконавцями: суб'єкт публічної адміністрації, який надає послугу, має залишатися відповідальним перед заявником за результат, строки та правомірність, а вже далі – реалізовувати регресні механізми до постачальників технології за умовами договору та законом.

П'ятий блок – спеціальні гарантії прав суб'єктів підприємницької діяльності при використанні ШІ в адміністративних процедурах. Доцільно прямо закріпити право заявника бути поінформованим про використання ШІ у процедурі, право отримати зрозуміле пояснення рішення, право вимагати людського перегляду (human review) у визначених законом випадках, право оскаржити рішення з доступом до релевантних матеріалів (у т.ч. витягів із логів у частині, що не загрожує безпеці системи), а також право на відшкодування шкоди, завданої внаслідок неправомірного або помилкового функціонування ШІ-системи. Важливо також визначити стандарти недопущення дублювання даних і вимогу використовувати вже наявні у держави відомості без перекладання на бізнес обов'язку повторно підтверджувати те, що держава може перевірити сама.

Що стосується підзаконних нормативно-правових актів, то їх роль полягає в «операціоналізації» закону, тобто перетворенні загальних вимог на конкретні процедури, метрики й технічні регламенти, придатні для практичного застосування. По-перше, необхідні підзаконні акти щодо державного реєстру (або каталогу) ШІ-систем, які використовуються у публічній адміністрації, із визначенням мінімального набору відомостей: призначення, категорія ризику, відповідальний орган, постачальник, дані, що використовуються, наявність оцінки впливу, механізми людського нагляду, контакт для звернень і скарг. По-друге, потрібен порядок проведення оцінки впливу (AI impact assessment) для високоризикових систем, включно з методикою тестування на упередженість, точність, стійкість до маніпуляцій,

а також із вимогою пілотування та поетапного введення в експлуатацію. По-третє, доцільно затвердити стандарти аудитів: внутрішнього (органом-експлуатантом) і зовнішнього (незалежними аудиторами/уповноваженим органом), із визначенням періодичності, критеріїв і форм звітності. По-четверте, потрібні правила «людського нагляду» як реальної організаційної функції: хто саме має право зупинити або скасувати рішення системи, як фіксуються випадки втручання, як аналізуються помилки, як оновлюються моделі та запобіжники. По-п'яте, мають бути встановлені стандарти журналювання та зберігання логів, порядок доступу до них у межах розгляду скарг і судових спорів, а також правила класифікації інцидентів і повідомлення про них. По-шосте, потрібні спеціальні вимоги до державних закупівель і контрактів на ШІ-рішення: обов'язковість технічної документації, умови кібербезпеки, вимоги до оновлень, відповідальність постачальника, вимоги до локалізації та захисту даних, а також умови передачі державі необхідних прав для експлуатації й контролю, щоб уникнути «vendor lock-in».

Окремого акценту потребує питання використання технологій «штучного інтелекту» в ширшому сенсі, включно з великими мовними моделями (LLM) та генеративними системами, які дедалі частіше використовуються для консультацій, підготовки текстів рішень і комунікації. Для таких систем у підзаконних актах доцільно встановити режими, що мінімізують ризики галюцинацій, помилкових правових порад та витоку чутливих даних: заборона генерувати «остаточні юридичні висновки» без верифікації; обов'язок надавати посилання на офіційні джерела; правила використання лише санкціонованих корпусів документів; політики збереження й нерозголошення даних; вимоги до маркування взаємодії з ШІ. Загалом, український підхід тут доцільно гармонізувати з європейським трендом посилення прозорості та маркування ШІ-взаємодії, що вже закріплюється у практиках імплементації AI Act.

У підсумку, прийняття Закону України «Про штучний інтелект» для сфери публічних сервісів у підприємницькій діяльності має розглядатися не як «технологічний» акт, а як інструмент юридичної модернізації адміністративного права, який створює умови для легітимного використання алгоритмів у владній діяльності, забезпечує підзвітність і контроль, запроваджує стандарти управління ризиками та гарантії процесуального захисту бізнесу. Такий закон, у поєднанні з підзаконними процедурами аудиту, оцінки впливу, реєстрації систем і врегулювання інцидентів, здатний перетворити ІІ з експериментального інструменту на правово визначений механізм підвищення якості, швидкості й передбачуваності державних сервісів для суб'єктів господарювання, водночас обмеживши ризики непрозорого «алгоритмічного адміністрування» та зберігши пріоритет правової визначеності й належного врядування.

Не менш перспективним напрямом удосконалення національного механізму надання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності є подальший розвиток Порталу Дія як інтегрованої цифрової платформи взаємодії бізнесу з публічною адміністрацією. Портал Дія у сучасній моделі електронного врядування виконує не лише функцію електронного каналу подання заяв, а й поступово трансформується у єдиний сервісний інтерфейс держави, через який реалізується концепція «держави у смартфоні». У контексті підприємницької діяльності особливого значення набуває розвиток розділу «e-Підприємець» (Державні послуги онлайн), який покликаний забезпечити комплексний підхід до започаткування та ведення бізнесу шляхом об'єднання взаємопов'язаних адміністративних процедур у єдиний цифровий сценарій.

Розвиток функціоналу «e-Підприємець» має бути спрямований на подальшу інтеграцію реєстраційних, дозвільних, ліцензійних та податкових сервісів у форматі життєвих ситуацій («life events»), що відповідає сучасним стандартам сервісної організації публічної адміністрації. Йдеться не лише про технічне поєднання окремих послуг, а про створення комплексних

електронних процесів, у межах яких суб'єкт господарювання подає один консолідований пакет даних, а внутрішня міжвідомча взаємодія здійснюється без його участі. Такий підхід дозволяє мінімізувати адміністративні бар'єри, усунути дублювання інформації, скоротити строки розгляду заяв і забезпечити передбачуваність процедур. Водночас подальший розвиток цього розділу має передбачати автоматизоване передзаповнення форм на підставі даних державних реєстрів, інтеграцію електронної звітності, відстеження статусу розгляду в режимі реального часу, електронну комунікацію із суб'єктами владних повноважень та отримання результату в цифровій формі без потреби додаткових звернень.

Особливу роль у функціонуванні та масштабуванні цифрових сервісів для бізнесу відіграє система електронної взаємодії державних інформаційних ресурсів «Трембіта», яка забезпечує інтеоперабельність між реєстрами та інформаційними системами органів влади. Трембіта є ключовим елементом інфраструктури цифрового врядування, оскільки саме через неї реалізується принцип автоматизованого обміну даними без участі заявника. Для сфери підприємництва це означає можливість оперативної перевірки відомостей про державну реєстрацію, податковий статус, наявність ліцензій чи дозволів, що істотно скорочує часові витрати бізнесу та знижує ризики суб'єктивного втручання посадових осіб.

Подальше удосконалення «Трембіти» має бути спрямоване на розширення переліку підключених реєстрів, підвищення надійності та безперервності обміну даними, стандартизацію форматів інформації та забезпечення прозорості журналювання запитів. Важливим є впровадження механізмів контролю якості даних, автоматичного виявлення помилок та синхронізації інформації між різними системами. Крім того, необхідно розвивати функціонал моніторингу міжвідомчих запитів, що дозволить оцінювати ефективність взаємодії та запобігати несанкціонованому доступу до інформації.

Разом із тим, подальший розвиток Порталу Дія та системи «Трембіта» потребує належного нормативного закріплення. По-перше, на законодавчому рівні доцільно встановити обов'язковість використання інтегрованої цифрової платформи як основного каналу взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності з органами виконавчої влади, за винятком випадків, коли це об'єктивно неможливо з огляду на специфіку послуги. По-друге, необхідно нормативно закріпити принцип повної міжреєстрової взаємодії, який забороняє вимагати від заявника відомості, що вже містяться в інформаційних системах органів публічної влади, та встановлює відповідальність за порушення цього принципу.

По-третє, потребує правової регламентації статус електронного профілю суб'єкта підприємницької діяльності в межах Порталу Дія як офіційного цифрового середовища взаємодії, що має юридичну силу для отримання повідомлень, рішень і результатів адміністративних процедур. Доцільним є також визначення правового режиму цифрових журналів взаємодії, які фіксують усі дії сторін і можуть використовуватися як доказ у разі спору.

Щодо «Трембіти», нормативного закріплення потребують вимоги до інтероперабельності державних інформаційних систем, стандарти обміну даними, порядок підключення нових реєстрів, правила кібербезпеки та захисту інформації, а також механізми незалежного аудиту функціонування системи. Доцільним є встановлення обов'язку органів влади забезпечити технічну сумісність своїх інформаційних ресурсів із системою електронної взаємодії та передбачення відповідальності за безпідставне блокування або затримку міжвідомчого обміну даними.

З огляду на стратегічне значення Порталу Дія та «Трембіти» для цифрової трансформації публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, їх подальший розвиток має супроводжуватися комплексними змінами до базових законів у сфері адміністративних послуг, електронного урядування та інформаційної безпеки. Нормативне закріплення стандартів

якості, принципу «цифровий за замовчуванням», міжреєстрової взаємодії та процесуальної економії дозволить перетворити ці інструменти з технічних платформ на повноцінні елементи правового механізму сервісної держави, орієнтованої на потреби бізнесу. У результаті Портал Дія та система «Трембіта» можуть стати не лише інфраструктурною основою електронного врядування, а й центральним інструментом реалізації принципів прозорості, підзвітності та ефективності публічної адміністрації у сфері підприємницької діяльності.

Також важливо і далі розвивати розділ Порталу Дія, який безпосередньо присвячений наданням публічних послуг у сфері підприємницької діяльності, а саме розділ е-Підприємець (<https://diia.gov.ua/services/e-pidpriyemec>).

Зокрема, доцільно розширити функціонал цього розділу таким чином, щоб підприємець міг проходити повний життєвий цикл взаємодії з державою в межах одного цифрового простору — від реєстрації бізнесу до його масштабування або припинення діяльності. Йдеться не лише про збільшення кількості послуг, а й про їх глибоку інтеграцію: автоматичний обмін даними між реєстрами, мінімізацію повторного введення інформації, підказки щодо вибору оптимальної системи оподаткування, інтеграцію з податковими сервісами та банківськими інструментами. Це зменшить адміністративне навантаження та підвищить передбачуваність процедур для підприємців.

Крім того, варто передбачити розширені аналітичні та консультаційні інструменти – інтерактивні гіді, алгоритми перевірки відповідності вимогам законодавства, персоналізовані повідомлення про зміни у регулюванні. Такий підхід дозволить перетворити е-Підприємець не просто на сервіс подачі заяв, а на комплексну цифрову екосистему підтримки малого і середнього бізнесу, що сприятиме детінізації підприємницької діяльності та формуванню довіри до державних інституцій.

Висновки до розділу 3

1. Проведене дослідження дає можливість виокремити позитивний досвід країн ЄС у сфері адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, який доцільно запозичити для імплементації в національне законодавство та юридичну практику: по-перше, варто інституціоналізувати «сервісність» через удосконалення Закону України «Про адміністративну процедуру», щоб підприємницькі сервіси були не «відомчими правилами», а правовідносинами зі стандартами строків, мотивування, права бути вислуханим, доступу до матеріалів справи та ефективного адміністративного й судового оскарження (французько-німецько-нідерландська лінія); по-друге, потрібна правова модель «реєстрів як базової інфраструктури сервісів» із принципом одноразового подання даних і широким міжвідомчим використанням ідентифікаторів підприємця або підприємства (бельгійський підхід ВСЕ/КВО); по-третє, максимально результативним для бізнесу є нормативно закріплене «одне вікно» для дозвільних і погоджувальних процедур із обов'язком адміністрації самостійно координувати залучені органи, а також із процесною інтеграцією електронних каналів подання та відстеження заяв (італійська SUAP-логіка); по-четверте, варто перевести цифровізацію з рівня «проектів» на рівень юридичних обов'язків держави (портали, онлайн-процедури, кабінет, стандартизовані е-форми, сумісність реєстрів), бо саме зобов'язальне адміністративне право робить цифрові сервіси не факультативними, а гарантованими (німецька конструкція); по-п'яте, для регульованих видів діяльності доцільно будувати дозвільні режими так, щоб умови допуску були максимально прозорими й зрозумілими, а сам дозвіл – результатом чіткої адміністративної процедури із чіткими критеріями та правовими наслідками (люксембурзький приклад). У сукупності ці підходи дають підприємцю те, що в «цифрі 5» виглядає як ідеальна формула сервісної держави: зрозумілі правила, один контакт, один набір даних, онлайн-канал, гарантований захист

прав – і саме це є найбільш цінним для перенесення в національну модель регулювання публічних сервісів у підприємницькій сфері.

2. Адміністративно-правове регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності у Румунії, Республіці Польща та Республіці Болгарія сформувалося під визначальним впливом права Європейського Союзу та орієнтоване на сервісну модель публічної адміністрації. Для цих держав характерним є поступовий перехід від формально-контрольного підходу до надання адміністративних послуг до моделі партнерської взаємодії держави і бізнесу, що реалізується через кодифіковані адміністративні процедури, цифровізацію реєстраційних і дозвільних процесів, запровадження принципів прозорості, передбачуваності та юридичної визначеності дій органів публічної влади.

Позитивний досвід зазначених країн свідчить про доцільність імплементації в національне законодавство України низки ефективних рішень. Насамперед ідеться про законодавче закріплення повноцінної електронної адміністративної процедури з чітким визначенням правових наслідків електронних дій, розвиток механізмів «єдиного вікна» та єдиної точки входу для підприємців, а також про реєстрово-орієнтований підхід до надання публічних сервісів. Важливим є і досвід інституційного розмежування відповідальності між органами, що надають публічні сервіси, та суб'єктами, які забезпечують функціонування цифрової інфраструктури, що підвищує якість сервісів і спрощує контроль за їх наданням.

У підсумку можна зробити висновок, що адаптація адміністративно-правових рішень Румунії, Республіки Польща та Республіки Болгарія здатна істотно сприяти модернізації української системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Запозичення їхнього досвіду дозволить не лише гармонізувати національне законодавство з правом ЄС, а й забезпечити реальне зниження адміністративних бар'єрів для бізнесу, підвищити ефективність публічної адміністрації та сформувати стабільне, прогнозоване

і привабливе правове середовище для розвитку підприємництва в умовах європейської інтеграції України.

3. Проведене дослідження засвідчує, що подальший розвиток адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні об'єктивно зумовлений трансформацією ролі публічної адміністрації та євроінтеграційними процесами. Чинна модель правового регулювання залишається фрагментарною й недостатньо узгодженою, що негативно впливає на якість адміністративних процедур, рівень правової визначеності для бізнесу та ефективність взаємодії держави і суб'єктів господарювання.

Обґрунтовано, що удосконалення зазначеної сфери має здійснюватися на засадах комплексної модернізації законодавства з урахуванням європейських стандартів сервісної держави, цифровізації, інтероперабельності та пропорційності адміністративного втручання. Імплементация положень ключових директив і регламентів Європейського Союзу здатна забезпечити уніфікацію адміністративних процедур, розвиток електронних публічних сервісів, зниження адміністративного навантаження на підприємців і посилення процесуальних гарантій захисту їхніх прав.

У підсумку реалізація запропонованих напрямів удосконалення створить передумови для формування в Україні ефективної, прозорої та клієнтоорієнтованої системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності, що відповідатиме європейським стандартам належного врядування, сприятиме розвитку підприємництва та підвищенню довіри між бізнесом і державою.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформульовано наукові положення та отримано результати, які у сукупності розв'язують важливе наукове завдання розроблення теоретичних положень та науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. Найсуттєвішими з них є такі:

1. Встановлено, що дослідження історії становлення та розвитку адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні з метою виокремлення відповідного позитивного історичного досвіду дозволило виявити тенденцію щодо поступової трансформації ролі держави від переважно контролюючо-наглядової до сервісно-орієнтованої моделі взаємодії із суб'єктами господарювання. Зокрема, простежується послідовний перехід від складних, формалізованих і бюрократично обтяжених процедур до більш прозорих, доступних та технологічно забезпечених механізмів надання адміністративних послуг. Така еволюція супроводжувалася впровадженням принципів відкритості, правової визначеності, спрощення дозвільних процедур, а також поступовим закріпленням пріоритету прав і законних інтересів підприємців у нормативно-правових актах.

Водночас встановлено, що позитивний історичний досвід пов'язаний із інституційним зміцненням системи надання публічних сервісів, розвитком електронного урядування, дерегуляційними процесами та уніфікацією адміністративних процедур. Сформувалася тенденція до кодифікації окремих напрямів адміністративного законодавства та стандартизації якості публічних послуг, що сприяло підвищенню довіри бізнесу до органів публічної влади. У підсумку можна констатувати, що історичний розвиток адміністративно-правового регулювання у цій сфері характеризується

поступовою гуманізацією, цифровізацією та орієнтацією на партнерські відносини між державою та підприємницьким середовищем.

2. Визначено, що систематизація історіографії та методології дослідження публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання дозволила виявити тенденцію щодо поступового переосмислення сутності публічних сервісів від допоміжного елементу управлінської діяльності до самостійного інституту адміністративного права. У наукових працях простежується еволюція підходів – від формально-нормативного аналізу окремих адміністративних процедур до комплексного міждисциплінарного дослідження сервісної функції держави, що охоплює інституційні, організаційні та цифрові аспекти її реалізації. Це свідчить про формування цілісної доктринальної бази, в межах якої публічні сервіси розглядаються як ключовий інструмент забезпечення реалізації прав суб'єктів господарювання.

Крім того, узагальнення методологічних підходів дозволило встановити тенденцію до інтеграції принципів сервісної держави, належного врядування та клієнтоорієнтованості у дослідженнях адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності. Посилюється увага до порівняльно-правового аналізу, використання емпіричних методів оцінювання ефективності публічних сервісів, а також до вивчення міжнародного досвіду модернізації адміністративних процедур. Такий розвиток наукової думки створює підґрунтя для вдосконалення законодавства та формування більш системної моделі правового забезпечення публічних сервісів у сфері підприємництва.

Для формулювання конкретних пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності ключову роль відіграє метод юридичного моделювання у поєднанні з інструментальним та синергетичним науковими підходами.

3. Встановлено, що аналіз національного законодавства, судової та адміністративної практики у сфері адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у підприємницькій діяльності в Україні дозволив виявити правові прогалини та колізії у регулюванні відповідних суспільних відносин. Це стало підставою для формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства шляхом внесення змін до законів України «Про адміністративні послуги», «Про електронні довірчі послуги», «Про центральні органи виконавчої влади», а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення єдиних стандартів якості публічних сервісів, впровадження механізмів цифрового моніторингу їх надання та встановлення адміністративної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації за порушення стандартів якості і строків надання сервісів суб'єктам підприємницької діяльності. Запропоновано доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення відповідними складами правопорушень, закріпити у Законі України «Про адміністративні послуги» принцип пріоритетності електронної форми надання сервісів («цифровий за замовчуванням»), а також внести зміни до Закону України «Про електронні довірчі послуги» щодо розширення можливостей дистанційної ідентифікації та застосування автоматизованих процедур прийняття адміністративних рішень із використанням технологій штучного інтелекту.

4. До актуальних питань адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в Україні віднесено:

- удосконалення нормативного визначення поняття та системи публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності;
- забезпечення єдності та стандартизації адміністративних процедур надання публічних сервісів суб'єктам господарювання;
- скорочення строків надання сервісів та мінімізацію дискреційних повноважень посадових осіб;

- запровадження обов’язкових стандартів якості публічних сервісів і механізмів їх регулярного моніторингу та оцінювання;
- розвиток електронної форми надання публічних сервісів та забезпечення функціонування інтегрованих цифрових платформ для бізнесу;
- нормативне врегулювання автоматизованого прийняття адміністративних рішень із використанням цифрових технологій (технології штучного інтелекту);
- посилення адміністративної відповідальності суб’єктів публічної адміністрації за порушення строків і стандартів надання сервісів;
- забезпечення ефективних механізмів адміністративного та судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади;
- формування клієнтоорієнтованої моделі взаємодії держави із суб’єктами підприємницької діяльності на засадах сервісної держави;
- удосконалення адміністративно-правових механізмів запобігання та протидії корупції у сфері надання публічних сервісів для бізнесу.

5. Визначено, що дослідження досвіду зарубіжних країн щодо адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності дало підстави сформулювати висновок, що на особливу увагу заслуговує позитивний досвід держав Європейського Союзу щодо інституціоналізації сервісної моделі публічної адміністрації на основі кодифікованої адміністративної процедури. Французька та німецька моделі демонструють, що саме загальний закон про адміністративну процедуру формує універсальні стандарти строків, мотивування рішень, право бути вислуханим, пропорційність втручання та ефективне оскарження, які поширюються і на сферу підприємницьких сервісів. Для України це означає необхідність послідовного розвитку та пріоритетного застосування Закону України «Про адміністративну процедуру» як базового процесуального акта у сфері надання публічних сервісів бізнесу.

Імплементативного значення набуває також досвід організації «єдиного вікна» та процесної інтеграції адміністративних процедур. Італійська модель

SUAP закріплює обов'язок адміністрації самостійно координувати погодження між органами, тоді як підприємець взаємодіє лише з одним фронт-офісом. Бельгійська система Банку-перехрестя підприємств забезпечує функціонування реєстру як базової сервісної інфраструктури з принципом одноразового подання даних. Впровадження аналогічних механізмів в Україні потребує нормативного закріплення принципу «єдиної адміністративної процедури» та заборони вимагати від суб'єктів господарювання інформацію, що вже міститься в державних реєстрах.

Особливого значення для національної реформи набуває досвід нормативного переведення цифровізації у площину юридичних обов'язків держави. Німецький підхід до онлайн-доступу до адміністративних послуг демонструє, що цифрові сервіси мають бути не факультативними, а гарантованими законом. У країнах ЄС електронна ідентифікація, подання заяв, електронне вручення рішень та інтегровані портали функціонують як юридично значущі елементи адміністративної процедури. Для України це зумовлює необхідність чіткого закріплення у законодавстві принципу пріоритетності електронної форми надання публічних сервісів, визначення правових наслідків електронних дій та забезпечення повної процесуальної рівності електронних і паперових документів.

Узагальнюючи, можна констатувати, що імплементація позитивного досвіду держав ЄС має здійснюватися не шляхом фрагментарного запозичення окремих цифрових рішень, а через формування цілісної адміністративно-правової екосистеми, у якій кодифікована процедура, реєстрова інфраструктура, механізми «єдиного контакту», цифрові канали взаємодії та чітко визначена відповідальність органів публічної адміністрації функціонують у системній єдності. Саме такий підхід здатний забезпечити реальне зниження адміністративних бар'єрів, підвищення правової визначеності та формування сервісно-орієнтованої моделі взаємодії держави й бізнесу в умовах європейської інтеграції України.

б. До перспективних напрямів удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності віднесено:

– подальшу систематизацію та кодифікацію адміністративного законодавства у сфері надання публічних сервісів бізнесу з метою забезпечення його узгодженості з положеннями acquis Європейського Союзу та практикою держав-членів ЄС щодо кодифікованої адміністративної процедури;

– імплементацію принципів належного врядування, пропорційності, правової визначеності, недискримінації та прозорості у національне законодавство з урахуванням стандартів Європейського адміністративного простору;

– нормативне закріплення принципу «цифровий за замовчуванням» як обов'язкового стандарту взаємодії держави й бізнесу, забезпечення юридичної еквівалентності електронних і паперових документів, а також правових наслідків електронного подання, підписання та вручення адміністративних актів відповідно до європейських підходів у сфері електронної ідентифікації та довірчих послуг;

– впровадження принципу одноразового подання даних (once-only principle) як процесуальної гарантії для суб'єктів господарювання та розвиток повної міжреєстрової взаємодії з урахуванням вимог цифрової сумісності та інтеперабельності, що застосовуються у державах-членах ЄС;

– розвиток інтегрованого «єдиного цифрового шлюзу» доступу до публічних сервісів для бізнесу з орієнтацією на життєвий цикл підприємницької діяльності, що відповідає концепції Single Digital Gateway Європейського Союзу;

– нормативне врегулювання використання автоматизованих адміністративних процедур і алгоритмічних рішень із дотриманням європейських стандартів захисту персональних даних, забезпеченням права

бути вислуханим та гарантіями людського контролю за результатами автоматизованої обробки;

– запровадження єдиних стандартів якості публічних сервісів, механізмів їх незалежного оцінювання та цифрового моніторингу із встановленням ефективної юридичної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації за порушення строків і стандартів обслуговування бізнесу;

– удосконалення процедур адміністративного та досудового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади з урахуванням європейських стандартів ефективного засобу юридичного захисту;

– формування цілісної сервісно-орієнтованої адміністративно-правової екосистеми, у межах якої кодифікована процедура, реєстрова інфраструктура, цифрові платформи взаємодії та чітко визначена компетенція органів публічної влади функціонують у системній єдності та забезпечують реальне зниження адміністративних бар'єрів для підприємців.

Наведений перелік актуальних напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні не є вичерпним, адже динамічність соціально-економічних процесів, поглиблення євроінтеграційних перетворень, розвиток цифрових технологій та трансформація публічного управління зумовлюють постійну потребу в оновленні нормативної бази, інституційних механізмів і процедурних інструментів взаємодії держави із суб'єктами підприємницької діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник / Т.О. Коломоєць. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
3. Амельченко М.В. Захист прав суб'єктів господарювання в судовому процесі та у виконавчому провадженні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2001. 18 с.
4. Аналіз судової практики. Огляди судової практики касаційних судів. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/>.
5. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції: офіційний веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
6. Аушева О.В. Захист прав суб'єктів господарювання від порушень органами державної влади: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2007. 18 с.
7. Бабенко Д.В. Специфіка адміністративно-правового регулювання діяльності господарських товариств. *Актуальні проблеми держави і права: збірник наук. праць*. Випуск 87; редкол.: Г.І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса: Гельветика, 2020. С. 11-16.
8. Близнюк А.О. Альтернативні стратегії розвитку підприємницької діяльності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 5. С. 66-68.

9. Бойчук Р.П. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності: проблеми формування. *Право та інновації*. 2019. № 4 (28). С. 21-26.
10. Болгар О.В. Сутність державної реєстрації як форми публічного адміністрування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5. С. 336-340.
11. Боровик А.В., Парамонов Д.Ю. Адміністративно-правове забезпечення захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: монографія. Одеса: Вид. дім «Гельветика», 2022. 268 с.
12. Васильєв В.М. Адміністративно-правовий механізм протидії правопорушенням у сфері підприємницької діяльності в Україні: монографія. Х.: Панов, 2019. 412 с.
13. Віннік С. Адміністративно-правові засади здійснення контролю та нагляду за підприємницькою діяльністю: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»; Сумський державний університет. Суми, 2020. 213 с.
14. Ганьба О.Б., Мірошніченко В.І. Особливості сучасної методології правових наукових досліджень. *Парадигма пізнання: гуманітарні питання*. № 2 (13). 2016. С. 1-13.
15. Гарагонич О.В. Правове регулювання підприємницької діяльності в Чеській та Словацькій республіках: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» ; Ужгородський національний ун-т. Ужгород, 2004. 216 с.
16. Головань І.В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2003. 216 с.
17. Голосніченко Д.І. Теорія Повноважень: вітчизняний та зарубіжний досвід їх формування: монографія. К.: Г.А.М., 2009. 356 с.

18. Гончарук Т.В. Зарубіжний досвід розвитку підприємницьких структур та можливості його використання в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5772>.
19. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
20. Денисова А. Правові засоби: поняття та види. *Право України*. 2010. № 7. С. 190-195.
21. Деренько О. Міжнародний досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва. *Бізнес інформ. Економіка: проблеми підприємництва*. 2012. № 5. С. 95-97.
22. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України № 209 від 06.03.2022. Дата оновлення: 15.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-п#Text>.
23. Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України № 606 від 08.09.2016. Дата оновлення: 03.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2016-п#Text>.
24. Деякі питання надання адміністративних послуг через центри надання адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2025 р. № 1226. Дата оновлення: 01.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1226-2025-п#Text>.
25. Деякі питання організації електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України № 357 від 10.05.2018. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-п#Text>.

26. Добровольська В.В. Правові засади державного регулювання підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; Одеська національна юридична академія. О., 2007. 225 с.

27. Дядін А. Дефініція категорії «підприємницька діяльність». *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2017. Вип. 1. С. 62-72.

28. Жаровська І.М. Публічні та приватні інтереси у механізмі сучасної державної влади. *Науковий вісник Чернівецького ун-ту*. 2010. Випуск 525. Правознавство. С. 33-37.

29. Живко З. Підходи до тлумачення понять «підприємництво» та «підприємницька діяльність» через призму функцій економічної системи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2012. Вип. 9. С. 31-34.

30. Жуков М. Про ключові тези принципу «належного урядування» в рішеннях ЄСПЛ та ВС. Асоціація правників України. Дата оновлення: 26 червня 2020. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7677/>.

31. Заярна Н.М. Міжнародний досвід підтримки малого бізнесу та сучасні українські реалії. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.1. С. 198-201.

32. Золотухіна Л.О. Адміністративно-правовий механізм забезпечення реалізації публічного інтересу. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 4 (38). С. 61-64.

33. Золотухіна Л.О. Діалектика співвідношення публічних і приватних інтересів як адміністративно-правових категорій. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2019. № 1. С. 70-77.

34. Камушков О.С. Розвиток малого та середнього бізнесу у світі. *Вісник Акад. мит. служби України. Сер.: Економіка*. 2013. № 1. С. 130-134.

35. Квасніцька О.О. Правове регулювання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; Одеська національна юридична академія. О., 2006. 202 с.

36. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. № 4. 2015. С. 33-46.

37. Клим О.В. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. К, 2009. 199 с.

38. Коваленко О.В. Адміністративно-правові засади відповідальності за правопорушення у підприємницькій діяльності: дис. ... д-ра філософії: 081. Суми, 2023. 231 с.

39. Ковальова М.В. Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2007. 197 с.

40. Ковач А. Право людини на підприємництво. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 2. С. 212-215.

41. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. Дата оновлення: 31.12.2023. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n10971>.

42. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 80731-X. Дата оновлення: 14.10.2023. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

43. Козаченко Г., Арзуманян А. Підприємництво та підприємницька діяльність: зміст категорій. *Вісник ЖДТУ*. 2019. № 2 (88). С. 28-35.

44. Колесник Т., Демидова О. та Колесник Д. Історія розвитку підприємництва. *Науковий журнал «Бізнес інформ»*. 2013. № 1. С. 332-334.

45. Колібабчук Н. Історія виникнення і розвитку підприємництва в Україні в XVIII – на початку ХХ ст. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 199-203.
46. Колодій А.М. Принципи права: генеза, поняття, класифікація та реалізація. *Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права»*. 2012. Вип. 3. С. 42-46.
47. Коломоєць Т.О., Лютіков П.С. Проблеми правового розмежування адміністративної та господарської юрисдикції: аналіз передумов виникнення та можливі шляхи їх вирішення. *Право України*. 2009. № 10. С. 175-181.
48. Коломоєць Т.О. Мета адміністративного примусу: сучасний науковий погляд. *Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки*; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К. 2006. № 31. С. 114-118.
49. Колпаков В.К., Кузьменко О.В. Адміністративне право України: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
50. Конституція України від 28.06.1996. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
51. Корнєв Ю.Г. Формування системи інформаційного забезпечення підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. екон. наук: 08.01.01 «Економічна теорія»; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2004. 224 с.
52. Корчак Н.М. Правові питання антимонопольного регулювання підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1996. 206 с.
53. Костенко О.В. Електронний підпис та електронні довірчі послуги в законодавстві Сполучених Штатів Америки. *Інформація і право*. 2018. № 3. С. 76-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2018_3_9.

54. Костицький В.В. Законодавчий захист підприємництва. Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. К.: Нічлава, 1997. 63 с.
55. Кравцова І. Економічна конкуренція як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 149-155. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.6.26>
56. Кравчун О.С. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 3 (38). С. 323-332.
57. Красовська А. Державна реєстрація як умова реалізації права на підприємництво в Україні. *Підприємництво, господарство та право*. 2002. № 7. С. 62-64.
58. Криволапчук В.О. Сучасний погляд на методи адміністративного права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 184-192.
59. Купчак Б. Підприємництво: суть та умови здійснення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.2. С. 243-249.
60. Кушакова-Костицька Н.В. Методологічні проблеми сучасних правових досліджень: об'єктивна необхідність чи суб'єктивна формальність. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 1-2. 2013. С. 23-31.
61. Кушнір О.В. Державне управління підприємницькою діяльністю: питання теорії і методології дослідження. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2014. № 1 (40). С. 101-104. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1035>.
62. Кушнір О.В. Правове регулювання підприємницької діяльності та формування державної економічної політики. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2014. № 2 (41). С. 104-107. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/1025>.

63. Ластовецький А.С. Організаційно-правові засади регулювання підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Київський юридичний ін-т. К., 2004. 220 с.

64. Лисенко С.С. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності у сфері торгівлі: монографія; за заг. ред. С.Є. Дурнова. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 176 с.

65. Лопушинський І.П., Ключевський В.І., Момоток О.М. Особливості надання публічних (електронних публічних) послуг в умовах воєнного стану в Україні. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 4 (18). С. 110-123. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/4272/4295>.

66. Лук'янова Г.Ю. Методологічні основи дослідження права у сучасній юридичній науці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. № 4. 2011. С. 33-43.

67. Лютіков П.С. Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права: пошук базового критерію розмежування та поділу їх на групи. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Юридичні науки*. 2012. № 4 (частина II). С. 159-165.

68. Мареніченко В.В. Механізми реалізації державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в умовах інтеграції України до Європейського Союзу. *Вісник Акад. мит. служби України. Сер.: Держ. упр.* 2013. № 1. С. 48-53.

69. Матвейчук Л.О. Електронні послуги органів ДПС. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*. 2013. Вип. 7. С. 97-101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkpnuen_2013_7_14.

70. Некрасова Т.В. Правове регулювання надання державної допомоги суб'єктам господарювання: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»; Нац. акад. наук України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2009. 18 с.

71. Орлова І.М. Зарубіжний досвід правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання. *Юридичний вісник*. 2018. № 1 (46). С. 138-143.

72. Паливода К.В. Проблеми формування привабливого інвестиційного клімату як засобу подолання деструкцій в економіці України. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 4-9.

73. Парамонов Д.Ю. Про поняття підприємницької діяльності: адміністративний аспект. *Юридична наука*. 2020. № 7. С. 142-146.

74. Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України № 1137 від 04.12.2019. Дата оновлення: 07.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-п#Text>.

75. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Х.: Право, 2008. 240 с.

76. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

77. Положення про Державну регуляторну службу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 р. № 724. Дата оновлення: 22.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-п#Text>.

78. Про затвердження плану заходів на 2023 рік щодо переведення публічних послуг в електронну форму: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.12.2022 № 1191-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-na-2023-rik-shch-a1191r>.

79. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 №5203-VI. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.

80. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 №2073-IX. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>.

81. Про визнання такими, що втратили чинність, постанов Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 р. № 47 і від 12 серпня 2020 р. № 707: постанова Кабінету Міністрів України № 1780 від 30.12.2025. Дата оновлення: 30.12.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-2025-п#Text>.

82. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 №755-IV. Дата оновлення: 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

83. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 №2806-IV. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text>.

84. Про доступ до публічної інформації: Закон України № 2939-VI від 13.01.2011. Дата оновлення: 08.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.

85. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

86. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

87. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 30.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

88. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України № 1160-IV від 11.09.2003. Дата оновлення: 31.10.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1160-15>.

89. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

90. Про затвердження Положення про інтегровану систему електронної ідентифікації: постанова Кабінету Міністрів України № 1150 від 03.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-2023-p#Text>.

91. Про затвердження Порядку ведення Довірчого списку: наказ Мінцифри № 139 від 08.11.2023. Дата оновлення: 21.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z2038-23>.

92. Про затвердження Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: наказ Міністерства юстиції України № 1692/5 від 05.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0750-23>.

93. Про затвердження Порядку надання електронних публічних послуг в автоматичному режимі: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2022 № 868. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/868-2022-p#Text>.

94. Про затвердження Порядку формування і ведення ліцензійного реєстру: постанова Кабінету Міністрів України № 755 від 26.08.2020. Дата оновлення: 16.09.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-2020-p#Text>.

95. Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України № 118 від 20.02.2013. Дата оновлення: 13.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-2013-p#Text>.

96. Про затвердження Примірного регламенту центру надання адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України № 588 від 01.08.2013. Дата оновлення: 01.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2013-п#Text>.

97. Про затвердження форм заяв у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: наказ Міністерства юстиції України № 3268/5 від 18.11.2016. Дата оновлення: 01.11.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1500-16>.

98. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07 червня 1996 р. № 236/96-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text>.

99. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>.

100. Про захист персональних даних: Закон України № 2297-VI від 01.06.2010. Дата оновлення: 14.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>.

101. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України 16 квітня 1991 р. № 959-XII. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

102. Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва: Указ Президента України від 12 травня 2005 р. № 779/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779/2005#Text>.

103. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.

104. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442. Дата оновлення: 11.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п#Text>.

105. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 3 жовтня 2019 р. № 157-IX. Дата оновлення: 07.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>.

106. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

107. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15.07.2021 № 1689-IX. Дата оновлення: 02.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>.

108. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19.05.2011 № 3392-VI. Дата оновлення: 28.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17#Text>.

109. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п#Text>.

110. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>.

111. Про реалізацію першого етапу експериментального проекту щодо запровадження Єдиної державної електронної системи дозвільних документів: постанова Кабінету Міністрів України № 795 від 05.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/795-2024-п#Text>.

112. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. Дата оновлення: 29.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-р#Text>.

113. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-p#Text>.

114. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України 30 вересня 2019 р. № 722/2019. Дата оновлення: 02.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.

115. Пугачова К.М. Підприємницька діяльність у сільській місцевості. К.: Знання України, 2004. 220 с.

116. Рада бізнес-омбудсмена. Офіційний сайт. <https://boi.org.ua/about-us/>.

117. Разіна Т.І. Адміністративно-правові засоби забезпечення позитивного інвестиційного клімату в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2. С. 129-134.

118. Райта Ю.В. Формування інституційного середовища підприємницької діяльності в Україні: дис... канд. екон. наук: 08.01.01 «Економічна теорія»; Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л., 2006. 261 с.

119. Рибчак В.І. Світовий досвід державного регулювання підприємств малого бізнесу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2006. Вип. 16.1. С. 441-445.

120. Рум'янцева В.В. Проблеми захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності в господарських судах України. Міністерство юстиції України. URL: <http://www.minjust.gov.ua/1956>.

121. Савіцька В.В. Надання публічних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2022. № 28(29). С. 201-207.

122. Сагайдак Ю. Підприємницька діяльність як основна форма реалізації економічних прав людини. Теоретико-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 7. С. 44-48.

123. Санахметова Н.О. Регулювання підприємницької діяльності в Україні (організаційно-правові аспекти): дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; Одеська держ. юридична академія. О., 1998. 403 с.

124. Світлична Ю.О. Адміністративно-правові засади державного регулювання іноземного інвестування в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; МВС України, Харківський нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 39 с.

125. Селіванов В. Концептуальні засади Кодексу про підприємництво України. *Право України*. 1995. № 2. С. 3-11.

126. Скиба Г.Г. Державне регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в умовах спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку: автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.04 «міське самоврядування». Донецька держ. академія управління. Донецьк, 2003. 18 с.

127. Сунегін С.О. Основоположні принципи права: загальна характеристика та деякі аспекти реалізації. *Науково-практичний юридичний журнал «Альманах права»*. 2012. Вип. 3. С. 275-279.

128. Сьомкіна Т.В. Формування суб'єкта підприємницької діяльності: дис... д-ра екон. наук: 08.01.01 «Економічна теорія»; НАН України, Ін-т економіки. К., 2003. 407 с.

129. Уварова О.О. Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика: монографія. Харків: «Друкарня МАДРИД», 2012. 196 с.

130. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Верховною Радою України Законом № 1678-VII від 16 вересня 2014 р. Дата оновлення: 30.11.2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/984_011#Text.

131. Федоров Г.О. Адміністративно-правові засади іноземного інвестування в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2 (85). С. 78-86.
132. Харчук О.Г. Особливості надання публічних послуг в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2018. Вип. 23. С. 432-436.
133. Хомко Л.В., Кульгавець Х.Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с.
134. Чаплигін К. Державне регулювання суб'єктів господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 17. С. 50-52.
135. Чорна А. Адміністративно-правовий механізм забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності у сфері оподаткування: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук.: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право»; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 44 с.
136. Чорна А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 128-132.
137. Шайдюк І.Є. Європейський досвід державного регулювання та підтримки малого підприємництва. *Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції «Концептуальні засади формування менеджменту в Україні»*. Київ, Одеса, Стамбул. 17-22 травня 2010 р. С. 246-252.
138. Юровська В. Метод адміністративного права: теоретико-правовий аналіз. *Підприємництво, господарство і право*. № 12. 2017. С. 188-192.
139. Юровська В.В. Диспозитивний метод адміністративного права як орієнтир подальших реформаційних процесів у сфері публічної адміністрації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 6 (1). С. 170-176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2017_6%281%29__40.

140. Юшкевич О.Г. Проведення в справах про державну реєстрацію фізичних осіб підприємців: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харків, 2007. 20 с.

141. Access to European Union law. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=en>.

142. Act on the Commercial Register and the Nonprofit Legal Entities Register. Point of Single Contact Bulgaria (PSC Bulgaria). URL: https://psc.egov.bg/documents/20124/0/ACT%20BON%20THE%20COMMERCIAL%20REGISTER%20AND%20THE%20NONPROFIT%20BL_23.pdf.

143. Algemene wet bestuursrecht (Awb), 4 juni 1992, BWBR0005537. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005537/>.

144. Biznes.gov.pl. URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl>.

145. CEIDG – Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (Central Registration and Information on Economic Activity). URL: <https://www.ceidg.gov.pl/>.

146. Code of Administrative Procedure. Promulgated SG No. 30/11.04.2006, in force 12.07.2006. Ministry of Finance Bulgaria. URL: https://www.minfin.bg/upload/49000/Code_of_Administrative_Procedure.pdf.

147. Commercial register and register of NPLE. Registry Agency portal. URL: <https://portal.registryagency.bg/en/home-cr>.

148. Commercial registration. Point of Single Contact Bulgaria. Registry Agency to the Ministry of Justice. URL: <https://psc.egov.bg/en/psc-starting-a-business-commercial-registration>.

149. Commission Implementing Regulation (EU) 2022/1463 of 5 August 2022 setting out technical and operational specifications of the technical system for the cross-border automated exchange of evidence and application of the ‘once-only’ principle in accordance with Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2022/1463/oj/eng.

150. Commission of the European Communities. Green Paper Entrepreneurship in Europe. EUR-Lex. europa.eu URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0027:FIN:EN:PDF>.

151. Companies Act 2006. Companies Act 2006 is up to date with all changes known to be in force on or before 03 March 2024. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>.

152. Companies House. The best place to find government services and information. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>.

153. Decreto del Presidente della Repubblica 7 settembre 2010, n. 160 (Regolamento per la semplificazione ed il riordino della disciplina sullo sportello unico per le attività produttive – SUAP). URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:presidente.repubblica:decreto:2010-09-07;160>.

154. Despre ONRC. URL: <https://www.onrc.ro/index.php/ro/despre-onrc>.

155. Dienstenwet, 7 december 2009, BWBR0026759. URL: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0026759/>.

156. Directive (EU) 2017/1132 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law (codification). EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/1132/oj/eng>.

157. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council, 12 December 2006. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj/eng>.

158. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj/eng>.

159. Electronic Government Act. Promulgated SG No. 46/12.06.2007, effective 13.06.2008. Census2021. URL: https://census2021.bg/wp-content/uploads/2020/01/Electronic_Government_Act_en.pdf.

160. e-Urząd Skarbowy. Ministerstwo Finansów (e-Tax Office. Ministry of Finance). Gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/finanse/e-urzed-skarbowy>.

161. E-usługi i informacje dla przedsiębiorców. Ministerstwo Rozwoju i Technologii (E-services and information for entrepreneurs. Ministry of Development and Technology). Gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/e-uslugi-i-informacje-dla-przedsiębiorców>.

162. Gesetz zur Verbesserung des Onlinezugangs zu Verwaltungsleistungen (OZG), 14 August 2017, BJNR313800017. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/ozg/BJNR313800017.html>.

163. Hotărârea Guvernului nr. 1235/2010, 06.12.2010 (Government Decision No. 1235/2010). Guvernul României. Portal Legislativ. URL: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/124409>.

164. How to Start a Small Business in California. How to Get a Business License in California. Co-authored by Clinton M. Sandvick, JD, PhD. URL: <http://m.wikihow.com/Start-a-Small-Business-in-California>.

165. Înregistrare în Spațiul Privat Virtual (Registration in the Virtual Private Space). ANAF – Agenția Națională de Administrare Fiscală. URL: https://www.anaf.ro/anaf/internet/ANAF/servicii_online/inreg_inrol_pf_pj_spv.

166. Kodeks postępowania administracyjnego (Code of Administrative Procedure), 14.06.1960 Dz.U. nr 30 poz. 168. ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19600300168>.

167. Law for the Electronic Document and Electronic Signature, Promulgated SG No. 34/06.04.2001. CRC Bulgaria. URL: https://www.crc.bg/files/_en/ZED_ENG_15.01.2008.htm.

168. Legea nr. 265/2022, 22.07.2022 (Law No. 265/2022). Parlamentul României. Portal Legislativ. URL: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/257835>.

169. Legea nr. 9/2023, 04.01.2023 (Law No.9/2023). Parlamentul României. Portal Legislativ. URL: <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/263706>.

170. Legge 7 agosto 1990, n. 241 (Nuove norme in materia di procedimento amministrativo e di diritto di accesso ai documenti amministrativi). URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1990-08-07;241>.

171. Loi du 16 janvier 2003 portant création d'une Banque-Carrefour des Entreprises, modernisation du registre de commerce, création de guichets d'entreprises agréés et portant diverses dispositions, 16 janvier 2003, №2003011027. URL: <https://www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/2003/01/16/2003011027/moniteur>.

172. Loi du 1er décembre 1978 réglant la procédure administrative non contentieuse. URL: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1978/12/01/n1/jo>.

173. Loi du 2 septembre 2011 réglementant l'accès aux professions d'artisan, de commerçant, d'industriel ainsi qu'à certaines professions libérales. URL: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/2011/09/02/n1/jo>.

174. NRA Electronic services portal. NRA Bulgaria. URL: <https://portal.nra.bg/en>.

175. Ordin nr. 1090/2022, 09.06.2022 (Order No. 1090/2022). ANAF. URL: https://static.anaf.ro/static/10/Anaf/legislatie/OPANAF_1090_2022.pdf.

176. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 41/2016, 28.06.2016 (Government Emergency Ordinance No. 41/2016). Guvernul României. Portal Legislativ. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/179586>.

177. Ordonanța de urgență nr. 57/2019 privind Codul administrativ, 03.07.2019 (Emergency Ordinance No. 57/2019). Guvernul României. Portal Legislativ. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/215925>.

178. Ordonnance relative aux dispositions législatives du code des relations entre le public et l'administration, 23 octobre 2015, № 2015-1341. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000031360943>.

179. Platforma Usług Elektronicznych – PUE (Electronic Services Platform). ZUS. URL: <https://www.zus.pl/o-zus/kontakt/platforma-uslug-elektronicznych-pue->.

180. Point of Single Contact Bulgaria (PSC Bulgaria). URL: <https://psc.egov.bg/en/home>.

181. Portal Podatkowy (Tax Portal). Gov.pl. URL: <https://www.podatki.gov.pl/>.

182. Portal Rejestrów Sądowych. Ministerstwo Sprawiedliwości (Court Registers Portal. Ministry of Justice). URL: <https://prs.ms.gov.pl/>.

183. Punctul de Contact Unic electronic. Catalogul Național al Serviciilor Publice (Electronic Single Point of Contact. National Catalogue of Public Services). URL: <https://serviciipublice.gov.ro/serviciu/punctul-de-contact-unic-electronic>.

184. Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council, 2 October 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj/eng>.

185. Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council of 2 October 2018 establishing a single digital gateway to provide access to information, to procedures and to assistance and problem-solving services and amending Regulation (EU) № 1024/2012. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj/eng>.

186. Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2014/910/oj/eng>.

187. SEAP. «Legal». URL: <https://www.e-licitatie.ro/pub/staticpages/Legal>.

188. Serwis ePUAP. Minister Cyfryzacji (ePUAP website. Minister of Digital Affairs). Gov.pl. URL: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/serwis-epuap>.

189. Sistemul Electronic de Achiziții Publice. Catalogul Național al Serviciilor Publice (Electronic Public Procurement System. National Catalog of Public Services). URL: <https://www.serviciipublice.gov.ro/serviciu/sistemul-electronic-de-achizitii-publice>.

190. Ustawa o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Act on the Central Register and Information on Economic Activity and the Entrepreneur Information Point), 06.03.2018 Dz.U. 2018 poz. 647, ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000647>.

191. Ustawa o doręczeniach elektronicznych (Act on Electronic Delivery), 18.11.2020 Dz.U. 2020 poz. 2320, ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200002320>.

192. Ustawa o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Act on the computerization of the activities of entities performing public tasks), 17.02.2005 Dz.U. 2005 nr 64 poz. 565. ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20050640565>.

193. Ustawa o usługach zaufania oraz identyfikacji elektronicznej (Act on Trust Services and Electronic Identification), 05.09.2016 Dz.U. 2016 poz. 1579. ISAP. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20160001579>.

194. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG), 25 Mai 1976, BJNR012530976. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/BJNR012530976.html>.

195. Zarejestruj działalność gospodarczą w CEIDG (Register your business in CEIDG). Biznes.gov.pl. URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/ou736>.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Ніколаєнко І. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності у Румунії, Республіці Польща та Республіці Болгарія. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2024. № 7(67). Р. 470–477. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.7.71>.

2. Ніколаєнко І.О. Класифікація публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності: адміністративно-правовий аспект. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2023. № 4(82). С. 490–496. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2023.4.78>.

3. Ніколаєнко І.О. Адміністративно-правові засади регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності в країнах Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 11. С. 409–412. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-11/87>.

4. Ніколаєнко І.О. Актуальні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 514–521. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.71>.

5. Ніколаєнко І.О. Функції та принципи діяльності органів публічної адміністрації, які здійснюють управління публічними сервісами у сфері підприємницької діяльності. *Право і суспільство*. 2024. № 2. С. 762–769. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.109>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Ніколаєнко І.О. Актуальні питання адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Proceedings of the International scientific conference “Advances in law: the view of domestic and foreign scholars”*, Riga, the Republic of Latvia, October 3–4, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 437–440. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-115>.

2. Ніколаєнко І.О. Принципи адміністративно-правового регулювання публічних сервісів у сфері підприємницької діяльності. *Proceedings of the International scientific conference “Theoretical foundations of law, public management and practice of their application”*, Riga, the Republic of Latvia, December 25–26, 2024. Riga : Publishing House “Baltija Publishing”, 2024. P. 411–414. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-100>.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ БІЗНЕСУ:

- державна реєстрація фізичної особи-підприємця (ФОП)
- державна реєстрація юридичної особи
- внесення змін до відомостей про ФОП або юридичну особу
- реєстрація платником ПДВ
- реєстрація платником єдиного податку
- отримання витягу з ЄДР
- ліцензування окремих видів господарської діяльності
- отримання дозволів (будівельних, екологічних, на працевлаштування іноземців тощо)
- сертифікація продукції та послуг
- реєстрація РРО/ПРРО
- подання податкової звітності
- отримання довідки про відсутність заборгованості
- митне оформлення товарів
- реєстрація об'єктів інтелектуальної власності (торговельна марка, патент)
- отримання державної фінансової підтримки (гранти, програми кредитування, «5–7–9%»)
- отримання витягів з реєстрів (нерухомість, обтяження, земельний кадастр)
- електронні сервіси через портал «Дія»
- консультаційні послуги центрів підтримки підприємництва
- реєстрація трудових договорів (у випадках, передбачених законом).

КЛАСИФІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ОСНОВНИМИ ВИДАМИ

Адміністративні сервіси:

- державна реєстрація ФОП
- державна реєстрація юридичної особи
- внесення змін до реєстраційних даних
- припинення підприємницької діяльності
- отримання витягів і виписок з ЄДР
- реєстрація місця провадження діяльності
- реєстрація потужностей операторів ринку харчових продуктів.

Дозвільні та ліцензійні сервіси:

- отримання ліцензій на окремі види господарської діяльності
- отримання будівельних дозволів
- екологічні дозволи та погодження
- дозволи на працевлаштування іноземців
- сертифікація продукції та послуг
- декларації відповідності матеріально-технічної бази.

Податкові та фінансово-звітні сервіси:

- реєстрація платником ПДВ
- реєстрація платником єдиного податку
- подання податкової звітності
- отримання довідки про відсутність заборгованості
- реєстрація РРО/ПРРО
- отримання електронного цифрового підпису (КЕП)
- митне оформлення товарів.

Фінансово-підтримуючі сервіси:

- державні грантові програми для бізнесу
- участь у програмі «Доступні кредити 5–7–9%»
- компенсаційні програми (відсоткові ставки, релокація бізнесу тощо)
- консультаційна підтримка центрів підтримки підприємництва
- програми міжнародної технічної допомоги.

Цифрові сервіси:

- електронні послуги через портал «Дія»
- електронний кабінет платника податків
- доступ до державних реєстрів онлайн
- подання документів в електронній формі.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІЧНИХ СЕРВІСІВ РЕСУРСУ е-Підприємець

<https://diia.gov.ua/services/e-pidpriyemec>

← На головну
✉ Відправити на email

е-Підприємець

Подати заяву

Авторизуйтесь, заповніть форму та підпишіть заяву електронним підписом

<p>Вартість: безоплатно</p> <p>Подання заяви: від 10 до 40 хвилин</p> <p>Опрацювання: від 1 до 10 робочих днів, залежно від переліку обраних послуг</p>	<p>Опис послуги:</p> <p>Тут можете подати заяву та отримати всі необхідні послуги для початку ведення своєї справи:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зареєструвати ФОП або змінити дані про нього; – зареєструвати ТОВ на підставі модельного статуту або перевести діючий ТОВ на модельний статут; – перейти на спрощену систему оподаткування або стати платником податку на додану вартість; – відкрити банківський рахунок; – подати вакансії до Центру зайнятості; – задекларувати відповідність матеріально-технічної бази законодавству з питань пожежної безпеки; – задекларувати відповідність матеріально-технічної бази законодавству з питань охорони праці; – зареєструвати потужності операторів ринку харчових продуктів; – зареєструвати РРО; – зареєструвати ПРРО; – подати повідомлення про прийняття працівника на роботу; – подати повідомлення про використання єдиного рахунку; – подати повідомлення про об'єкти оподаткування (за формою 20-ОПП).
--	---

Як отримати послугу

+

Наступні кроки

+

Часті питання та відповіді

+

Пов'язані послуги

+

Пов'язані закони та накази

+